

Nr 249.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit m. m.; given Stockholms slott den 30 april 1936.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslå riksdagen

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, att antaga härvid fogade förslag till lag med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit;

dels att antaga härvid fogade förslag till

1) förordning angående vissa ändringar i förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor;

2) förordning om ändrad lydelse av §§ 6 och 7 förordningen den 3 juni 1932 (nr 165) angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor;

3) lag angående ändrad lydelse av 58 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet;

4) lag angående ändrad lydelse av 53 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad;

5) lag angående ändrad lydelse av 54 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse;

dels ock att bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Förslag

till

Lag

med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Ekonomisk förening, som utgör sammanslutning för ett eller flera län av ekonomiska föreningar med ändamål att var inom sin ort bereda driftkredit åt idkare av mindre jordbruk, må, enligt de bestämmelser Konungen meddelar, kunna vinna godkännande såsom centralkassa för jordbrukskredit.

2 §.

Centralkassa äger i den ordning och under de villkor, som Konungen prövar betryggande, från allmänheten mottaga inlåning på räkning som av bank allmänligen begagnas.

3 §.

Varda penningar hos centralkassa insatta att där innestå viss tid, mot eller utan ränta, skall motbok eller annat bevis som kassan därom utfärdar ställas till viss man och innehålla, att överlåtelse må ske endast till viss man samt att överlåtelsen bör till nye ägarens säkerhet anmälas hos kassan.

Till den, som hos centralkassa innehar sparkasseräkning, skall motbok utlämnas. Motbok må ock utlämnas till innehavaren av annan räkning, från vilken kassan är skyldig utbetala medel först viss tid efter uppsägning. Då medel insätts eller lyftas å räkning för vilken motbok är utfärdad, skall i motboken göras anteckning därom. Ej må kassan träffa förbehåll, som skulle medföra att betalning till annan än rätt innehavare av motbok rörande insättning å sparkasseräkning kunde av kassan åberopas.

I fråga om efterlysning och dödande av förkommen motbok gälle vad där- om är stadgat beträffande motbok med bank.

4 §.

Omyndig må utan särskild tillåtelse av förmyndaren förfoga över medel, som den omyndige efter det han fyllt sexton år själv insatt hos centralkassa. Sådana medel må ej av kassan utbetalas till förmyndaren utan den omyndiges samtycke. Har förmyndaren erhållit överförmyndarens tillstånd att omhändertaga medlen och därom hos kassan företett bevis, äge dock för-

myndaren ensam förfoga över medlen. I fall varom nu är sagt skall anteckning att förmyndaren äger ensam förfoga över innestående medel verkställas å bevis eller i motbok, som av kassan utlämnats, när beviset eller motboken företes hos kassan.

I fråga om medel som stå under förvaltning av förmyndare eller god man efter vad i lagen om förmynderskap är stadgat, må hos kassan förbehåll när som helst göras att medlen ej må uttagas utan överförmyndarens tillstånd. Har förbehåll gjorts, skall anteckning därom verkställas å bevis som utfärdas om insättningen eller i motbok som utlämnas av kassan. Då med överförmyndarens tillstånd uttagning av medel skett, skall ock anmärkning om tillståndet göras. Förmyndare och god man äge på begäran erhålla bevis om beloppet av de medel som insätts eller innestå under sådant förbehåll, så ock, om meddelat tillstånd icke blivit använt, intyg därom.

Utan hinder därav att motbok rörande insättning å sparkasseräkning förut utfärdats, må ny motbok utfärdas för den, till vilkens förmån medel insatts med förbehåll i avseende å medlens utbetalning, så ock för omyndig som fyllt sexton år, för vilken utfärdats motbok å medel varöver den omyndige ej äger själv förfoga. Har i fråga om medel, som stå under förvaltning av förmyndare eller god man, förbehåll gjorts varom i andra stycket sägs, äge jämväl förmyndaren eller gode mannen för insättning av medel utan sådant förbehåll utfå annan motbok.

5 §.

Har centralkassa råkat i konkurstillstånd, skola i avseende å dess konkurs, utöver vad som i allmänhet gäller i fråga om ekonomisk förenings konkurs, de särskilda bestämmelser som äro meddelade beträffande sparbanks konkurs äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1936, från och med vilken dag lagen den 18 juni 1915 (nr 231) innefattande vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit skall upphöra att gälla.

Förslag

till

Förordning

angående vissa ändringar i förordningen den 3 juli 1930 (nr 317)
om jordbrukets kreditkassor.

Härigenom förordnas, *dels* att i förordningen den 3 juli 1930 om jordbrukets kreditkassor¹ skola införas sex nya paragrafer med beteckning 5 a, 26 a, 29 a, 33 a, 49 a och 54 a av den lydelse nedan sägs, *dels* att i nämnda förordning skall införas ett nytt kapitel, betecknat kap. V och med nedan angivna lydelse, *dels* att § 35 skall ur förordningen utgå, *dels* ock att övriga här nedan införda paragrafer i samma förordning skola erhålla ändrad lydelse, på sätt av det följande framgår:

§ 5 a.

Såsom säkerhet för jordbrukskreditkassans upplåning tjäna, förutom grundfonden, de förbindelser, som centralkassorna för erhållna lån utfärda till jordbrukskreditkassan, ävensom, till häremot svarande belopp, till centralkassorna av dessas låntagare avlämnade förbindelser med tillhörande hypotek.

§ 9.

Det åligger jordbrukskreditkassans styrelse att tillse, att för den kredit, som av kassan lämnas, fullt betryggande säkerhet finnes och hålles vid makt.

Angående offentlig vård av centralkassas säkerhetshandlingar är stadgat i § 29 a.

§ 26.

Centralkassa må ej idka annan rörelse än penningrörelse och ej bereda kredit åt andra än sina medlemmar.

Kreditgivningen må bestå i utlämnande av reverslån eller beviljande av kredit i räkning eller växeldiskontering.

Reverslån eller kredit i räkning må beviljas på högst ett år eller på viss tids, högst tre månaders, uppsägning.

Växel må diskonteras på högst sex månader.

Omsättning av kredit må kunna medgivas.

¹ Senaste lydelse av § 31, se SFS 1934:324.

§ 26 a.

Kredit må lämnas endast mot säkerhet, som styrelsen för centralkassan finner fullt betryggande.

Såsom säkerhet för kredit till jordbrukskassa skola till centralkassan pantförskrivnas av jordbrukskassans kredittagare avlämnade lånehandlingar med tillhörande säkerheter. Växelkredit må lämnas genom rediskontering av hos jordbrukskassa diskonterad växel.

§ 27.

Jordbrukskassa må icke beredas kredit till högre belopp än som motsvarar det sammanlagda lånemaximum, som gäller för kassans medlemmar. Vad sålunda stadgats skall dock ej utgör hinder för centralkassa att till jordbrukskassa utöver nyss avsedda maximum utlämna lån mot säkerhet av in-teckning i jordbruksfastighet, varför medlem av jordbrukskassan är delaktig i densamma, om och i den mån in-teckningens kapitalvärde ligger inom sex tiondelar av fastighetens jordbruksvärde enligt gällande taxering. Såsom jordbruksfastighet anses även fastighet, varå, utan samband med jordbruk, trädgårdsskötsel, hönsskötsel, fiskodling eller annan därmed jämförlig verksamhet bedrives såsom självständig näring, så ock sådan såsom annan fastighet taxerad mindre fastighet, vilken användes av hantverkare eller annan arbetare, som beredes sin väsentliga sysselsättning av idkare av jordbruk eller därmed jämförlig verksamhet.

§ 29.

Centralkassa äger av allmänheten mottaga medel till förräntning å sparkasseräkning, depositionsräkning, kapitalräkning och checkräkning.

Medel, som äro insatta å sparkasseräkning, depositionsräkning eller kapitalräkning, må centralkassa ej ikläda sig skyldighet att återbetala annorledes än viss tid efter uppsägning, nämligen i fråga om medel å sparkasseräkning minst en vecka och i fråga om medel å depositionsräkning eller kapitalräkning minst tre månader; styrelsen för kassan dock lämnat öppet att, då sådant prövas kunna ske utan olägenhet, i särskilda fall medgiva utbetalning utan avvaktan av uppsägningstidens utgång.

En och samma insättares tillgodohavande på sparkasseräkning må icke annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver fyratusen kronor.

§ 29 a.

Såsom säkerhet för centralkassas upp- och inlåning tjäna de förbindelser, som av dess låntagare avlämnas, jämte tillhörande hypotek. Det åligger centralkassans styrelse att tillse, att de sålunda ställda säkerheterna äro fullt betryggande.

Till belopp, som minst motsvarar centralkassans upp- och inlåning efter avdrag av ineliggande kassa samt tillgodohavande hos riksbanken, inländskt bankaktiebolag eller sparbank, skola kassans säkerhetshandlingar vara ställ-

da under offentlig vård av ombud, som förordnas av bank- och fondinspektionen. Bank- och fondinspektionen meddelar närmare föreskrifter om anordnandet av den offentliga vården av säkerhetshandlingarna.

§ 30.

Centralkassa skall vara skyldig att i tillgångar, vilka kunna med lätthet förvandlas i penningar, redovisa kassareserv, som tillsammans med den ineliggande kassan motsvarar minst tjugufem procent av de förbindelser, som det åligger kassan att vid anfordran fullgöra. Pantsatt tillgång, som nu sagts, må härvid icke tagas i beräkning; dock att, där tillgången utgör säkerhet för avtalad kredit, som ej av kassan till fullo begagnats, den må beräknas till det belopp, som kassan enligt avtalet är berättigad ytterligare utbekomma. Nedgår kassareserv under vad nu är sagt, skall den, så snart det kan ske, åter uppbringas till föreskrivet belopp.

Närmare föreskrifter angående de tillgångar, som må såsom kassareserv godkännas, meddelas, där så erfordras, av bank- och fondinspektionen.

§ 31.

Centralkassas inlåning å bankmässiga räkningar må icke överskrida ett belopp, motsvarande tre gånger den ansvarighet, som de till centralkassan anslutna jordbrukskassorna sammanlagt hava för centralkassans förbindelser; Kungl. Maj:t dock obetaget att, där skäl därtill äro, medgiva, att inlåningen må uppgå till ett belopp, motsvarande fyra gånger nämnda ansvarighet.

§ 33 a.

Anmälningar om medlemmars avgång, som inkomma från jordbrukskassor, skola av styrelsen för centralkassa samlas och ordnas samt hållas tillgängliga för en var, som vill taga kännedom om dem.

§ 36.

Nedgår antalet anslutna jordbrukskassor i godkänd centralkassa under tio, åligger det kassans styrelse att därom ofördröjligen underrätta länsstyrelsen och styrelsen för jordbrukskreditkassan. Fylles ej detta antal inom två månader efter erinring om förhållandet från länsstyrelsens sida eller iakttaget centralkassan icke i vad på den ankommer föreskrifterna i denna förordning, eller ställer kassan sig icke till efter rättelse av bank- och fondinspektionen meddelat förbud eller föreläggande, eller handhaves eljest kassans angelägenheter på ett sätt, som är ägnat att rubba förtroendet till kassan, kan godkännandet av länsstyrelsen återkallas.

Har godkännandet för centralkassan återkallats, skall genom länsstyrelsens försorg ofördröjligen göras anmälan därom hos styrelsen för jordbrukskreditkassan och hos bank- och fondinspektionen samt underrättelse om förhållandet kungöras i den stads tidning, där länsstyrelsen har sitt säte,

eller, om flera tidningar där utgivas, i den av dessa, där allmänna påbud för staden vanligen meddelas, ävensom, där kassans styrelse har sitt säte å annan ort, i en tidning å denna ort.

§ 42.

Till medlem i jordbrukskassa må icke antagas annan än i Sverige bosatt svensk medborgare, som är ägare eller brukare av fastighet, varom i § 43 förmäles, eller här i riket registrerat aktiebolag, som har till ändamål att idka jordbruk. Dock må såsom medlem, ändå att han icke äger eller brukar sådan fastighet, som nyss sagts, intagas ledamot eller suppleant i kassans styrelse, så ock föreståndaren eller verkställande direktören för den central-kassa, till vilken kassan är ansluten.

Jordbrukskassa skall bestå av minst femton medlemmar.

§ 43.

Ägare av — — — bestämda värde.

Är jordbruksfastighet — — — bestämda värde.

Såsom delaktighetsunderlag — — — fall bestämmas.

Sträcker sig — — — i kassan.

Såsom jordbruksfastighet anses även fastighet, varå, utan samband med jordbruk, trädgårdsskötsel, hönsskötsel, fiskodling eller annan därmed jämförlig verksamhet bedrivs såsom självständig näring, så ock sådan såsom annan fastighet taxerad mindre fastighet, vilken användes av hantverkare eller annan arbetare, som beredes sin väsentliga sysselsättning av idkare av jordbruk eller därmed jämförlig verksamhet. Såsom delaktighetsunderlag för här avsedd fastighet skall gälla fastighetens taxeringsvärde, där ej annat värde bestämts genom särskild värdering på sätt ovan är sagt.

Annan medlem än sådan, som i första och andra styckena avses, må icke vara delaktig i kassan med mera än en andel.

Medlem må — — — en jordbrukskassa.

§ 49.

Jordbrukskassa må — — — i kassan.

Kreditgivningen må bestå i utlämnande av reverslån eller växeldiskontering eller beviljande av kredit i räkning, som genom kassans förmedling öppnas hos vederbörande centralkassa.

Reverslån eller kredit i räkning må beviljas på högst ett år eller på viss tids, högst tre månaders, uppsägning.

Växel må diskonteras på högst sex månader.

Omsättning av kredit må kunna medgivas.

§ 49 a.

Kredit må lämnas endast mot säkerhet, som styrelsen för jordbrukskassan finner fullt betryggande.

Säkerheten skall utgöras av pant i fast eller lös egendom eller fordringsrätt jämväl mot annan än den, åt vilken krediten beviljas.

Mot inteckning i jordbruksinventarier eller förlagsinteckning må kredit ej lämnas, jordbrukskassan dock obetaget att mottaga sådan säkerhet tillika med annan i och för sig fullgod säkerhet.

§ 53.

Jordbrukskassa må icke samtidigt vara medlem av mer än en centralkassa för jordbrukskredit och må icke utan medgivande av styrelsen för centralkassan förskaffa sig kredit hos annan än centralkassan.

§ 54 a.

Då medlem av jordbrukskassa avgått, skall styrelsen för kassan, i stället för att om avgången utfärda kungörelse på sätt i lagen om ekonomiska föreningar sägs, ofördröjligen till centralkassan göra skriftlig anmälan om avgången.

§ 55.

Nedgår antalet medlemmar i godkänd jordbrukskassa under femton, åligger det kassans styrelse att därom ofördröjligen underrätta länsstyrelsen och vederbörande centralkassa. Fylles ej antalet inom en månad efter erinring om förhållandet från länsstyrelsens sida, eller iakttager kassan icke i vad på den ankommer föreskrifterna i denna förordning, eller ställer kassan sig icke till efter rättelse av bank- och fondinspektionen meddelat förbud eller föreläggande, eller handhavas eljest kassans angelägenheter på ett sätt, som är ägnat att rubba förtroendet till kassan, kan godkännandet av länsstyrelsen återkallas.

Har godkännandet för jordbrukskassa återkallats, skall genom länsstyrelsens försorg ofördröjligen göras anmälan därom hos vederbörande centralkassa och bank- och fondinspektionen samt underrättelse om förhållandet kungöras i den stads tidning, där länsstyrelsen har sitt säte, eller, om flera tidningar där utgivnas, i den av dessa, där allmänna påbud för staden vanligen meddelas, ävensom, där kassans styrelse har sitt säte å annan ort, i en tidning å denna ort.

Har godkännandet, såsom i § 39 sägs, förfallit, skall kungörelse därom ske som ovan sagts.

Har jordbrukskassa — — — laga kraft.

Kap. V. Om tillsyn.

§ 60.

Jordbrukskreditkassan, centralkassorna och jordbrukskassorna skola stå under tillsyn av bank- och fondinspektionen.

Ledamot av inspektionen må ej deltaga i styrelsen av eller vara anställd vid kassa, som nu nämnts.

Närmare bestämmelser om inspektionens organisation och verksamhet i och för denna tillsyn meddelas av Kungl. Maj:t.

§ 61.

Inspektionen skall övervaka, att kassorna i sin verksamhet ställa sig till efterrättelse de lagar och andra författningar, som hava avseende å kassorna, de för kassorna gällande reglementen och stadgar samt de föreskrifter, som blivit av ombudsstämman, föreningssammanträde eller styrelse behörigen meddelade.

Det åligger inspektionen att jämväl i övrigt, såvitt angår förhållanden, som kunna inverka på kassornas säkerhet, med uppmärksamhet följa deras verksamhet.

Undersökning av kassa skall av inspektionen anställas, så ofta sådan av inspektionen anses erforderlig eller av Kungl. Maj:t anbefalles.

Inspektionen äge, där så finnes lämpligt, förordna ombud att biträda vid tillsynen av viss centralkassa och till densamma anslutna jordbrukskassor.

§ 62.

Styrelsen för kassa åligger:

att när som helst hålla kassans tillgångar ävensom böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning av inspektionen eller dess ombud;

att ofördröjligen till inspektionen insända styrelsens förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkningen samt balansräkningen ävensom, efter verkställd revision, den däröver avgivna berättelsen tillika med annan handling angående kassans förvaltning eller räkenskaper, som revisorerna må hava avlämnat till styrelsen;

att tillhandahålla inspektionen sådana översikter rörande kassans ställning och verksamhet, som av inspektionen påkallas; samt

att i övrigt meddela inspektionen eller dess ombud alla de upplysningar rörande kassan, som av inspektionen eller ombudet äskas.

§ 63.

Inspektionen äge sammankalla styrelsen för jordbrukskreditkassan, när sådant prövas nödigt. Har styrelsen icke efterkommit av inspektionen framställd begäran om utfärdande av kallelse till extra ombudsstämman, må sådan stämman ock av inspektionen sammankallas.

Vid ombudsstämman eller av inspektionen utlyst styrelsesammanträde må ledamot. av inspektionen närvara och i överläggningarna delta.

§ 64.

Har av styrelsen för kassa eller å ombudsstämman eller föreningssammanträde fattats beslut, som strider mot lag eller mot reglemente eller stadgar, må inspektionen kunna förbjuda verkställighet av beslutet. Inspektionen må

ock kunna förelägga styrelsen att, i händelse beslut av nyss omförmälda beskaffenhet gått i verkställighet, göra rättelse, där så kan ske, så ock att fullgöra vad styrelsen enligt lag eller enligt reglemente eller stadgar åligger. Sådant föreläggande må dock, utom vad angår innehållet av vinst- och för-lusträkning eller balansräkning, icke av inspektionen meddelas i fråga om i lag givna föreskrifter, vilkas överträdande är belagt med straff.

Inspektionen äge förelägga vite vid meddelande av föreskrift eller förbud enligt första stycket samt fälla till sådant vite.

Ändå att fall icke är för handen, som i första stycket sägs, äge inspektionen meddela de erinringar i fråga om kassans verksamhet, som inspektionen finner påkallade.

§ 65.

Underlåter centralkassa eller jordbrukskassa att ställa sig till efterrättelse av inspektionen meddelat förbud eller föreläggande eller handhar sådan kassa eljest sina angelägenheter på sätt, som är ägnat att rubba förtroendet till densamma, äge inspektionen göra anmälan därom hos vederbörande länsstyrelse med anhållan om återkallelse av det för kassan meddelade godkännandet.

§ 66.

Över inspektionens beslut må klagan föras hos Kungl. Maj:t inom den tid, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är stadgad, men beslutet går ändock i verkställighet, där icke Kungl. Maj:t annorlunda förordnar.

§ 67.

Träder centralkassa eller jordbrukskassa i likvidation, äge inspektionen därunder i avseende å likvidatorer och föreningssammanträde enahanda befogenhet, som, innan kassan trätt i likvidation, enligt denna förordning tillkommer inspektionen beträffande styrelse och föreningssammanträde.

§ 68.

Med dagsböter eller fängelse straffes styrelseledamot eller befattningshåvare hos kassa, som mot bättre vetande till inspektionen eller länsstyrelse avgiver oriktig eller ofullständig uppgift angående omständighet, varom det ålegat honom att lämna upplysning.

§ 69.

Böter eller viten, som ådömas enligt denna förordning, tillfalla kronan. Saknas tillgång till deras gäldande, skall förvandling ske efter allmänna strafflagen.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1936. Med avseende å central-kassa eller jordbrukskassa, som vunnit godkännande före nämnda dag, skola de äldre bestämmelserna äga tillämpning, till dess vederbörande länsstyrelses

godkännande erhållits av sådana före den 1 juli 1937 länsstyrelsens prövning underställda ändringar i kassans stadgar, varigenom desamma bringats till överensstämmelse med vad ovan föreskrivits; ägande Kungl. Maj:t att beträffande särskild kassa medgiva den ytterligare utsträckning av tiden för de äldre bestämmelsernas tillämpning, som av omständigheterna finnes påkallad.

Underlåter kassa att före den 1 juli 1937 ansöka om godkännande av stadgeändringar med nyss angivet ändamål eller finnas de av kassan beslutade ändringarna icke vara av beskaffenhet att kunna godkännas eller iakttagas kassa, som av Kungl. Maj:t medgivits utsträckning av tiden för de äldre bestämmelsernas tillämpning, icke föreskrift, som därvid lämnats, skall det för kassan meddelade godkännandet av länsstyrelsen återkallas.

Förslag

till

Förordning

**om ändrad lydelse av §§ 6 och 7 förordningen den 3 juni 1932
(nr 165) angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit
att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar
än jordbrukskassor.**

Härigenom förordnas, att §§ 6 och 7 förordningen den 3 juni 1932 angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor, skola erhålla ändrad lydelse på sätt av det följande framgår:

§ 6.

För kredit till förening, som i § 4 avses, skall finnas säkerhet, som av centralkassans styrelse prövas fullt betryggande.

Krediten skall säkerställas genom pant i fast eller lös egendom eller fordringsrätt jämväl mot annan än föreningen själv.

Mot inteckning i jordbruksinventarier eller förlagsinteckning må kredit ej lämnas, centralkassan dock obetaget att mottaga sådan säkerhet tillika med annan i och för sig fullgod säkerhet.

Kredit må beredas en och samma förening till så stort belopp, som av centralkassans styrelse med hänsyn till säkerhetens beskaffenhet och andra ifrågakommande omständigheter prövas lämpligt. Krediten må icke uppgå till mera än tvåhundra kronor för varje av föreningen i centralkassan tecknad andel, dock med rätt för centralkassan att därutöver, efter medgivande av styrelsen för jordbrukskreditkassan, lämna föreningen kredit mot säkerhet av inteckning i fastighet, om och i den mån inteckningen ligger inom sex tiondelar av fastighetens jordbruksvärde enligt gällande taxering, där fastigheten är taxerad såsom jordbruksfastighet, och inom fyra tiondelar av taxeringsvärdet, där fastigheten är taxerad såsom annan fastighet.

Centralkassas sammanlagda — — — denna begränsning.

§ 7.

I allt, varom ej i enlighet med ovan meddelade bestämmelser särskilt stadgats, skall ekonomisk förening, som i § 4 avses, vara såväl i fråga om rättigheter som beträffande skyldigheter likställd med till centralkassan ansluten jordbrukskassa.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1936. Med avseende å centralkassa, som vunnit godkännande före nämnda dag, skola de äldre bestämmelserna äga tillämpning, till dess vederbörande länsstyrelses godkännande erhållits av sådana före den 1 juli 1937 länsstyrelsens prövning underställda ändringar i kassans stadgar, varigenom desamma bringats till överensstämmelse med vad ovan föreskrivits; ägande Kungl. Maj:t att beträffande särskild kassa medgiva den ytterligare utsträckning av tiden för de äldre bestämmelsernas tillämpning, som av omständigheterna finnes påkallad.

Underlåter centralkassa att före den 1 juli 1937 ansöka om godkännande av stadgeändringar med nyss angivet ändamål eller finnas de av kassan beslutade ändringarna icke vara av beskaffenhet att kunna godkännas eller iakttager kassa, som av Kungl. Maj:t medgivits utsträckning av tiden för de äldre bestämmelsernas tillämpning, icke föreskrift, som därvid lämnats, skall det för kassan meddelade godkännandet av länsstyrelsen återkallas.

F ö r s l a g

till

L a g

**angående ändrad lydelse av 58 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251)
om kommunalstyrelse på landet.**

Härigenom förordnas, att 58 § lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet skall i nedan intagna del erhålla följande ändrade lydelse:

58 §.

Penningar eller — — — eller värdehandlingar.

Penningmedel, som ej erfordras för verkställande av nära förestående utbetalningar, skola för kommunens räkning insättas hos bank eller å postgiro-konto. Med bank avses här jämväl centralkassa för jordbrukskredit.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1936.

F ö r s l a g

till

L a g

**angående ändrad lydelse av 53 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252)
om kommunalstyrelse i stad.**

Härigenom förordnas, att 53 § lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse i stad¹ skall i nedan intagna del erhålla följande ändrade lydelse:

53 §.

Penningar eller — — — eller värdehandlingar.

Penningmedel, som ej erfordras för verkställande av nära förestående utbetalningar, skola för stadens räkning insättas hos bank eller å postgirokonton. Med bank avses här jämväl centralkassa för jordbrukskredit.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1936.

F ö r s l a g

till

L a g

**angående] ändrad lydelse av 54 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259)
om församlingsstyrelse.**

Härigenom förordnas, att 54 § lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse skall i nedan intagna del erhålla följande ändrade lydelse:

54 §.

Penningar eller — — — eller värdehandlingar.

Penningmedel, som ej erfordras för verkställande av nära förestående utbetalningar, skola för församlingens räkning insättas hos bank eller å postgirokonton. Med bank avses här jämväl centralkassa för jordbrukskredit.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1936.

¹ Jfr SFS 1932:266.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 21 februari 1936.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anför efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och finansdepartementen:

Jag torde få anmäla vissa frågor beträffande *jordbrukskasserörelsen*.

Inledning.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 15 december 1933 och den 22 juli 1934 har chefen för jordbruksdepartementet till utredningsmän rörande formerna för en reglering av jordbrukets kreditförhållanden tillkallat ledamoten av riksdagens första kammare, generaltulldirektören N. R. Wohlin, tillika ordförande, verkställande ledamoten i svenska jordbrukskreditkassan, lantbrukaren N. Adler, bankdirektören N. A. V. Brolén, verkställande direktören i svenska bankföreningen, f. d. häradshövdingen Knut Dahlberg och ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren G. Hj. Svensson.

Till utredningsmännen, vilka antagit benämningen jordbrukskreditutredningen, hava, för att tagas i övervägande i samband med det utredningen lämnade uppdraget, bland annat hänskjutits vissa frågor, som avse jordbrukskasserörelsens organisation och verksamhet. Härutinnan får jag erinra om följande.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 december 1933 gjorde styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan framställning om vissa ändringar i de för jordbrukskasserörelsen gällande bestämmelser. Framställningen föranledde proposition till 1934 års riksdag (nr 93), vari till behandling upptogs ett par av de spörsmål, som berörts i skrivelsen. I det till propositionen fogade statsrådsprotokollet framhöll jag, att då jordbrukskreditutredningen komme att syssla med frågor, som berörde sagda rörelse, det ej syntes lämpligt att för det dåvarande vidtagna mera omfattande ändringar i omförmälda bestämmelser, utan att frågan härom, med undantag för vad som i propositionen föresloges, borde hänskjutas till nämnda utredning. Även bankoutskottet förutsatte i sitt av riksdagen godkända utlåtande i ämnet (utsk. utl. nr 57; r.

skr. nr 346), att jordbrukskreditutredningen skulle upptaga till behandling vissa närmare angivna spörsmål angående jordbrukskasserörelsen.

Genom beslut den 22 juni 1934 förordnade Kungl. Maj:t, att bankoutskottets berörda utlåtande skulle överlämnas till jordbrukskreditutredningen för att tagas i övervägande i samband med det utredningen lämnade uppdrag. I enahanda syfte överlämnades till utredningen jämväl förenämnda framställning från styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan samt däröver avgivna utlåtanden.

Jordbrukskreditutredningen har nu, till fullföljande av sitt uppdrag i vad detsamma avsett jordbrukskasserörelsen, framlagt ett betänkande av den 18 juli 1935 med förslag till förordning om jordbrukets kreditkassor m. m. (st. off. utr. 1935: 32). Betänkandet åtföljes av särskilda yttranden av dels ledamoten av utredningen Adler, dels ock ledamöterna Brolén och Dahlberg.

Över betänkandet hava *yttranden* efter remiss avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, statens egnahemsstyrelse, generalpoststyrelsen, riksförsäkringsanstalten, statens pensionsanstalt, fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden, bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, försäkringsinspektionen, samtliga länsstyrelser, fullmäktige i riksgäldskontoret, fullmäktige i riksbanken, svenska jordbrukskreditkassan, Sveriges allmänna lantbrukssällskap, svenska lantmännens riksförbund, svenska sparbanksföreningen, svenska bankföreningen, aktiebolaget jordbrukarbanken, svenska mejeriernas riksförening u. p. a. och Sveriges slakteriförbund. Lantbruksstyrelsen har vid sitt utlåtande fogat yttranden i ärendet från samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott, och svenska jordbrukskreditkassan har vid sitt utlåtande fogat avskrifter av från samtliga centralkassor för jordbrukskredit infordrade yttranden. Vidare hava länsstyrelsen i Stockholms län vid sitt utlåtande fogat yttrande av Stockholms läns och stads hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Hallands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västerorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län yttrande en var från respektive läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott. Därjämte hava länsstyrelsen i Östergötlands län vid sitt utlåtande fogat yttrande från styrelsen för Östergötlands centralkassa, länsstyrelsen i Skaraborgs län yttrande från allmänna ombudet för Skaraborgs läns centralkassa, länsstyrelsen i Jämtlands län yttrande från allmänna ombudet för mellersta Norrlands centralkassa och länsstyrelsen i Norrbottens län yttrande från styrelsen för övre Norrlands centralkassa. Yttrande över betänkandet har vidare avgivits av ordföranden i styrelsen för Väsbyortens jordbrukskassa, Adolf Anderson.

Gällande bestämmelser.

De bestämmelser, som nu reglera jordbrukskasserörelsen, återfinnas i lagen den 18 juni 1915 (nr 231) innefattande vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit ävensom förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor, med däri genom förordningar den 3 juni 1932 (nr 166) och den 22 juni 1934 (nr 324) vidtagna

ändringar, samt förordningen den 3 juni 1932 (nr 165) angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor. Vidare böra nämnas det den 12 september 1930 utfärdade reglementet för svenska jordbrukskreditkassan (nr 337) samt tvenne kungörelser den 12 september 1930 (nr 336) och den 22 juni 1934 (nr 323) angående överlämnande till riksbanken av statsobligationer såsom pant för centralkassas förbindelser. I fråga om förvaltningsbidrag åt jordbrukets kreditkassor äro föreskrifter meddelade i en kungörelse den 13 februari 1931 (nr 17).

Erinras må, att 1930 års förordning om jordbrukets kreditkassor trätt i stället för vissa i två särskilda kungörelser av 1915 meddelade bestämmelser i ämnet. Genomgripande förändringar i jordbrukskasserörelsens organisation och verksamhet hava därigenom skett. Den huvudsakliga innebörden av gällande bestämmelser är följande.

Den kreditorganisation, varom här är fråga, består av jordbrukskassor såsom lokalorgan, centralkassor för jordbrukskredit, utgörande sammanslutningar av jordbrukskassor, till vilka jordbrukskassorna skola vara anslutna, samt, såsom ett för hela kasserörelsen gemensamt centralorgan, svenska jordbrukskreditkassan.

Svenska jordbrukskreditkassan har till ändamål att driva lånerörelse genom att lämna kredit åt centralkassorna, öva kontroll och tillsyn över sådana kassor och till dem anslutna jordbrukskassor samt verka för jordbrukskasserörelsens befrämjande och utveckling i allmänhet. Det för jordbrukskreditkassans lånerörelse erforderliga kapitalet anskaffas genom upplåning. Därest jordbrukskreditkassans förbindelser ej kunna infrias med anlåtande av dess egna tillgängliga medel, äger jordbrukskreditkassan infordra erforderliga tillskott från centralkassorna. För jordbrukskreditkassans förbindelser svara centralkassorna i förhållande till högsta under räkenskapsåret oguldna kapitalbeloppen av sina från jordbrukskreditkassan erhållna lån. Kan en centralkassa icke fullgöra den betalningsskyldighet, som till följd av denna ansvarighet åligger centralkassan, äro övriga centralkassor efter nyssnämnda grund ansvariga för bristen. Såsom grundfond för jordbrukskreditkassan har staten ställt till förfogande svenska statens fyra och en halv procent obligationer, uppsägbara från innehavarens sida. Grundfundsobligationernas belopp har vid kassans inrättande år 1930 bestämts till sammanlagt 15 miljoner kronor men har enligt beslut av 1932 års riksdag höjts till 25 miljoner kronor. Härutöver hava av 1933, 1934 och 1935 års riksdagar ställts till jordbrukskreditkassans förfogande statsobligationer till ett belopp av tillhoppa 20 miljoner kronor att användas till pantförskrivning för lån i riksbanken. Sist avsedda obligationer är jordbrukskreditkassan skyldig att återställa till riksgäldskontoret inom vissa angivna tider. Beträffande grundfundsobligationerna är i förordningen om jordbrukets kreditkassor stadgat, att obligationerna fortfara att tillhöra staten, som dock ej äger att för annat ändamål förfoga över dem, så länge jordbrukskreditkassans samtliga förbindelser icke äro fullgjorda. Sammanlagda be-

loppet av jordbrukskreditkassans upplåning får icke uppgå till mer än fem gånger beloppet av grundfonden. Denna, som är avsedd att tjäna som säkerhet för kassans upplåning, får av jordbrukskreditkassans styrelse, efter medgivande av fullmäktige i riksgäldskontoret, tillfälligtvis anlitas för fullgörande av kassans förbindelser, därvid dock skall iakttagas, att grundfonden efter plan, som av fullmäktige i riksgäldskontoret bestämmes, inom fem år skall återställas till sin förutvarande storlek. Jordbrukskreditkassan är skyldig gottgöra staten, vad staten till följd av kassans åtgärd nödgas utgiva i ränta å obligationerna. Hava grundfundsobligationer tagits i anspråk till belopp av nominellt en miljon kronor, får jordbrukskreditkassan icke verkställa ytterligare upplåning med mindre Kungl. Maj:t, efter hörande av fullmäktige i riksgäldskontoret, därtill lämnar tillstånd. Vid beviljande av kredit till centralkassa skall jordbrukskreditkassan uppställa sådana villkor med avseende å tiden för låns återgåldande, som betingas av jordbrukskreditkassans förpliktelser till återgåldande av kapital, som av denna upplånats. Det åligger jordbrukskreditkassans styrelse att tillse, att för den kredit, som av kassan lämnas, fullt betryggande säkerhet finnes och hålles vid makt.

Centralkassorna och jordbrukskassorna äro ekonomiska föreningar med begränsad personlig ansvarighet. Jordbrukskassorna hava till uteslutande syfte att bereda kredit åt sina medlemmar, och centralkassornas väsentliga ändamål är att främja de anslutna jordbrukskassornas gemensamma syfte. För att jordbrukskassa skall kunna erhålla kredit från centralkassa liksom för att centralkassa i sin ordning skall kunna få kredit från svenska jordbrukskreditkassan fordras, att den kreditsökande kassan vunnit godkännande av länsstyrelsen i det län, där kassans styrelse har sitt säte. Godkännande lämnas allenast under förutsättning, att kassan uppfyller vissa angivna krav väsentligen avseende innehållet i dess stadgar. Då godkännande meddelas åt centralkassa, skall länsstyrelsen tillika förordna ett ombud att å det allmännas vägnar öva tillsyn över centralkassans och till densamma anslutna jordbrukskassors förvaltning och verksamhet, vilket ombud skall delta i den årliga revisionen av centralkassans förvaltning och är berättigat att även eljest taga kännedom om centralkassan och till densamma anslutna jordbrukskassors protokoll och bokföring samt värdehandlingar och kassabehållning.

Medlemskap i jordbrukskassa kan vinnas av varje i Sverige bosatt svensk undersåte eller här i landet registrerat aktiebolag, som har till ändamål att idka jordbruk. I motsats mot vad som gällde före 1930 års reformer kan ekonomisk förening icke vara medlem i jordbrukskassa utan endast i centralkassa. — Jordbrukskassa skall bestå av minst femton medlemmar.

Delaktigheten i jordbrukskassa beräknas med hänsyn till fastighetens jordbruksvärde enligt gällande taxering. Brukare av jordbruksfastighet, belägen inom kassans verksamhetsområde, får vara delaktig i kassan med högst en andel för varje fullt tal av 500 kronor av nämnda jordbruksvärde hos fastigheten. Om fastighet upplåtits till annan för brukande, kunna ägaren och brukaren var för sig vinna delaktighet till högst en andel för varje

fullt tal av 1,000 kronor av jordbruksvärdet. Med jordbruksfastighet likställas vissa andra därmed jämförliga fastigheter.

Jordbrukskassemedlems insats är fastställd att utgöra minst 5 kronor för varje andel, varav minst 2 kronor skola kontant inbetalas och återstoden inom tre år efter tecknandet.

Medlems personliga ansvarighet är enligt 1930 års förordning bestämd sålunda, att den icke må understiga 50 kronor för varje andel. Medlemmarna skola vid behov vara underkastade uttaxering intill visst i stadgarna bestämt belopp, som enligt gällande författning ej må vara högre än 10 kronor för andel och år.

Jordbrukskassas utlåningsrörelse är begränsad att allenast avse medlemmarna. Det högsta sammanlagda belopp, intill vilket kredit får av sådan kassa beredas en och samma medlem (medlems lånemaximum), skall utgöra 200 kronor för varje andel, varmed medlem är delaktig i kassan. Utan hinder härav kan dock till medlem, som är ägare av jordbruksfastighet eller därmed likställd fastighet, utöver lånemaximum utlämnas lån mot säkerhet av i fastigheten beviljad inteckning, om och i den mån inteckningens kapitalvärde ligger inom sex tiondelar av fastighetens jordbruksvärde enligt gällande taxering.

Tidigare hade jordbrukskassa under särskilda förutsättningar rätt till inlåning i vissa former. Enligt 1930 års förordning får sådan kassa icke för egen räkning driva inlåningsrörelse men kan såsom ombud för den centralkassa, till vilken jordbrukskassan är ansluten, mottaga medel för insättning hos centralkassan.

Jordbrukskassa är skyldig att i fråga om den allmänna skötseln av sin rörelse och sin räkenskapsföring ställa sig centralkassans anvisningar till efter rättelse samt att lämna av centralkassan utsedd revisor de tillfällen att taga del av sina böcker och värdehandlingar m. m., som erfordras för att revisorn skall kunna ordentligt fullgöra sitt uppdrag.

Till centralkassa skola vara anslutna minst 10 jordbrukskassor inom centralkassans verksamhetsområde med ett sammanlagt insatsbelopp i centralkassan å minst 1,500 kronor. Ursprungligen kunde endast jordbrukskassor vara medlemmar av centralkassa, men år 1918 vidtogs häri den jämkningen, att även andra inom centralkassans verksamhetsområde lokaliserade ekonomiska föreningar, vilka hava till ändamål befördandet av jordbrukets eller någon till jordbruket hörande binärings utveckling eller tillgodogörandet av genom jordbruket med tillhörande binärings vunnna produkter, kunna bli medlemmar i centralkassa. År 1925 meddelades vissa bestämmelser angående dylika medlemmars insatsbelopp och den omfattning, i vilken de skulle få ingå i centralkassa. Till en början gällde ifrågavarande medgivande endast sådana föreningar, vilkas medlemmar voro personligen ansvariga för föreningens förbindelser. Enligt 1932 års förordning i ämnet kunna även andra ekonomiska föreningar bli medlemmar i centralkassa.

Vid inträdet i centralkassa skall jordbrukskassa för varje i sistnämnda kassa tecknad andel teckna en insats av 50 öre i centralkassan. Insats skall inbetalas kontant.

Jordbrukskassa ansvarar för centralkassans förbindelser med 50 kronor för varje i jordbrukskassan tecknad andel. Jordbrukskassa skall vid behov vara underkastad uttaxering intill visst belopp, högst 3 procent för år räknat av kassans ansvarighet för centralkassans förbindelser.

Centralkassa får ej bereda kredit åt andra än sina medlemmar. Jordbrukskassa må icke beredas kredit till högre belopp än som motsvarar det sammanlagda lånemaximum, som gäller för kassans medlemmar. Såväl enligt tidigare som nuvarande bestämmelser äger centralkassa att till jordbrukskassa utöver lånemaximum utlämna lån mot in-teckningssäkerhet inom 60 procent av fastighetens taxerade jordbruksvärde.

Det åligger centralkassa att vidtaga erforderliga åtgärder för sakkunnig uppsikt över och revision av anslutna jordbrukskassors verksamhet och förvaltning.

Van angår förenämnda andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor skola de vid anslutning till centralkassa ingå med högst en andel för varje fullt tal av 50 kronor av så stor del av föreningens tillgångar utöver skulderna, som motsvarar föreningens insatskapital jämte egna fonder av sådan beskaffenhet, att de icke kunna anlitas utan därom för varje gång å föreningsammansatrade fattat beslut. Insats skall utgöra 5 kronor för varje föreningens andel i centralkassan. Förening ansvarar för centralkassans förbindelser med 50 kronor för varje andel, föreningen äger i kassan. I avgörandet av kassans angelägenheter äger förening deltaga med allenast en tiondels röst. Kredit till förening får icke beviljas annat än mot fullgod säkerhet och högst till ett belopp av 200 kronor för varje i kassan tecknad andel. Centralkassas sammanlagda utlåning till ekonomiska föreningar, varom nu är fråga, får icke överstiga en tiondel av det sammanlagda lånemaximum, som gäller för medlemmarna i de till centralkassan anslutna jordbrukskassorna, från vilken begränsning dock Kungl. Maj:t för särskilt fall kan medgiva undantag. I övrigt äro föreningarna i fråga om rättigheter och skyldigheter likställda med till centralkassorna anslutna jordbrukskassor.

I motsats till jordbrukskassa äger centralkassa driva inlåning från allmänheten. Centralkassa äger av allmänheten mottaga medel till förräntning å sparkasseräkning, depositionsräkning och kapitalräkning samt av anslutna jordbrukskassor och andra ekonomiska föreningar och deras medlemmar dessutom å checkräkning. Beträffande depositions- och kapitalräkning har Kungl. Maj:t genom särskilda beslut förordnat, att en och samma insättares sammanlagda tillgodohavande å dessa båda slag av räkning icke får annorledes än genom å kapitalräkning upplupen räntas läggande till å sådan räkning inestående kapital ökas utöver 15,000 kronor. För sparkasseräkning är insättningsmaximum bestämt till 4,000 kronor. Centralkassas inlåning å bankmässiga räkningar må icke överskrida ett belopp, motsvarande två gånger den ansvarighet, som de till centralkassan anslutna jordbrukskassorna sammanlagt hava för centralkassans förbindelser, Kungl. Maj:t dock obetaget att, där skäl därtill äro, medgiva att inlåningen må uppgå till ett belopp, motsvarande tre gånger nämnda ansvarighet. Centralkassa skall vara

skyldig redovisa kassareserv i vissa obligationer, i banktillgodohavanden eller i lån mot viss inteckningssäkerhet till ett sammanlagt belopp, motsvarande jämte inneliggande kassa minst en tiondel av insättarnas behållning.

Utöver vad som framgår av det nyss anförda, är centralkassas möjlighet till inlåning begränsad dels genom bestämmelserna i 58 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, 53 § lagen av samma dag (nr 252) om kommunalstyrelse i stad och 54 § lagen av nämnda dag (nr 259) om församlingsstyrelse, enligt vilka kommuns eller församlings penningmedel, som ej erfordras för verkställande av nära förestående utbetalningar, skola för kommunens eller församlingens räkning insättas hos bank eller å postgirokonto, dels ock på grund av stadgandena i lagen den 27 juni 1924 (nr 320) om förmynderskap, enligt vilka hinder föreligga för insättande i centralkassa av förmyndarmedel.

Såsom säkerhet för envar centralkassas förbindelser med undantag av kassans skuld till jordbrukskreditkassan har staten ställt till förfogande statsobligationer till belopp, vilket bestämmes av Kungl. Maj:t under iakttagande av att det högst må motsvara 20 procent, med avrundning av beloppet uppåt till jämnt hundratusental kronor, av kassans in- och upplåning, dock att beloppet icke i något fall får överstiga 750,000 kronor eller understiga 100,000 kronor. Statsobligationerna i fråga, vilka av riksgäldskontoret överlämnats till riksbanken, innehavas av denna såsom en för envar centralkassas förbindelser avsedd gemensam pant för ett belopp motsvarande högst 20 procent av kassans in- och upplåning enligt senast upprättade bokslut dock lägst för 100,000 kronor, med rätt för kassans fordringsägare att på särskilt angivna villkor använda panten till täckande av sina fordringar, i den mån kassans egna tillgångar, de belopp inberäknade, som på grund av medlemmarnas i kassan ansvarighet för dess förbindelser kunna från dem uttaxeras, därtill visa sig otillräckliga. Såsom villkor för ifrågavarande pants användande gäller, att behovet av pantens tillgripande skall styrkas genom intyg av det ombud, som förordnats för tillsyn över kassans verksamhet, att medgivandet till pantens användning skall lämnas av länsstyrelsen i det län, där kassans styrelse har sitt säte, därvid tillika skola meddelas erforderliga föreskrifter angående sättet för pantens tillgodogörande och för därigenom inlutna medels fördelning mellan fordringsägarna, att riksgäldskontoret skall ofördröjligen underrättas, då dylikt medgivande lämnats samt att obligationerna därvid tillika i första hand skola hembjudas riksgäldskontoret till inlösen. Beloppet av statsobligationer, som centralkassorna sålunda disponera, torde för närvarande uppgå till 3.95 miljoner kronor.

Huvuddragen av jordbrukskreditutredningens förslag.

Jordbrukskreditutredningens *förslag till förordning om jordbrukets kreditkassor* innefattar i huvudsak följande olikheter mot vad som enligt gällande författningar är stadgat. Svenska jordbrukskreditkassan föreslås skola bibehållas som ett ledande och kontrollerande organ för kasserörelsen, var-

emot dess verksamhet med avseende å medelsanskaffningen föreslås inskränkt till att avse endast kreditförmedling; dock bör jordbrukskreditkassan kunna vid tillfälligt uppkommande, kortvarigt kreditbehov för centralkassa bistå centralkassan med erforderlig kredit, för vilken kreditgivning säkerhet emellertid icke må betingas. För fullgörande av sin sistnämnda uppgift föreslås jordbrukskreditkassan skola erhålla en checkräkningskredit hos riksbanken å högst 30 miljoner kronor. De till jordbrukskreditkassans förfogande ställda grundfundsobligationerna å tillhopa 25 miljoner kronor ävensom de till kassans förfogande ställda ytterligare obligationerna å sammanlagt 20 miljoner kronor skola däremot återtagas av staten.

Centralkassorna avses — med nyss angivna undantag — skola själva omhänderhava den erforderliga upplåningen. Beträffande centralkassornas inlåning å bankmässiga räkningar föreslås, i syfte att underlätta densamma, upphävande av flertalet av de restriktiva bestämmelser, som för närvarande gälla. Centralkassorna befrias vidare från den nu gällande ansvarigheten för jordbrukskreditkassans förbindelser. Centralkassa föreslås skola utrustas med en grundfond av statsobligationer till ett belopp av 1 till 3 miljoner kronor, allt efter storleken av kassans förbindelser; denna grundfond skall träda i stället för den nuvarande panten av dylika obligationer. Centralkassas inlåning — varmed utredningen i sitt författningsförslag förstår all den kredit, som av centralkassa begagnas — må icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd överskrida ett belopp, motsvarande tre gånger det belopp, vartill centralkassans grundfond och reserv-(säkerhets-)fond, de till centralkassan anslutna jordbrukskassornas reservfonder samt de belopp, varmed centralkassans medlemmar äro ansvariga för kassans förbindelser, sammanlagt uppgå. För centralkassas utlåning uppställas vissa detaljregler av rent bankmässig natur, i stort sett överensstämmande med vad som i praktiken redan tillämpas. Centralkassa må bevilja kredit endast mot betryggande säkerhet; såsom säkerhet för kredit till jordbrukskassa skall enligt förslaget till centralkassan pantförskrivnas av jordbrukskassans kredittagare avlämnade länehandlingar med tillhörande säkerheter. Jordbrukskassa må icke beredas kredit till högre belopp än som motsvarar det sammanlagda lånemaximum, som gäller för jordbrukskassans medlemmar, dock med rätt för centralkassan att därutöver lämna jordbrukskassan kredit mot säkerhet av inteckning i fastighet, för vilken medlem i jordbrukskassan är delaktig i densamma, om och i den mån inteckningen ligger inom $\frac{6}{10}$ av fastighetens såsom delaktighetsunderlag bestämda värde. Annan till centralkassan ansluten ekonomisk förening än jordbrukskassa — i betänkandet och i det följande benämnd jordbruks-ekonomisk förening — må beredas kredit till ett belopp av 200 kronor för varje av föreningen i kassan tecknad andel; dock att centralkassan bör hava rätt att därutöver, efter medgivande av jordbrukskreditkassan, lämna föreningen kredit mot säkerhet av fastighetsinteckning, om och i den mån inteckningen ligger inom $\frac{6}{10}$ av taxeringsvärdet, där fastigheten är taxerad såsom jordbruksfastighet, och inom $\frac{4}{10}$ av sagda värde, där fastigheten är taxerad såsom annan fastighet. Centralkassas sammanlagda utlåning till

jordbruksekonomiska föreningar må enligt förslaget icke överstiga $\frac{1}{5}$ av det sammanlagda lånemaximum, som gäller för medlemmarna i de till centralkassan anslutna jordbrukskassorna.

Rätt till medlemskap i jordbrukskassa äger enligt förslaget endast i Sverige bosatt svensk medborgare, som är ägare eller brukare av jordbruksfastighet eller viss annan därmed likställd fastighet, ävensom svenskt aktiebolag, som har till ändamål att idka jordbruk; dock må såsom medlem intagas vissa kassefunktionärer, ändå att de icke äga eller bruka fastighet, varom nyss sagts. Delaktighetsunderlaget föreslås utökat till att omfatta fastighetens sammanlagda jordbruks- och skogsvärden enligt gällande taxering. För nyssnämnda såsom annan fastighet taxerade, men i förevarande hänseende med jordbruksfastighet likställda fastigheter gäller taxeringsvärdet såsom delaktighetsunderlag. För jordbrukskassornas utlåningsverksamhet föreslås, liksom i fråga om centralkassornas, vissa detaljföreskrifter av rent bankmässig natur, varjämte närmare föreskrifter lämnas om de säkerheter, som skola presteras för erhållande av lån hos jordbrukskassa. Medlems lånemaximum föreslås alltså skola utgöra 200 kronor för varje andel, varmed medlemmen är delaktig i kassan. I fråga om medlems rätt att därutöver erhålla kredit mot säkerhet av fastighetsinteckning föreslås en av de ändrade reglerna om delaktighetsunderlag föranledd bestämmelse, att dylikt lån må beviljas, om och i den mån inteckningen ligger inom $\frac{6}{10}$ av fastighetens såsom delaktighetsunderlag bestämda värde. Vidare föreslås, att jordbrukskassa skall befrias från den för närvarande gällande föreskriften om skyldighet att vid medlems avgång ur kassan kungöra avgången i vissa tidningar; avgången föreslås i stället skola anmälas till vederbörande centralkassa, där anmälningarna skola ordnas och hållas tillgängliga för den, som därav önskar taga del.

Ytterligare föreslår jordbrukskreditutredningen, att kasserörelsen skall ställas under tillsyn av en för ändamålet inrättad central, statlig jordbrukskasseinspektion, i samband varmed den nuvarande tillsynen genom av länsstyrelserna förordnade allmänna ombud föreslås skola upphöra.

Det må slutligen anmärkas, att jordbrukskreditutredningen i sitt betänkande även diskuterat frågan, huruvida icke en central kreditanstalt för jordbruket med det snaraste borde inrättas, vilken anstalt därvid borde intimt anslutas till jordbrukskasseorganisationen. I samband därmed har jordbrukskreditutredningen även diskuterat, huruvida icke aktiebolaget jordbrukarbanken borde kunna ställa sina tjänster till jordbrukets förfogande i än högre grad än som för närvarande vore förhållandet.

Herr Adlers reservation. Herr Adlers reservationsvis framförda yttrande innebär i huvudsak följande avvikelser från det av utredningens majoritet framlagda förslaget. Svenska jordbrukskreditkassan föreslås bibehållen såsom upplånande organ; likaså bibehålles centralkassornas ansvarighet för jordbrukskreditkassans förbindelser. För att öka jordbrukskreditkassans lånemöjligheter föreslås dels en höjning av grundfonden till 45 miljoner kro-

nor, dels ock en bestämmelse, enligt vilken såsom säkerhet för jordbrukskreditkassans upplåning skola tjäna de förbindelser, som centralkassorna för erhållna lån utfärda till jordbrukskreditkassan, ävensom, till häremot svarande belopp, till centralkassorna av dessas låntagare avlämnade förbindelser med tillhörande hypotek. Samtidigt föreslås skyldighet för centralkassa att ställa sina säkerhetshandlingar under offentlig vård. Jordbrukskreditkassans upplåningsrätt föreslås begränsad till tre gånger beloppet av kassans grundfond. Då enligt reservantens förslag centralkassa icke skall syssla med upplåning och följaktligen icke behöver statsgaranti beräknad härför, föreslås, att centralkassas grundfond skall fastställas till ett belopp, motsvarande $\frac{1}{5}$ av inlåningen, dock lägst 100,000 kronor och högst 1,500,000 kronor. Lika med majoriteten föreslår reservanten borttagande i huvudsakliga delar av de restriktiva bestämmelser, som för närvarande gälla för centralkassornas inlåning å bankmässiga räkningar. Som säkerhet för centralkassas inlåning föreslås skola tjäna de förbindelser, som av dess låntagare avlämnas, jämte tillhörande hypotek. Till belopp, som minst motsvarar centralkassans inlåning efter avdrag av ineliggande kassa samt vissa banktillgodohavanden, skola kassans säkerhetshandlingar vara ställda under offentlig vård av ombud, som förordnas av den föreslagna jordbrukskasseinspektionen. Närmare föreskrifter om anordnandet av den offentliga vården av säkerhetshandlingarna föreslås skola meddelas av Kungl. Maj:t. Vad slutligen angår jordbruksekonomisk förenings lånerätt mot säkerhet av in-teckning i fastighet, vilken är taxerad såsom annan fastighet, föreslås ökad lånerätt så till vida, att kredit må beviljas, om ock i den mån in-teckningen ligger inom $\frac{5}{10}$ av taxeringsvärdet.

Herrar *Broléns och Dahlbergs reservation*. I den av herrar Brolén och Dahlberg avgivna reservationen framhålles att, om jordbrukskasserörelsen åter skall bliva i nöjaktig omfattning självständig och självförsörjande, det är av största betydelse, att strävandena härför ofördröjligen med all kraft taga sin början. Av denna anledning anse reservanterna det icke lämpligt, att den statskredit, som enligt majoritetsförslaget skulle upplåtas till jordbrukskreditkassan, bestämmes till ett så stort belopp som 30 miljoner kronor och ställes till förfogande för obestämd tid framåt. Reservanterna föreslå i stället, att den checkräkningskredit hos riksbanken, som bör upplåtas till jordbrukskreditkassan, ej fastställas till högre belopp än 25 miljoner kronor och att det vid fattandet av detta beslut tillika bestämmes, att krediten skall vid angiven tidpunkt, senast den 1 juli 1938, sänkas till avsevärt lägre belopp, som finnes böra skäligen motsvara kreditens ändamål att utgöra en kassa-reserv för rörelsen. Vidare föreslå reservanterna med hänsyn till den utomordentliga omfattningen av den organisation, som den föreslagna jordbrukskasseinspektionen skulle få att övervaka, att åt inspektionen beredes möjlighet att till sitt biträde förordna allmänna ombud vid de centralkassor, beträffande vilka behov därav framträder.

Allmänna synpunkter.

Innan de i jordbrukskreditutredningens betänkande framlagda ändringsförslagen här upptagas till närmare behandling, torde en fråga av mera allmän innebörd få något beröras, nämligen frågan huruvida det kan vara lämpligt att redan nu— kort tid efter det kasserörelsen senast varit föremål för vittgående reformer — ånyo skrida till mera genomgripande förändringar av rörelsens organisation och arbetssätt.

I de inkomna *yttrandena* hava i denna fråga framförts följande allmänna synpunkter.

Statskontoret har anfört:

Då jordbrukskasserörelsen för närvarande syntes gå stadigt framåt, ville det förefalla i och för sig naturligt, om rörelsen finge i lugn fortsätta sin utveckling på den nya grund, som blivit lagd, utan att redan nu ånyo bliva föremål för omfattande organisationsändringar.

Därtill komme, att förevarande organisationsproblem torde böra bedömas med hänsyn tagen till vissa andra betydelsefulla spörsmål, som ännu icke föreläge i det skick, att slutlig ståndpunkt till dem kunde tagas. Jordbrukskreditutredningen pekade sålunda själv på frågan om inrättandet av en central kreditanstalt för jordbrukets behov och ansåge eftersträfvansvärt, att en sådan anstalt av betydande storleksordning komme till stånd, och att, när så skedde, densamma intimt anslötes till jordbrukskasseorganisationen. Utredningen erinrade vidare om den av staten ägda jordbrukarbanken, som enligt sitt program hade »att lämna stöd i första hand åt det svenska jordbruket, dess utövare och dess ekonomiska föreningsrörelse», samt funne det böra övervägas, huruvida icke denna bank borde kunna ställa sina tjänster till jordbrukets förfogande i än högre grad än för närvarande vore förhållandet.

Statskontoret delade jordbrukskreditutredningens uppfattning angående nu berörda frågors betydelse ur synpunkten av jordbrukets kreditförsörjning och därmed även för jordbrukskasserörelsen och dess gestaltning. Enligt ämbetsverkets mening ägde samtliga dessa spörsmål i själva verket ett så starkt inre samband, att de borde bliva föremål för samtidigt och gemensamt övervägande. Såvitt ämbetsverket förstode, utgjorde detta ett ytterligare skäl att tills vidare ställa sig avvaktande i jordbrukskassefrågan.

Lantbruksstyrelsen har framhållit, bland annat, följande.

Lantbruksstyrelsen ansåge sig böra framhålla, att det syntes, som om jordbrukskreditutredningen knappast klarlagt spörsmålet angående de jordbruks-ekonomiska föreningarnas ställning till jordbrukskasserörelsen. Å ena sidan syntes utredningen nämligen göra gällande, att jordbrukarbanken i högre grad än hittills borde ägna sig åt jordbrukskrediten och speciellt jordbrukarnas föreningskredit. Å andra sidan syntes förslaget i hög grad bygga på den uppfattningen, att jordbrukets föreningsväsende skulle i stor omfattning ansluta sig till jordbrukskasseorganisationen och därigenom stödja densamma. Konkurrenten mellan dessa båda av staten till jordbrukets gagn understödda penningorganisationer syntes under sådana förhållanden oundviklig.

Lantbruksstyrelsen ansåge sig böra betona, att statistiken rörande jordbrukets skuldsättning, i den mån sådan föreläge, knappast syntes giva belägg för behovet av så långt gående åtgärder, som i betänkandet föreslagits. Vidare syntes det, som om utredningen knappast beaktat de nya förhållanden, som inträtt i och med statens medverkan till skapande av anstalter för se-

kundär fastighetskredit åt jordbruket, varigenom dess behov av driftkredit i viss mån torde hava tillgodosetts, samtidigt som de säkerheter i form av fastighetsinteckningar, som kunde ställas för genom jordbrukskassorna lämnad kredit, genom anlåtande av den nya möjligheten för fastighetsbelåning sannolikt torde komma att successivt försämrats och riskerna vid kassornas verksamhet därmed ökas.

Av vad nu anförts torde framgå, att lantbruksstyrelsen icke utan vidare ansåge sig kunna giva sin anslutning till något av de i betänkandet framförda förslagen. Enligt lantbruksstyrelsens förmenande torde det för övigt kunna ifrågasättas, huruvida jordbrukskasserörelsen icke lämpligen borde få utveckla sig enligt nu gällande bestämmelser, till dess ytterligare erfarenhet vunnits på området.

Bank- och fondinspektionen har anfört:

Sedan jordbruksnäringens läge numera — huvudsakligen tack vare reglerande åtgärder från statens sida — betydligt förbättrats, borde, syntes det inspektionen, tiden vara inne för en avveckling av statens understödjande av jordbrukskasserörelsen och ett återförande av rörelsen till dess ursprungliga ändamål — tillgodeende av det mindre jordbrukets driftkredit — samt ett befastande av rörelsen på den för densamma avsedda grunden — jordbrukarnas egna självhjälpsmöjligheter. Inspektionen insåge visserligen, att detta icke låte sig omedelbart göra, men vissa åtgärder syntes dock därutinnan kunna tagas under övervägande. Genom inskränkning av primärbelåningen till allenast fall av tillfälligt kreditbehov och genom upphörande med sådan kreditgivning, för vilken i annan ordning blivit särskilt sörjt, skulle väsentliga lättnader kunna uppnås i rörelsens medelsbehov. Vidare borde upptagas till ingående övervägande frågan om en närmare anknytning av jordbrukskasserörelsen till aktiebolaget jordbrukarbanken. Till denna bank skulle, förmenade inspektionen, kunna överflyttas i huvudsak de uppgifter, som enligt jordbrukskreditutredningens förslag avsetts för det nuvarande topporganet. Genom en dylik anknytning skulle ett undanröjande kunna ske av de olägenheter för såväl banken som jordbrukskasserörelsen, vilka för närvarande föranleddes av de oklara linjerna inom gränsområdena för de båda kreditorganisationernas verksamhet, särskilt med avseende på utlåningen till de jordbruksekonomiska föreningarna.

Av vad sålunda anförts framginge, att jordbrukskreditutredningens förslag i dess nu förevarande form enligt inspektionens mening icke borde läggas till grund för en reglering av förhållandena på jordbrukskasseväsendets område, utan att en förnyad utredning av frågan vore erforderlig. Vid en sådan utredning borde särskilt de av inspektionen angivna synpunkterna tagas under omprövning.

Sparbanksinspektionen har anfört, att utredningens förslag icke syntes böra bringas till omedelbar verkställighet, utan att utredningen dessförinnan borde fullständigast i fråga om, bland annat, jordbrukskasserörelsens förhållande till sparbankerna ävensom till affärsbankerna och därvid i första hand aktiebolaget jordbrukarbanken.

Riksgäldsfullmäktige hava — under erinran därom att det i betänkandet framlagda organisationsprogrammet icke vore slutgiltigt, i det att frågan om tillskapandet av en jordbrukets centrala kreditanstalt ännu icke vore närmare utredd — avstyrkt, att ändringar redan nu vidtoges i de för kasserörelsen gällande bestämmelserna.

Riksbanksfullmäktige hava framhållit, att så kort tid förflutit efter de senast vidtagna, betydande förändringarna i kasserörelsens organisation, att det ännu förefölle väl tidigt att bilda sig en uppfattning om verkningarna därav. Fullmäktige, som understrukit nödvändigheten av att spörsmålet om förhållandet mellan jordbrukskasserörelsen och aktiebolaget jordbrukarbanken upptoges till behandling, innan en omläggning av principerna för kasserörelsen komme till stånd, hava därför avstyrkt, att de av jordbrukskreditutredningen framlagda förslagen för närvarande realiserades.

Svenska sparbanksföreningen har framhållit, att förhållandet mellan jordbrukskasserörelsen och sparbankerna, bland annat i vad avsåge den primära fastighetsbelåningen, måste regleras samt att en rationell lösning av jordbrukets kreditproblem svåriligen kunde ernås, därest ej sparbankernas ställning såsom kreditförmedlare tillbörligen beaktades; reformerna av jordbrukskasseväsendet borde därför sökas på väsentligen andra vägar än de av utredningen föreslagna.

Svenska bankföreningen har givit uttryck åt den uppfattningen, att jordbrukskassornas långivning, i vad gällde den primära fastighetskrediten ävensom den svårbedömbara krediten till jordbruksekonomiska föreningar, borde inskränkas. Vidare borde den för närvarande alltför vidlyftiga och kostsamma ramen för organisationen kraftigt beskäras, så att ett gynnsammare förhållande uppstode mellan kostnader och arbete, å ena sidan, och nyttigt resultat, å andra sidan. Bankföreningen förordade därför, att innan utredningens förslag till förändring av kasserörelsens organisation och finansiering upptoges till övervägande, en grundlig undersökning anordnades för finande av utvägar att omlägga organisationen enligt antydda riktlinjer.

Aktiebolaget jordbrukarbanken har, liksom *svenska lantmännens riksförbund*, förordat, att frågan om inrättandet av en jordbrukets centrala kreditanstalt upptoges till övervägande, innan åtgärder vidtoges för en ny omorganisation av jordbrukskasserörelsen.

Länsstyrelserna i Stockholms, Örebro och Uppsala län hava ställt sig tveksamma till frågan, om jordbrukskasserörelsen nu borde bliva föremål för omorganisation eller om icke ytterligare utredning av frågan tarvades.

Länsstyrelsen i Jönköpings län avstyrker ändringsförslaget i dess nu förevarande skick.

Efter genomförandet av 1930 års reform har jordbrukskasserörelsen gått *Departements-*
chefen.
avsevärt framåt. Från utgången av år 1929 till utgången av år 1935 har sålunda antalet jordbrukskassor ökat från 173 till 771, antalet medlemmar i jordbrukskassorna från 12,566 till 73,071 och utlåningen från 14.16 miljoner kronor till 56.81 miljoner kronor. Även om denna utveckling icke i allo motsvarar, vad man år 1930 förväntade, synas dock de gjorda framstegen vara så goda, att man icke redan nu — endast ett fåtal år efter den senaste reformen — bör, i syfte att ytterligare främja kasserörelsen, skrida till en fullständig omarbetning av de för densamma gällande författningar. Däremot böra givetvis detaljäändringar vidtagas i de punkter, där, enligt vad de gångna årens erfarenheter visa, sådana äro av nöden.

I vissa remissyttranden har framförts den synpunkten, att kasserörelsen icke borde bliva föremål för en ny omorganisation, utan att samtidigt förhållandet mellan å ena sidan kasserörelsen och å andra sidan sparbankerna och aktiebolaget jordbrukarbanken bleve föremål för reglering. Med hänsyn till vad jag nyss anfört har jag ej anledning att nu närmare gå in på denna fråga. Emellertid torde böra påpekas, att om än olika kreditförmedlingsorgan i mycket hava gemensamma ändamål, de likväl i vissa avseenden företräda så skilda intressen, att försiktighet bör iakttagas i fråga om en inbördes reglering från det allmännas sida av ifrågavarande organs verksamhetsområden. Vad nu sagts får givetvis icke innebära, att ej ur allmän synpunkt vissa påpekanden beträffande kasserörelsens verksamhet kunna vara på sin plats. Sålunda läser ej kunna bestridas, att större krediter till de jordbruksekonomiska föreningarna kunna medföra sådan ensidighet i centralkassornas kreditgivning och därmed även innebära så oförutsebara risker, att kasserörelsen har anledning att härvidlag iakttaga stor försiktighet. Vidare torde böra understrykas, att då staten i principiellt samma syfte understödjer både hypoteksföreningar och jordbrukskassor, konkurrens från de senares sida med nämnda föreningar om primärkrediter icke kan anses önskvärd.

Vad angår frågan om inrättandet av en central kreditanstalt för jordbruket med anknytning till kasserörelsen torde densamma med hänsyn till kasserörelsens nuvarande omfattning icke för närvarande vara aktuell.

Då jag härefter övergår till att i detalj granska de i betänkandet framlagda ändringsförslagen, kommer jag till en början att under särskilda rubriker behandla vad som torde kunna sägas vara förslagets tre huvudpunkter, nämligen frågorna om upplåningsverksamhetens ordnande, om rätten till inlåning å bankmässiga räkningar samt om kontrollen av kasserörelsen; därefter kommer jag att behandla ett antal smärre frågor, beträffande vilka ändringar likaledes föreslås, samt slutligen vissa med rörelsen sammanhängande anslagsfrågor.

Upplåningsverksamheten.

I *betänkandet* anföres i fråga om den för jordbrukskasserörelsen erforderliga medelsanskaffningen inledningsvis, att en närmare granskning av den del av organisationens verksamhet, som utgjordes av dess medelsanskaffning, icke kunde leda till annat omdöme än att de år 1930 vidtagna reformerna i detta avseende icke motsvarat de förväntningar, man vid sagda tid ställde på dem. Medan avsikten från början varit, att jordbrukskreditkassan, sådan densamma blivit uppbyggd, skulle äga förmåga att åvägbringa en upplåning, motsvarande ej mindre än fem gånger storleken av grundfonden, hade utvecklingen givit vid handen, att kassan icke ens varit i stånd att med stöd av grundfonden åstadkomma en upplåning, som överstigit grundfonden. Vidare framhålles i huvudsak följande.

Då det gällde att klarlägga frågan om anledningen till att jordbrukskreditkassan på sätt nu nämnts icke ägde förmåga att i någon mån med egen kraft förskaffa sig den för fullgörandet av dess uppgifter erforderliga krediten, borde till en början erinras om huru jordbrukskreditkassans medelsanskaffning tänkts ordnad och säkerställd. Enligt gällande förordning svarade för jordbrukskreditkassans förbindelser i första hand kassans egna tillgångar. I den mån dessa befunnos otillräckliga, inträdde centralkassornas solidariska ansvarighet för bristen. Sedan även denna ansvarighet tagits i anspråk utan att skulderna blivit till fullo guldna, finge grundfonden anlitas. Liksom förhållandet vore med hypoteksbankerna vore det således avsett, att långivarnas säkerhet i första hand skulle finnas hos kassans egna tillgångar. Dessa tillgångar utgjordes av kassans fordringar hos centralkassorna, och jordbrukskreditkassan ålåg jämlikt förordningen att tillse, att fullt betryggande säkerhet för dem funnes och hölles vid makt. Nu vore emellertid läget sådant, att jordbrukskreditkassan vid sin kreditgivning till centralkassorna icke begärde eller mottog någon säkerhet för krediterna. Att så vore förhållandet berodde på att det i en lånerörelse av den beskaffenhet, som förekomme inom här ifrågavarande organisation, i själva verket icke torde vara praktiskt genomförbart att åstadkomma den hypotisering, som i förordningen förutsattes. De säkerheter, som centralkassorna skulle pantförskriva åt jordbrukskreditkassan, skulle vara de lånepant, som centralkassorna mottagit av jordbrukskassorna till säkerhet för dessas förbindelser till centralkassorna. Dessa lånepant vore desamma, som jordbrukskassorna vid sin kreditgivning till sina medlemmar, de enskilda jordbrukarna, mottagit av dem. Karaktären av jordbrukskasseorganisationens verksamhet, som till största delen avsåg korta och rörliga driftkrediter, torde praktiskt taget omöjliggöra en hypotisering av lånesäkerheter i så många led, som här angivits. Följden härav vore, att jordbrukskreditkassan icke i likhet med hypoteksbankerna vore i tillfälle att bjuda sina långivare pantförskrivna realsäkerhet för krediterna.

Inom för hithörande frågor intresserade kretsar torde enighet råda därom, att det icke vore med de kooperativa principer, som borde vara vägledande för jordbrukskasserörelsens utveckling, överensstämmande och ej heller eljest önskligt, att denna rörelse, på sätt skett under tiden efter år 1930, i allt större omfattning sattes i beroende av statens stöd, samt att det förden skull borde vara för rörelsen av största betydelse, att åtgärder vidtoges, varigenom densamma kunde bliva såvitt möjligt självständig och självförsörjande.

Även jordbrukskreditutredningen anslöte sig till denna allmänna uppfattning och hade i följd därav tagit under övervägande förefintliga utvägar för vinnande av nu antydda syftemål. Enligt utredningens mening vore två alternativa vägar för ändamålet tänkbara.

Den ena av dessa vägar ginge ut på att centralkassorna skulle upphöra att utgöra självständiga enheter inom organisationen. De skulle upplösas och den av dem bedrivna verksamheten skulle i deras ställe handhavas av ett antal avdelningskontor hos jordbrukskreditkassan. Med denna anordning borde det icke möta svårighet att åstadkomma pantförskrivning åt jordbrukskreditkassan av säkerheterna för jordbrukskassornas hos kassan erhållna krediter. Jordbrukskreditkassan borde enligt denna ordning erhålla betingelser för åstadkommande av ökning av såväl upplåningen som inlåningen, vilken sistnämnda rörelse borde handhavas av avdelningskontoren. Mot en reorganisation av rörelsen efter denna linje reste sig emellertid tungt vägande invändningar. Centralkassorna borde enligt jordbrukskreditutredningens mening anses såsom jordbrukskasserörelsens grundpelare och de borde

såsom sådana äga stor bärkraft. Att ersätta dessa med de anslutna jordbrukskassorna intimt sammanbundna enheter med avdelningskontor åt jordbrukskreditkassan skulle säkerligen innebära ett försvagande av själva ryggraden hos rörelsen och av rörelsens kooperativa karaktär. I sistnämnda hänseende borde särskilt framhållas, att, då det ej torde vara möjligt att ikläda de små jordbrukskassorna solidariskt och obegränsat ansvar för jordbrukskreditkassans förbindelser, ansvarigheten inom rörelsen enligt denna anordning skulle bli inskränkt till att omfatta allenast de enskilda jordbrukskassamedlemmarnas begränsade ansvar för sin jordbrukskassas förbindelser. En anordning liknande den nu antydda finnes visserligen i Finland. Jordbrukskasserörelsen därstädes hade allenast två led, nämligen andelskassorna och det centrala organet, benämnt andelskassornas centralkreditanstalt aktiebolag. Andelskassorna vore icke ansvariga för centralorganets förbindelser. Det borde emellertid bemärkas, att i stället ansvarigheten inom andelskassorna vore anordnad enligt det s. k. Raiffeisensystemets principer, i det att andelskassamedlemmarna vore med hela sin förmögenhet solidariskt ansvariga för sin kassas förbindelser. En dylik utsträckning av ansvarigheten torde icke lämpa sig för svenska förhållanden och skulle säkerligen icke visa sig gagnelig för befordrandet av vår jordbrukskasserörelses syften. På här anförda skäl finge jordbrukskreditutredningen avstyrka en sådan omläggning av jordbrukskasseorganisationen, varigenom det viktiga mellanled, som centralkassorna utgjorde, skulle komma att försvinna.

Lösningen av jordbrukskasseorganisationens kapitalförsörjningsproblem borde enligt jordbrukskreditutredningens åsikt i stället sökas i motsatt riktning, nämligen genom stärkande av centralkassornas ställning såsom organ för anskaffande av för utlåningen behöfliga medel. Utredningen ansåge, att centralkassorna borde göras skickade att ej endast genom inlåning från allmänheten utan och genom upplåning, väsentligen från penningförvaltande inrättningar, anskaffa de för utlåningen till jordbrukskassorna erforderliga medlen. Utredningen hölle i enlighet därmed före, att det vore väsentligen följande åtgärder, som vore av nöden.

De nuvarande begränsningar i fråga om centralkassornas rätt att mottaga insättningar på bankmässiga räkningar, vilka icke ägde motsvarighet hos bankerna, borde upphävas. Centralkassorna borde förses med statliga grundfonder, vilka vore vida större än de nuvarande och vilka ställdes i lämpligt förhållande till storleken av centralkassornas skulder. Centralkassorna borde vidare befrias från sin skyldighet att hos jordbrukskreditkassan ställa säkerhet för de krediter, som av denna kassa lämnades, ävensom från ansvarigheten för jordbrukskreditkassans förbindelser.

Jordbrukskreditkassan, som i varje avseende borde bibehålla sin ställning såsom jordbrukskasseorganisationens ledande och kontrollerande organ, borde i allmänhet icke själv lämna krediter till centralkassorna utan bisträcka dem genom att verka såsom förmedlare av den upplåning, vilken centralkassorna borde själva handhava. Därjämte borde jordbrukskreditkassan vara så utrustad, att den, då behov därav yppades, kunde meddela centralkassa kredit för kortare tid i avbidan på att centralkassan bleve i tillfälle att vidtaga åtgärder för åstadkommande av utjämning mellan sin in- och utlåning. För sådana krediter borde jordbrukskreditkassan, såsom nyss nämnts, ej äga att kräva särskild säkerhet.

Vid övertvägande av den lämpliga storleken av de grundfonder, varmed centralkassorna enligt detta förslag skulle utrustas, hade jordbrukskreditutredningen ansett det vara önskvärt och lämpligt, att varje grundfond ställdes i visst förhållande till storleken av kassans förbindelser och således ökades efter hand som kassans omslutning bleve större, varvid dock borde

iakttagas, att ökningen bleve genom en maximeringsregel på lämpligt sätt begränsad. Utredningen föresloge, att centralkassans grundfond skulle utgöra minst 1 och högst 3 miljoner kronor, ävensom att reglerna gäves den utformning, att grundfonden alltid komme att uppgå till ett avrundat belopp av antingen 1, 2 eller 3 miljoner kronor. Det syntes böra stadgas, att grundfonden skulle utgöra 1 miljon kronor, så länge centralkassans in- och upplåning icke överstege 3 miljoner kronor, 2 miljoner kronor, så länge densamma hölle sig mellan 3 och 6 miljoner kronor, samt 3 miljoner kronor, sedan in- och upplåningen överstigit 6 miljoner kronor. Med en dylik regel skulle grundfonderna för de nuvarande centralkassorna enligt deras ställning den 1 juli 1935 komma att belöpa sig till sammanlagt 21 miljoner kronor.

Nu nämnda stadgande måste enligt jordbrukskreditutredningens mening uppenbarligen suppleras med en allmän regel om begränsning av centralkassans rätt att iklåda sig förbindelser, oavsett om förbindelserna grundades på inlåning å bankmässiga räkningar eller vore tillkomna i annan ordning. Varken i detta sammanhang eller eljest torde det överhuvud taget vara möjligt att söka behålla en skillnad mellan inlåning och upplåning. Ett närmare övervägande gäve vid handen, att någon hållbar gräns mellan dessa tvenne begrepp icke vore möjlig att upprätthålla. I överensstämmelse med den nomenklatur, som användes i bank- och sparbankslagarna, betecknade jordbrukskreditutredningen såsom centralkassans inlåning all kredit, som av sådan kassa begagnades, och komme att i fortsättningen använda ordet inlåning i denna vidsträckta betydelse. Utredningen ansåge sig böra föreslå en sådan begränsning av centralkassans inlåningsrätt, att inlåningen icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd finge överskrida ett belopp, motsvarande tre gånger det belopp, vartill centralkassans grundfond och reservfond (säkerhetsfond), de till centralkassan anslutna jordbrukskassornas reservfonder samt de belopp, varmed centralkassans medlemmar vore ansvariga för kassans förbindelser, sammanlagt uppginge.

Vid bedömandet av frågan, huru jordbrukskreditkassan skulle förses med nödiga medel för fullgörandet av sin uppgift att kunna tillgodose för centralkassor tillfälligt uppkommande kreditbehov, borde till en början erinras om att jordbrukskreditutredningen, på sätt omförmålt, föresloge, att centralkassorna skulle befrias från sin nuvarande ansvarighet för jordbrukskreditkassans förbindelser och att de skulle äga att påräkna kredit hos densamma utan ställande av särskild säkerhet. Att vid dylikt förhållande söka att även fortsättningsvis bygga jordbrukskreditkassans medelsanskaffning på en sådan statlig grundfond, som kassan för närvarande disponerade, kunde icke tillrådas. En konsekvens av centralkassornas förändrade ställning beträffande medelsanskaffningen och deras förstärkande bland annat genom överlämnande åt dem av statliga grundfonder i form av statsobligationer borde vara, att jordbrukskreditkassans nuvarande grundfond återginge till staten. Följden härav bleve, att jordbrukskreditkassan för sin medelsanskaffning uteslutande måste bliva hänvisad till direkt statskredit. Enligt jordbrukskreditutredningens mening vore det nödvändigt, att ett lämpligt avvägt statligt stöd på dylikt sätt lämnades jordbrukskasserörelsen.

Formen för den del av jordbrukskreditkassans nuvarande krediter, som vore direkt statliga, nämligen lån hos riksbanken mot pant av till förfogande ställda statsobligationer, syntes jordbrukskreditutredningen vara för ändamålet föga lämplig. Enklare och lämpligare syntes vara, att nödig kredit ordnades åt jordbrukskreditkassan genom att riksgäldskontoret bemyndigades att åt jordbrukskreditkassan hos riksbanken öppna en till visst belopp fixerad checkräkningskredit, varå kassan ägde att draga i mån av be-

hov. Utredningen förordade, att jordbrukskreditkassans kreditfråga för framtiden bleve ordnad på sådant sätt. Kassan borde givetvis vara skyldig att erlägga ränta för krediten, i den mån densamma toges i anspråk. Räntans storlek borde jämkas efter förändringarna i det allmänna ränteläget. Jordbrukskreditkassan borde så avväga den marginal, som kassan borde tillgodogöra sig vid sin utlåning av från checkräkningen uttagna medel, att centralkassornas räntegottgörelse till jordbrukskreditkassan icke komme att understiga utan fastmera något överstiga den ränta, till vilken centralkassorna vid samma tid i allmänhet erhöle kredit. Det vore nämligen med hänsyn till vikten av jordbrukskasserörelsens självförsörjning och största möjliga ekonomiska självständighet av betydelse, att villkoren för jordbrukskreditkassans kreditgivning bleve sådana, att de icke inbjöde till onödigt anlåtande av den förevarande utvägen för medelsanskaffning, vilken principiellt borde begagnas endast då andra utvägar saknades.

Storleken av checkräkningskrediten syntes tills vidare icke böra bestämmas definitivt. Hänsyn måste, såsom förut berörts, tagas till jordbrukskasseorganisationens behov av en övergångstid, därunder de ändrade bestämmelserna om kapitalförsörjningen hunne att göra sig gällande.

Emellertid borde hänsyn jämväl tagas därtill, att det icke rimligen syntes böra möta någon svårighet att tämligen snart efter ikraftträdandet av de centralkassorna avseende förstärkningsåtgärderna överflytta en del av jordbrukskreditkassans nuvarande krediter till vissa av centralkassorna.

Jordbrukskreditkassan förfogade för närvarande över statsobligationer till belopp av 45 miljoner kronor, varvid medräknats det av 1935 års riksdag till förfogande ställda beloppet. Kassans i anspråk tagna krediter uppginge enligt inhämtad uppgift den 1 juli 1935 till sammanlagt 27.14 miljoner kronor. Med hänsyn såväl därtill som till önskvärdheten av att största möjliga säkerhet åstadkommes för att jordbrukskasserörelsens fortgående utveckling icke ens under en övergångstid hålles tillbaka, ansåge sig jordbrukskreditutredningen böra förorda, att den checkräkningskredit, som borde åt jordbrukskreditkassan upplåtas samtidigt med att de till kassan överlämnade obligationerna av staten återtoges, bestämdes till ett belopp av till en början 30 miljoner kronor.

Med frågan om upplåningen sammanhänger, på sätt av det följande kommer att närmare framgå, frågan om de säkerheter, som kasserörelsen erhåller vid sin kreditgivning. I gällande författning saknas uttrycklig föreskrift om skyldighet för jordbrukskassa att ställa säkerhet för kredit hos centralkassa. Dylig föreskrift finnes däremot meddelad i fråga om jordbruksekonomisk förening. Vad angår beskaffenheten av den säkerhet, som må av jordbrukskassa godkännas, stadgas allenast, att för kredit, som kassan lämnar, skall finnas säkerhet, som av dess styrelse prövas fullt betryggande. Beträffande jordbruksekonomisk förening är motsvarande föreskrift meddelad.

I betänkandet föreslås nu en bestämmelse av innebörd, att jordbrukskassa skall vara skyldig att till centralkassa såsom säkerhet för beviljad kredit pantförskriva av jordbrukskassans kredittagare avlämnade lånehandlingar med tillhörande säkerheter; dock att växelkredit må lämnas genom rediskontering av hos jordbrukskassa diskonterad växel. Kredit må lämnas endast mot säkerhet, som styrelsen för centralkassan finner fullt betryggande. Beträffande säkerhetens beskaffenhet föreslås, att densamma skall utgöras av

pant i fast eller lös egendom eller fordringsrätt jämväl mot annan än den, åt vilken krediten beviljats; mot inteckning i jordbruksinventarier eller förlagsinteckning må kredit ej lämnas, kassan dock obetaget att mottaga sådan säkerhet tillika med annan i och för sig fullgod säkerhet. Motsvarande bestämmelser föreslås för de jordbruksekonomiska föreningarnas del. I betänkandet anföres:

De föreslagna bestämmelserna anslöte sig nära till dem, som gällde för banker och sparbanker. Föreskriften att kredit ej finge lämnas enbart mot inteckning i jordbruksinventarier eller förlagsinteckning överensstämde vidare med inom kasserörelsen tillämpad praxis. Det syntes själfvallet att, i den mån kreditgivning med aktier såsom säkerhet skulle förekomma, denna borde äga rum under iakttagande av enahanda försiktighetsregler, som i lagen om bankrörelse funnes föreskrivna. Uttryckligt stadgande därom i författningstexten hade emellertid icke ansetts erforderligt. Utredningen förutsatte, att de allmänna bestämmelserna i författningen skulle utbyggas genom närmare föreskrifter av jordbrukskreditkassan.

Herr *Adler* har, såsom förut nämnts, reservationsvis föreslagit, att jordbrukskreditkassan skulle bibehållas såsom upplåningsorgan. Till utveckling av denna åsikt anföres i huvudsak följande.

Även reservanten vore i princip av den uppfattningen, att kasseorganisationens kapitalbehov borde i största möjliga omfattning tillgodoses genom organisationens egen inlåning och att åtgärder därför borde vidtagas, vilka på ett effektivt sätt stärkte dess inlåningsmöjligheter. Denna uppfattning delades av jordbrukskasserörelsen i gemen. Å andra sidan syntes det emellertid uppenbart, att kasseorganisationen ännu icke nått den stabilisering eller den tillslutning från sparkapitalets sida, att den föreslagna ordningen kunde anses bereda organisationen trygghet med hänsyn till möjligheten att erhålla behöfligt kapital på tillfredsställande villkor. Det syntes därför kunna befaras, att kasserörelsen vid ett genomförande av majoritetens förslag komme att få dragas med svårigheter i kapitalanskaffningshänseende av i viss mån samma art som de före 1930 års reorganisation rådade. Den år 1930, efter ingående överväganden och i bestämd avsikt att gagna jordbrukets kreditväsen, vidtagna reformen med tillskapandet av svenska jordbrukskreditkassan såsom ett centralorgan för kasserörelsens gemensamma upplåning av större, samlade belopp syntes icke utan synnerligen starka skäl nu böra övergivas. 1930 års reform hade ännu ej verkat under någon längre tid, men de vunna erfarenheterna vore goda, och det förefölle vara mindre lyckligt, om man nu ånyo skulle vidtaga ändringar. En återgång till det äldre systemet skulle medföra allvarlig skada för kasserörelsen och borde följaktligen undvikas.

Förslaget om en överflyttning från jordbrukskreditkassan till centralkassorna av handhavandet av den för jordbrukskasserörelsens verksamhet erforderliga upplåningen syntes även ur den synpunkten betänkligt, att topporganets auktoritet och möjligheter att göra sin vilja gällande inom rörelsen kunde befaras därigenom bliva avsevärt minskade.

För reservanten hade det framstått såsom den ändamålsenliga vägen till tryggande av den för rörelsens fortsatta utveckling erforderliga kapitalförsörjningen, att anordningar vidtoges för att i mera betryggande former än hittills möjliggöra utnyttjandet av rörelsens egna säkerheter såsom underlag för upplåning. Det syntes ligga något oformligt i att en rörelse, vars utlåning vilade på lika god grundval som väl någon annan kreditinstitution, bort-

sett från de för enbart primärbelåning inrättade hypoteksinrättningarna, och som oessutom hade bakom sig en vidsträckt ansvarighet från delägarnas sida, skulle möta svårigheter att anskaffa erforderliga rörelsemedel. För egen del ville reservanten, med utgångspunkt från vad här anförts — ehuru han förmenade, att flera vägar kunde tänkas leda till det av honom nyss angivna målet — framlägga förslag om att i förordningen om jordbrukets kreditkassor infördes en bestämmelse av innehåll, att såsom säkerhet för jordbrukskreditkassans upplåning skulle tjäna de förbindelser, som centralkassorna för erhållna lån utfärdade till jordbrukskreditkassan, ävensom, till däremot svärande belopp, till centralkassorna av dessas låntagare avlämnade förbindelser med tillhörande hypotek. Säkerheterna såväl för centralkassornas lån hos jordbrukskreditkassan som för de av centralkassorna mottagna insättningar och annan inlåning torde böra ställas under offentlig vård. I detta hänseende föresloges en bestämmelse om att till belopp, som minst motsvarade centralkassans inlåning (såväl upplåning som mottagna insättningar) efter avdrag av ineliggande kassa samt tillgodohavanden hos riksbanken, inländskt bankaktiebolag eller sparbank, centralkassans säkerhetshandlingar skulle vara ställda under offentlig vård av ombud, som förordnades av den föreslagna jordbrukskassainspektionen. Säkerheterna borde, med i det följande angivna undantag, förvaras i brandfritt kassavalv under två olika lås, vartill den ena nyckeln skulle innehavas av ombudet och den andra av en utav centralkassans styrelse utsedd person. De nu ifrågasatta anordningarna anslöte sig i stort sett till vad som gällde beträffande Sveriges allmänna hypoteksbanks, konungariket Sveriges stadshypotekskassas och svenska bostadskreditkassans upplåning. Visserligen vore de av jordbrukskasserörelsens utlånade lånen av mera rörlig natur än de lån, som ställdes till förfogande av nyssnämnda andra kreditinstitutioner, men det borde, bland annat med hänsyn till möjligheterna att i förekommande fall utnyttja rörelsens egna medel, icke möta alltför stora praktiska svårigheter att träffa de anordningar, som betingades av en effektiv offentlig vård av rörelsens säkerhetshandlingar. Sålunda torde vederbörande ombud böra vara tillgängligt hos centralkassan förslagsvis ett par expeditjonsdagar i veckan för att, givetvis under helt betryggande former, ställa säkerhetshandlingar till förfogande för erforderliga åtgärder med avseende å desamma. Den rörlighet, som karakteriserade växelkrediten, torde böra föranleda, att den offentliga vården av de hos centralkassorna diskonterade växlarna skedde i annan ordning än nyss antytts, exempelvis sålunda att centralkassans innehav av växlar med icke alltför långa tids mellanrum kontrollerades av vederbörande ombud. De närmare föreskrifterna angående utövändet av den offentliga vården av jordbrukskasserörelsens säkerhetshandlingar torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda. Anordningar av den antydda huvudsakliga innebörden, syntes kunna göras betryggande för rörelsens långivare. Dessa borde även bliva stärkta i sitt förtroende för rörelsen, om en särskild statlig inspektionsmyndighet inrättades, bland annat med uppgift att övervaka, att de säkerheter, som stode under offentlig vård, vore betryggande och till beloppet motsvarade rörelsens inlåning.

I likhet med hypoteksbanken och liknande kreditinstitutioner borde jordbrukskreditkassan även framgent kunna grunda den erforderliga upplåningen icke blott på egna säkerheter och övriga tillgångar utan även på en statlig grundfond till lämpligt belopp. Reservanten föresloge, att till sistnämnda kassas förfogande ställdes en grundfond i statsobligationer å 45 miljoner kronor, d. v. s. samma belopp, vartill kassans nuvarande grundfond (25 miljoner kronor) jämte för belåning i riksbanken hittills disponerade statsobligationer (20 miljoner kronor) sammanlagt uppginge. Maximibeloppet av jordbrukskreditkassans upplåning torde böra beräknas till tre gånger grundfonden.

Centralkassornas ansvarighet för jordbrukskreditkassans förbindelser borde bibehållas oförändrad. Ett realiserande av majoritetens förslag beträffande ifrågavarande ansvarighets borttagande skulle innebära ett sönderbrytande av en av de grundläggande principer, varå kasserörelsen byggde, nämligen den inbördes hjälpen och det gemensamma ansvaret inom rörelsen i dess helhet.

Enligt reservantens förslag skulle alltså säkerheten för jordbrukskreditkassans upplåning utgöras i första hand av de för utlåningen ställda säkerheterna, i andra hand av centralkassornas solidariska ansvarighet samt i sista hand av den statliga grundfonden, vilken täckte en förlustrisk av $33\frac{1}{3}$ procent. Denna säkerhet syntes vara fullt betryggande för långivarna.

Å andra sidan ansåge reservanten, då centralkassorna enligt hans förslag icke borde syssla med upplåning och följaktligen icke heller behövde statsgaranti beräknad därför, det vara tillräckligt, att centralkassornas grundfonder bestämdes till lägre belopp än enligt majoritetens förslag. Statens garanti borde, i viss anslutning till vad som nu gällde, motsvara en femtedel av inlåningen, därvid dock maximum syntes böra ökas från 750,000 kronor till 1,500,000 kronor samt garantien i enlighet med majoritetens förslag erhålla formen av att staten ställde grundfonder till förfogande till säkerhet för inlåningen. Vid en sådan beräkning skulle centralkassornas grundfonder komma att, på grundval av nuvarande inlåning (inberäknad även upplåningen från jordbrukskreditkassan), utgöra 9.5 miljoner kronor i stället för 21 miljoner kronor enligt majoritetens förslag.

Herrar *Brolén och Dahlberg* hava, på sätt nämnts, varit i så måtto skiljaktiga från majoriteten, att de ansett, att jordbrukskreditkassans checkräkningskredit icke borde fastställas till högre belopp än 25 miljoner kronor, och att det vid kreditens beviljande borde bestämmas, att krediten skulle senast den 1 juli 1938 avsevärt sänkas.

I yttrandena hava beträffande medelsanskaffningen olika meningar kommit till synes.

Majoritetsförslaget har sålunda i denna del tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *länsstyrelserna* i Södermanlands, Östergötlands, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Malmö, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Värmlands, Västmanlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län. Det av herrar *Brolén* och *Dahlberg* reservationsvis framförda förslaget har tillstyrkts av länsstyrelserna i Älvsborgs, Kopparbergs, Gävleborgs och Jämtlands län. Länsstyrelserna i Kristianstads och Hallands län hava däremot tillstyrkt den av herr *Adler* framlagda reservationen, och länsstyrelserna i Stockholms och Örebro län hava likaledes, under förutsättning att deras i första hand framförda förslag om ytterligare utredning icke vunno bifall, tillstyrkt den *Adlerska* reservationen.

Jämväl *hushållningssällskapens förvaltningsutskott* hava — i sina till lantbruksstyrelsen avgivna yttranden — intagit olika ståndpunkt till det nu ifrågavarande spörsmålet. Majoritetsförslaget har sålunda tillstyrkts eller lämnats utan erinran av förvaltningsutskotten hos Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Västmanlands och Västerbottens läns hushållningssällskap ävensom av förvalt-

ningsutskotten hos Kalmar läns norra och södra hushållningssällskap och Älvsborgs läns södra hushållningssällskap. Herrar Broléns och Dahlbergs reservation har tillstyrkts av förvaltningsutskotten hos Älvsborgs läns norra hushållningssällskap och hos hushållningssällskapen i Kopparbergs, Gävleborgs, Jämtlands och Norrbottens län. Förvaltningsutskotten hos hushållningssällskapen i Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands och Örebro län hava däremot tillstyrkt den av herr Adler avgivna reservationen. Ytterligare två förvaltningsutskott, nämligen de hos Stockholms läns och stads samt Gotlands läns hushållningssällskap, hava varnat för en decentralisering av upplåningsverksamheten.

Lantbruksstyrelsen har för egen del uttalat, att skäl kunde anföras såväl för ett system med upplåningen förlagd till centralkassorna, som för det av herr Adler reservationsvis framlagda förslaget om upplåning genom jordbrukskreditkassan, och att det syntes vanskligt att avgöra, vilka skäl som talade starkast.

Statens egnahemsstyrelse har anfört:

Utredningsmajoritetens förslag att med borttagande av topporganets, svenska jordbrukskreditkassan, huvudsakliga uppgift, kapitalupplåningen, förlägga denna till centralkassorna, ansåge egnahemsstyrelsen mindre lämpligt ur flera synpunkter. Ett realiserande av detsamma skulle säkerligen innebära sönderbrytande av en av de grundläggande principer, varå kasserörelsen byggde, nämligen den inbördes hjälpen och det gemensamma ansvaret inom rörelsen i dess helhet. En viss ej önskvärd konkurrens centralkassorna emellan syntes bliva oundviklig i fråga om det för upplåning tillgängliga kapitalet. Topporganets auktoritet och möjlighet att göra sin vilja gällande inom rörelsen kunde befaras bliva avsevärt minskade.

Den av Adler reservationsvis framlagda lösningen av förevarande spörsmål syntes egnahemsstyrelsen värd beaktande. Svenska jordbrukskreditkassan skulle därvid bibehållas i sin nuvarande gestaltning. Centralkassornas ansvarighet för jordbrukskreditkassans förbindelser förbleve oförändrad. En framkomlig väg till lösning av frågan om sättet för tillgodogörande av de hos centralkassorna befintliga säkerheterna för lämnade lån torde vara tillfinnandes i den riktning, som reservanten föreslagit, nämligen en anordning med säkerhetshandlingarnas sättande under offentlig vård i överensstämmelse med vad som i detta avseende gällde för hypoteksbanken, stadshypotekskassan och bostadskreditkassan.

Egnahemsstyrelsen har sålunda tillstyrkt reformering av jordbrukskassorganisationen i enlighet med herr Adlers förslag.

Generalpoststyrelsen, *riksförsäkringsanstalten* och *fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden* hava framhållit, bland annat, att med ett upplåningssystem av den beskaffenhet, som av majoriteten föreslagits, kreditgivarnas ställning bleve försvårad, i det att bedömandet av de olika centralkassornas kreditvärdighet skulle kunna ske först efter en ingående undersökning av kassornas hela ställning.

De olika *centralkassorna* hava i sina yttranden till svenska jordbrukskreditkassan i kraftiga ordalag avstyrkt, att upplåningen förlades till centralkassorna. Övre Norrlands centralkassa har dock, ehuru med viss tvekan, tillstyrkt majoritetsförslaget. Vad angår förslaget om skyldighet för jord-

brukskassa att till centralkassan såsom säkerhet för beviljad kredit pantförskriva av jordbrukskassans kredittagare avlämnade lånehandlingar med tillhörande säkerheter, hava flera centralkassor häremot framställt erinringar.

Övre Norrlands centralkassa har sålunda funnit nuvarande ordning, enligt vilken primärlån, checkräkningskontrakt och växlar förvarades hos centralkassan samt reverser till S-lån (sekundärlån) och U-lån (lån mot sämre inteckningssäkerhet eller mot borgen) hos vederbörande jordbrukskassa, fortfarande böra bestå. En anordning sådan som den föreslagna skulle kräva anställandet av större personal å centralkassornas kontor och medföra praktiska olägenheter i jordbrukskassornas arbete. U-lånen skulle nämligen amorteras två gånger årligen, varför jordbrukskassorna vore i behov av lånehandlingarna för verkställande av noteringar å desamma angående amorteringar och ränteinbetalningar. Det kunde även ifrågasättas, om icke intresset från jordbrukskassfunktionärernas sida skulle avtrubbas, därest de icke skulle anförtros vården av genom kassan utlämnade S- och U-lån.

Mellersta Norrlands ävensom *Skaraborgs läns centralkassor* hava framfört liknande synpunkter.

Samma principiella ståndpunkt har intagits av *Gävleborgs läns centralkassa*, som dock i fråga om S- och U-lånen föreslagit den anordningen, att själva de realsäkerheter, vilka pantförskrivits för berörda lån, genom överenskommelse med jordbrukskassorna skulle insändas till centralkassan för öppet förvar. Dessa förhållanden syntes för övrigt vara en inre angelägenhet för kasserörelsen, som icke finge fastläsas och bindas av påbud utifrån.

I fråga om beskaffenheten av de säkerheter, som jordbrukskassorna skulle få mottaga, har *Mälardalens läns centralkassa* förklarat sig finna det synnerligen olyckligt att beträffande belåning av inteckning i jordbruksinventarier likställa kasseorganisationen med sparbankerna. Kasseorganisationen hade helt andra och bättre möjligheter att följa och övervaka låntagarens sätt att vidmakthålla sitt inventariebestånd, än vad sparbankerna hade.

Svenska jordbrukskreditkassans styrelse har i princip anslutit sig till herr Adlers reservation samt härutinnan anfört:

På vissa punkter kunde styrelsen icke tillstyrka ett genomförande av utredningens förslag. Detta gällde först och främst ifråga om de ändrade grunder, som föreslagits för kasseorganisationens kapitalanskaffning. Ett realiserande av förslaget i denna del skulle innebära ett nedbrytande av den organisation, som på förevarande område genomfördes för endast fem år sedan och vilken, särskilt genom inrättandet av ett centralorgan för handhavande av kasserörelsens samfälliga upplåning, finge anses hava motsvarat berättigade anspråk på ändamålsenlighet och effektivitet. Styrelsen funne det otvivelaktigt, att en dylik organisationsändring skulle lända till allvarlig skada för kasserörelsens fortsatta utveckling, en ståndpunkt som kunde anses praktiskt taget enhälligt omfattad av kasserörelsens målsmän. Att ifrågavarande upplåning fortfarande lämpligast ombesörjdes av det för ändamålet avsedda centrala organet, svenska jordbrukskreditkassan, vore styrelsens bestämda uppfattning. Styrelsens slutsats i berörda avseende bestyrktes icke blott av tidigare erfarenheter inom kasserörelsen utan även av erfarenheterna inom en i organisationshänseende närbesläktad kreditin-

stitution, nämligen hypoteksföreningsväsendet. I 1934 års fastighetskreditsakkunnigas betänkande (s. 18) framhölls sålunda, att före hypoteksbankens tillkomst flera föreningar samtidigt kunde uppträda på lånemarknaden och genom sin konkurrens om tillgängligt kapital fördyra villkoren för upplåningen. Av det anförda torde framgå, att styrelsen ifråga om principerna för kapitalanskaffningens ordnande anslöte sig till den mening, som framförts i Adlers till betänkandet fogade särskilda yttrande. Styrelsen ville även tillstyrka bifall till Adlers förslag beträffande storleken av de grundfonder, som skulle ställas till svenska jordbrukskreditkassans och centralkassornas förfogande. Jämväl därutinnan, att säkerheterna för av kassereörelsen utlämnad kredit i och för möjliggörande av deras utnyttjande såsom underlag för upplåning under mera betryggande former än hittills borde ställas under offentlig vård, vore styrelsen i princip enig med Adler. Med hänsyn till de skäl mot ifrågavarande anordning, som anförts av vissa centralkassor, förefölle det dock styrelsen lämpligt, att en viss övergångstid, t. ex. 3 år, medgäves för anordningens slutliga genomförande.

Sveriges allmänna lanbrukssällskap, med vilket *svenska mejeriernas riksförening u. p. a.* och *Sveriges slakteriförbund* instämt, har tillstyrkt herr Adlers reservation och därvid anför, bland annat:

Det syntes naturligt, att ett centralt organ skulle äga större möjligheter att uppbära medel på fördelaktiga villkor än de olika kassorna var och en för sig. Adlers förslag angående säkerhetshandlingarnas ställande under offentlig vård innebure, om det genomfördes, att centralkassorna skulle ställa säkerhet för sina förbindelser till svenska jordbrukskreditkassan samt att nämnda säkerheter jämväl skulle utgöra säkerhet för jordbrukskreditkassans upplåning. Adler hade därjämte i motsats till utredningen föreslagit, att centralkassorna också skulle stå solidarisk ansvarighet för jordbrukskreditkassans förbindelser. En sådan ansvarighet, som innebure riskfördelning, vore givetvis till fördel för jordbrukskreditkassan, men den kunde å andra sidan i allmänhetens ögon innebära en svaghet och risk för centralkassorna, något som verkade menligt såväl för jordbrukarnas anslutning till rörelsen som för penningplaceringarnas förtroende till centralkassorna. Då Adlers förslag om användningen av rörelsens säkerhetshandlingar torde å ena sidan bereda tillräcklig säkerhet för jordbrukskreditkassans utlåning till centralkassorna samt å andra sidan tillsammans med den statliga grundfonden medföra betryggande säkerhet för jordbrukskreditkassans långivare, syntes vid genomförande av sådana anordningar centralkassorna kunna befrias från sin solidariska ansvarighet för jordbrukskreditkassans förbindelser. Enligt sällskapets mening vore det under alla förhållanden önskvärt, att så skedde.

Riksgäldsfullmäktige hava förklarat sig hysa den meningen, att den föreslagna omorganisationen skulle lända rörelsen till skada. Vidare hava fullmäktige framhållit, att det av herr Adler förordade systemet med säkerheternas ställande under offentlig vård icke syntes vara genomförbart på grund av lånens kortfristighet och nödvändigheten för förvaltningarna att ständigt hava tillgång till lånehandlingarna.

*Departements-
chefen.*

I enlighet med den allmänna uppfattning angående omorganisationsfrågan, varåt jag förut givit uttryck, finner jag mig icke kunna tillstyrka en så genomgripande och till sina verkningar svårbedömbär omläggning av upplå-

ningssystemet, som den av jordbrukskreditutredningens majoritet föreslagna, d. v. s. hela upplåningsverksamhetens överflyttande från svenska jordbrukskreditkassan till de olika centralkassorna. Mot en dylik anordning synas också vägande skäl hava blivit anförda såväl i den av herr Adler vid betänkandet fogade reservationen som i de avgivna yttrandena. Därest jordbrukskreditkassan sålunda bibehålles som upplånande organ, torde förslaget om utbyte av kassans statliga grundfond mot en checkräkningskredit hos riksbanken icke längre hava aktualitet. Icke heller torde, under nyss avgivna förutsättning, ändring böra göras i fråga om centralkassornas ansvarighet för jordbrukskreditkassans förbindelser. Däremot synas vissa åtgärder kunna och böra vidtagas för att, med bibehållande av den nuvarande organisationen, stärka jordbrukskreditkassans upplåningsmöjligheter. Vid övervägande av vilka åtgärder, som därvid böra ifrågakomma, torde det beaktas att — på sätt jag i en följande avdelning skall närmare utveckla — centralkassornas inlåningsmöjligheter föreslås avsevärt förbättrade. Då det följaktligen är att förmoda, att kapitaltillförseln på sistnämnda väg kommer att ökas, lärer den ytterligare statliga hjälp, som erfordras för att säkerställa jordbrukskreditkassans upplåning, icke behöva sträckas så långt, som från vissa håll ifrågasatts. Att, såsom i den av herr Adler avgivna reservationen föreslås, öka beloppet av jordbrukskreditkassans grundfondsobligationer till 45 miljoner kronor, torde sålunda icke vara erforderligt. Grundfonden synes kunna bibehållas vid 25 miljoner kronor. Den erforderliga hjälpen bör enligt min mening i stället givas i den formen, att jordbrukskreditkassan medges förlängd tid för återställande av de statsobligationer å tillhopa 20 miljoner kronor, vilka överlämnats till jordbrukskreditkassan med rätt för kassan att pantförskriva dem såsom säkerhet för lån hos riksbanken. Vid överlämnandet av nämnda obligationer har bestämts, att desamma skulle till ett belopp av 5 miljoner kronor återställas senast den 30 juni 1938 och till återstående belopp senast den 30 juni 1940. Det synes som skulle jordbrukskreditkassans nu föreliggande hjälpbehov bliva i erforderlig grad tillgodosett, därest nämnda tider så utsträcktes, att obligationer till ett belopp av 10 miljoner kronor skulle återställas senast inom fem år efter ikraftträdandet av nu förevarande ändringsförslag och återstående obligationer senast inom tio år från samma tidpunkt.

Därest man, på sätt jag förordar, bibehåller svenska jordbrukskreditkassan såsom upplånande organ, synas tillräckliga skäl icke föreligga att utbyta den nuvarande pantgarantien för centralkassornas förbindelser mot en i form av grundfondsobligationer lämnad garanti. Jag förordar alltså, att man bibehåller den hittillsvarande anordningen härutinnan.

Kasserörelsens lånemöjligheter skulle givetvis avsevärt förbättras, därest dess egna säkerheter kunde bättre utnyttjas än vad nu är fallet. En hypotisering av säkerheterna i tre led, på sätt för närvarande i författningarna förutsattes, har befunnits omöjlig att i praktiken genomföra. För att avhjälpa de nuvarande bristerna föreslår herr Adler i sin reservation bestämmelser, enligt vilka dels såsom säkerhet för jordbrukskreditkassans upplå-

ning skola tjäna de förbindelser, som centralkassorna för erhållna lån utfärda till jordbrukskreditkassan, ävensom, till däremot svarande belopp, till centralkassorna av dessas låntagare avlämnade förbindelser med tillhörande hypotek, *dels ock* såsom säkerhet för centralkassas upp- och inlåning skola tjäna de förbindelser, som av dess låntagare avlämnas, jämte tillhörande hypotek. Samtidigt föreslås, att centralkassornas säkerhetshandlingar — med vissa undantag — skola vara ställda under offentlig vård av ombud, förordnade av den föreslagna kasseinspektionen. I statsmakternas intresse ligger givetvis, att kasserörelsen beredes möjlighet att på bästa sätt utnyttja sina egna säkerheter. Därest det föreslagna förfarandet med offentlig vård av säkerhetshandlingarna kan främja kasserörelsens kapitalanskaffning — och ett dylikt resultat synes ej uteslutet — torde följaktligen hinder mot förfarandet icke böra resas från statens sida. Jag tillstyrker alltså i princip ifrågavarande förslag. Ett nödvändigt komplement till detsamma torde vara att, på sätt jordbrukskreditutredningen föreslagit, jordbrukskassorna åläggas att till vederbörande centralkassa pantförskriva av kassornas kredittagare avlämnade lånehandlingar med tillhörande säkerheter. De farhågor, varåt vissa centralkassor i nu förevarande hänseenden givit uttryck, torde vara överdrivna. Det må i detta sammanhang nämnas, att åtminstone inom en centralkassas verksamhetsområde — Mälardalens län — redan tillämpas det systemet, att alla lånehandlingar insändas till centralkassan.

Vad angår frågan om beskaffenheten av de säkerheter, som må vara för kassorna godtagbara, biträder jag utredningens förslag.

I enlighet med vad jag sålunda anfört torde i förordningen om jordbrukets kreditkassor böra upptagas *dels* stadgande att såsom säkerhet för jordbrukskreditkassans upplåning skola tjäna de förbindelser, som centralkassorna för erhållna lån utfärda till jordbrukskreditkassan, ävensom, till häremot svarande belopp, till centralkassorna av dessas låntagare avlämnade förbindelser med tillhörande hypotek, *dels* stadgande att såsom säkerhet för centralkassas upp- och inlåning skola tjäna de förbindelser, som av dess låntagare avlämnas, jämte tillhörande hypotek, *dels* föreskrifter angående offentlig vård av centralkassas säkerhetshandlingar i den utsträckning, som anges i den Adlerska reservationen, därvid torde böra förutsättas att — såsom jag längre fram vill närmare utveckla — den ifrågasatta kasseinspektionen skall utövas av bank- och fondinspektionen, *dels ock* de av jordbrukskreditutredningen föreslagna bestämmelserna angående skyldighet för jordbrukskassa att till vederbörande centralkassa pantförskriva vissa lånehandlingar med tillhörande säkerheter samt angående beskaffenheten av de säkerheter, som må av jordbrukskassa godtagas. Bestämmelserna torde böra infogas under fyra nya paragrafer, betecknade 5 a, 26 a, 29 a och 49 a. Till sistnämnda paragraf torde lämpligen böra överföras det nu i § 49 tredje stycket meddelade stadgandet, att för kredit, som av jordbrukskassa lämnas, skall finnas säkerhet, som av kassans styrelse prövas fullt betryggande. Vidare torde nuvarande § 9 böra undergå en mindre jämkning. I anslutning till jordbrukskreditutredningens förslag torde slutligen i § 6 förordningen

angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor böra upptagas motsvarande föreskrifter rörande säkerheter vid centralkassas kreditgivning till dylika föreningar som de beträffande jordbrukskassorna föreslagna.

Erforderliga detaljföreskrifter angående den offentliga vården av säkerhetshandlingarna torde böra meddelas av bank- och fondinspektionen.

Inlåningen å bankmässiga räkningar.

I den inledningsvis omförmälda skrivelsen den 13 december 1933 från styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan har hemställts, bland annat, om vissa ändringar i de bestämmelser, som reglera kasseorganisationens inlåningsrörelse. Sålunda har föreslagits, såvitt nu är i fråga,

1) att centralkassorna måtte medgivas rätt att från en och samma insättare å kapitalräkning och depositionsräkning mottaga upp till 30,000 kronor i stället för som nu 15,000 kronor;

2) att centralkassorna måtte medgivas rätt att mottaga omyndigas medel; samt

3) att centralkassorna måtte erhålla rätt att mottaga medel till förräntning jämväl från kommuner, samfälligheter och andra dylika institutioner.

Förberörda skrivelse blev, såsom förut nämnts, överlämnad till jordbrukskreditutredningen för att tagas i övervägande i samband med det utredningen lämnade uppdraget.

I *betänkandet* har angående centralkassornas rätt till inlåning å bankmässiga räkningar erinrats, att centralkassornas inlåning, som vid 1929 års utgång uppgick till endast omkring 8 miljoner kronor, den 1 juli 1935 stigit till omkring 21 miljoner kronor. Jordbrukskreditutredningen finner, att denna utveckling, ehuru i och för sig betydande, dock icke motsvarade vad man vid övervägandena år 1930 förutsatte samt anför vidare:

Jordbrukskreditutredningen hölle före, att centralkassorna borde befrias från de för dem gällande begränsningar i fråga om rätten att från allmänheten mottaga insättningar, vilka icke hade motsvarighet beträffande bankerna. Enligt utredningens mening vore det av stor betydelse för jordbrukskasserörelsens utveckling, att centralkassorna bereddes möjligheter att i väsentlig omfattning genom inlåning från allmänheten på bankmässiga räkningar tillgodose sina medelsbehov. Utredningen ansåge således riktigt, att steget i här förevarande hänseende toges längre än som ifrågasattes i styrelsens för jordbrukskreditkassan skrivelse.

De nu gällande bestämmelserna torde väsentligen hava tillkommit såsom led i omsorgen om centralkassornas likviditet. Enligt jordbrukskreditutredningens mening kunde det emellertid näppeligen anses föreligga behov av deras bibehållande för sådant ändamål. Att ett upplåtande åt centralkassorna av rätt att utan begränsning mottaga medel å checkräkning från allmänheten kunde innebära vissa vådor med avseende å likviditeten, stode visserligen klart för utredningen. Men först och främst borde det förut-

sättas, att noggrann tillsyn å likviditetssynpunktens beaktande komme att utövas av jordbrukskreditkassan. Vidare borde erinras om det likviditetsskydd, vilket erhöles genom den kassareserv, som centralkassa vore skyldig hålla. Skulle i något fall denna icke vara tillfyllest, skulle enligt utredningens förslag bistånd kunna lämnas centralkassan genom tillfällig kredit av jordbrukskreditkassan, vilken förutsattes skola så handhava sin finansförvaltning, att medel finnes till förfogande för dylikt ändamål. Slutligen borde det påräknas, att den av utredningen föreslagna jordbrukskassainspektionen ägnade sin uppmärksamhet åt rörelsens likviditet och ingrepe genom anvisningar och föreskrifter, då så finnes erforderligt.

För åstadkommande av de här ifrågavarande lättnader åt centralkassorna, som av utredningen förordades, vore det erforderligt, att till en början omarbetning skedde av bestämmelsen i 1915 års lag att, sedan centralkassa vunnit godkännande från det allmännas sida, Kungl. Maj:t kunde på villkor, som prövades lämpliga, giva kassan tillstånd att från allmänheten mottaga insättningar å sparkasseräkning så ock, i den mån särskilda omständigheter föranledde därtill, å viss eller vissa andra bankmässiga räkningar av beskaffenhet att icke medföra skyldighet att vid anfordran återbetala insatt belopp. Utredningens förslag därutinnan innebure, att centralkassa skulle vara berättigad att under iakttagande av de villkor och föreskrifter, som Kungl. Maj:t funne skäl meddela, från allmänheten mottaga inlåning på sådana räkningar, som av bank allmänligen begagnades. De villkor och föreskrifter, till vilka sålunda hänvisades, borde meddelas i förordningen om jordbrukets kreditkassor. I utredningens förslag till sådan förordning stadgades i detta ämne först och främst, att centralkassa skulle äga av allmänheten mottaga medel till förräntning å sparkasseräkning, depositionsräkning, kapitalräkning och checkräkning. Någon annan begränsning i fråga om insättningar å dessa räkningar hade icke upptagits än den, som, i överensstämmelse med motsvarande föreskrift i banklagen, för närvarande gällde för sparkasseräkning, nämligen att en och samma insättares tillgodohavande på sparkasseräkning icke finge annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver 4,000 kronor. För att något klarlägga de olika räkningarnas innebörd och avgränsa dem i förhållande till varandra föresloges dessutom vissa bestämmelser om minsta uppsägningstid, som skulle gälla för sådana räkningar, vilka icke disponerades medelst check. Dessa bestämmelser anslöte sig till vad som för närvarande tillämpades av såväl centralkassorna som bankerna.

Vad därefter anginge frågan om placering av omyndigs medel i centralkassa finge erinras om att enligt lagen om förmynderskap omyndigs penningmedel icke finge utan överförmyndarens samtycke insättas i centralkassa. Såsom förut antytts hölle jordbrukskreditutredningen före, att dylik insättning borde kunna äga rum utan överförmyndarens hörande. I enlighet därmed föresloge utredningen, att till 8 kap. 4 § ifrågavarande lag fogades ett nytt stycke av innehåll, att förutom postsparbanken och sparbank skulle i lagen anses såsom bank riksbanken, bankaktiebolag och centralkassa för jordbrukskredit.

Enligt 8 kap. 8 § lagen om förmynderskap skulle omyndig tillhöriga aktier, obligationer, skuldebrev och andra sådana värdehandlingar, såframt sammanlagda värdet överstege tvåusen kronor, i den omyndiges namn ned sättas i öppet förvar hos riksbanken eller annan bank. Bank, som mottoge handlingarna, ansvarade för deras förvaring och förvaltning i enlighet med vad därom stadgades i lagen om vård av omyndigs värdehandlingar och finge ej för värden betinga sig högre ersättning än som i lagen föreskreves. Genom det av utredningen föreslagna tillägget till 8 kap. 4 §

lagen om förmynderskap komme jämväl centralkassa att bliva sådan bank, hos vilken förmyndare vore berättigad att verkställa här avsedd nedsättning. Om nedsättning hos viss bank kunde ske, vore emellertid alltid beroende av, huruvida den banken, enligt de för dess verksamhet gällande bestämmelser, ägde mottaga värdehandlingar i öppet förvar.

Så länge centralkassas verksamhetsuppgifter vore bestämda genom det för närvarande gällande och i utredningens förslag upptagna stadgandet, att centralkassa ej finge idka annan rörelse än penningrörelse, komme centralkassorna att vara förhindrade att av allmänheten till förvaring och förvaltning mottaga värdehandlingar och således jämväl, oavsett det föreslagna tillägget till förmynderskapslagen, omyndig tillhöriga värdehandlingar.

I anslutning till förut anförda förslag till ändringar i 1915 års lag och vad i samband därmed erinrats har jordbrukskreditutredningen föreslagit, att sagda lag borde helt omarbetas. Den nya lag, som sålunda skulle utfärdas, borde inledas med en allmänt hållen föreskrift, att i enlighet med bestämmelser, som Kungl. Maj:t meddelade, ekonomisk förening kunde vinna godkännande såsom centralkassa för jordbrukskredit. Sedan därefter upptagits förenämnda regler angående centralkassas inlåningsrätt, borde i överensstämmelse med motsvarande föreskrifter i bank- och sparbankslagarna införas bestämmelser angående motbok, som vid insättning i centralkassa skulle tillhandahållas vederbörande klient. Härvid borde bland annat föreskrivas, att i fråga om efterlysning och dödande av förkommen motbok skulle gälla vad därom vore särskilt stadgat. Vidare borde meddelas särskilda bestämmelser angående medel, tillhörande omyndig, på samma sätt som fallet vore i nyssnämnda lagar. Slutligen borde i den nya lagen intagas vissa från 1915 års lag hämtade föreskrifter angående förfarandet i händelse av centralkassas konkurs.

I betänkandet har ytterligare i fråga om centralkassornas likviditet anförts:

Enligt jordbrukskreditutredningens mening borde det anses betingat av jordbrukskasserörelsens verksamhet med utlåning som väsentlig uppgift, att kassareserven i likhet med vad som gällde för affärsbankerna i större utsträckning än i fråga om sparbankerna finge placeras genom utlåning. Med hänsyn därtill syntes lämpligt, att författningens bestämmelse angående kassareserv så avfattades, att huvudvikten icke i samma mån som nu syntes vara fallet lades på obligationer, utan borde stadgandet angiva, att kassareserv finge i lika mån placeras i för ändamålet lämpliga reverser och växlar. Då kassareservens syfte vore att trygga centralkassas likviditet, måste självfallet på såväl obligationer som reverser och växlar, vilka vore avsedda att ingå i kassareserv, uppställas det krav, att de skulle kunna med lätthet försäljas eller belånas. Jordbrukskasseinspektionen borde äga att, där så erfordrades, meddela närmare föreskrifter angående de tillgångar, som finge godkännas såsom kassareserv.

Kassareserven skulle enligt gällande bestämmelse motsvara minst en tiondel av insättarnas behållning. Kassareservens storlek syntes emellertid böra vara beroende icke endast av insättningarnas belopp utan även av centralkassans övriga förbindelser. Det skulle visserligen vara motiverat, att därvid toges hänsyn icke blott till förbindelser, vilka det ålåg centralkassa att fullgöra vid anfordran, utan även till förbindelser med kort uppsägningstid. Då det emellertid kunde vara tveksamt, vilka förbindelser som borde ingå i sist-

nämnda kategori, föresloge utredningen, att kassareservens belopp visserligen endast fastställdes i förhållande till avistaförbindelserna men till så högt belopp som tjugufem procent av dessa.

I fråga om centralkassas maximiinlåningsrätt har i betänkandet vidare anförts:

Utredningen ansåge sig böra föreslå en sådan begränsning av centralkassas inlåningsrätt, att inlåningen icke utan Konungens tillstånd finge överskrida ett belopp, motsvarande tre gånger det belopp, vartill centralkassans grundfond och reservfond, de till centralkassan anslutna jordbrukskassornas reservfonder samt de belopp, varmed centralkassans medlemmar vore ansvariga för kassans förbindelser, sammanlagt uppginge.

Det må erinras, att frågan, huruvida centralkassa borde beviljas rätt att mottaga insättning på checkräkning från kommuner och andra dylika samfälligheter ävensom insättning av förmyndarmedel, tidigare varit föremål för prövning. Interimsstyrelsen för svenska jordbrukskreditkassan anhöll sålunda i en den 24 januari 1931 till Kungl. Maj:t ingiven skrivelse, bland annat, om utvidgad rätt i berörda hänseenden. Framställningen föranledde, i viss annan del, avlåtandet till 1932 års riksdag av en proposition (nr 200) med visst ändringsförslag. Dåvarande chefen för jordbruksdepartementet anförde därvid angående nu ifrågavarande spörsmål bland annat följande.

Spörsmålen hade under år 1930 varit föremål för riksdagens prövning. Vid övervägande av synpunkterna för och emot bifall till förslag av i huvudsak samma innehåll, som det av interimstyrelsen framlagda, hade riksdagen funnit sig böra stanna vid de bestämmelser i ämnet, vilka innehölles i gällande författningar. Att under dessa omständigheter starka skäl måste krävas för vidtagande av de utav interimstyrelsen föreslagna åtgärderna syntes utan vidare klart. Sådana torde icke hava förebragts. De farhågor, interimstyrelsen yttrat beträffande avbrytandet av förutvarande förbindelser mellan kommunernas ledande män och kreditkasserörelsens organ, syntes överdrivna. Bland annat kunde anmärkas, att ledningen inom kommunalförvaltningen på landet synnerligen ofta låge i händerna på jordbrukare. Dessas intresse för kasserörelsen torde icke minskas därigenom, att kommunerna hölles utanför densamma. Likaledes syntes det troligt, att interimstyrelsen överskattat betydelsen för rörelsens anseende av möjligheten till inlåning av förmyndarmedel. I varje fall vore det emellertid av vikt att, innan sådan möjlighet bereddades, kontrollväsendet och organisationen inom kassorna överhuvud vunnit större stadga än den dittills uppnådda.

Interimsstyrelsens ifrågavarande förslag föranledde förty ingen åtgärd.

I de över jordbrukskreditutredningens betänkande inkomna *yttrandena* har i fråga om centralkassornas inlåningsrätt å bankmässiga räkningar anförts i huvudsak följande.

Bank- och fondinspektionen:

Bland jordbrukskreditutredningens särskilda förslag hade inspektionen särskilt fäst sig vid följande: Centralkassorna skulle erhålla rätt till bankmässig inlåning från allmänheten i samma utsträckning som affärsbankerna, sålunda även, i motsats mot sparbankerna, avistainlåning. Dessa kassor skulle vidare, i motsats mot såväl sparbanker som affärsbanker, berättigas att utan tillstånd av offentlig myndighet inrätta avdelningskontor. Enligt inspektionens me-

ning skulle ett genomförande av dessa förslag leda till, att efter hand uppkomme ett anseeligt antal till förmån för en viss näringsgren arbetande kreditinrättningar av folkbankstyp, vilka skulle drivas på statens ansvar och risk samt på dess bekostnad, och vilka skulle komma att uppträda i konkurrens med andra på samma eller angränsande verksamhetsområden av ålder arbetande kreditinrättningar, särskilt sparbankerna och hypoteksföreningarna, ävensom aktiebolaget jordbrukarbanken, vilka inrättningar dittills handhaft sina uppgifter på ett förtjänstfullt sätt. En sådan utveckling måste ingiva betänkligheter av den allvarligaste art.

Sparbanksinspektionen har yttrat:

De av utredningen föreslagna likviditetsbestämmelserna för centralkassorna vore icke tillfredsställande. Sparbanksinspektionen ville ifrågasätta, hurvida centralkassorna kunde förväntas i allmänhet disponera över kortfristiga krediter av sådan art, att de kunde betraktas såsom kassatillgångar och ingå i kassareserven. Den reella garantien för centralkassornas likviditet skulle utgöras av kreditmöjlighet hos jordbrukskreditkassan och denas möjlighet att uppbringa medel i riksbanken. Med hänsyn till att man borde eftersträva, att statens understöd åt rörelsen snarast möjligt avvecklades, syntes centralkassornas likviditet böra grundas på annan bas än jordbrukskreditkassans av staten garanterade upplåningsrätt. Det syntes sparbanksinspektionen därför riktigt, antingen att centralkassornas inlåningsrätt icke ökades eller ock att nya bestämmelser utarbetades, som skapade grundvalen för en betryggande likviditet.

Riksgäldsfullmäktige hava framhållit, bland annat, att fullt bankmässiga former med avseende å inlåningen borde motsvaras av en lika bankmässig likviditet, vilket emellertid icke vore fallet enligt utredningens förslag.

Riksbanksfullmäktige hava för sin del funnit, att de likviditetsbestämmelser, varmed utredningen räknat, måste betecknas såsom mycket otillfredsställande. Det borde, bland annat, uppmärksammas, att flertalet av de reverser och växlar, med undantag för spannmålsväxlar, som innehades av jordbruks- och centralkassor, icke vore av den karaktär, att de kunde med lätthet försäljas eller belånas.

Sveriges allmänna lantbrukssällskap — i vars yttrande svenska mejeriernas riksförening u. p. a. och Sveriges slakteriförbund instämt — har tillstyrkt utredningens förslag om inlåningsrätt för centralkassorna enligt samma grunder, som gällde för vanliga bankinstitut, samt om upphävande av begränsningen beträffande mottagande av medel till förräntning å checkräkning och av förmyndarmedel. Genomförandet av dessa åtgärder torde, anföras i yttrandet, bland annat få psykologisk inverkan. Det vore nämligen ganska naturligt, att allmänheten icke finge fullt förtroende för kreditinrättningar, vilkas verksamhet på sätt dittills skett inskränktes genom deklarerande bestämmelser.

Svenska sparbanksföreningen har fäst uppmärksamheten på att såväl kassornas låntagare som deras insättare till största delen torde komma att bestå av jordbrukare. Säsongfluktuationerna inom just jordbruket vore mycket kraftiga och de å checkräkning insatta medlen skulle företrädesvis stå till förfogande vid de tidpunkter, då lånebehovet vore minst; detta vore så mycket betänkligare som dessa checkmedel icke kunde stadigvarande placeras.

Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har anfört, bland annat:

Utskottet kunde ej helt tillstyrka utredningens förslag om borttagande av de begränsningar, som för närvarande gälde beträffande centralkassornas inlåningsrätt. Skulle centralkassorna medgivas rätt att från allmänheten inlåna penningar på bankmässiga räkningar i föreslagen utsträckning, komme dessa i själva verket att bliva vanliga bankkontor och finge då följaktligen utrusta sig därefter i fråga om personal m. m. Detta skulle i hög grad fördyra administrationen och syntes för övrigt ej stå i överensstämmelse med jordbrukskasserörelsens idé. Särskilt ville utskottet uttala sig emot inlåning på checkräkning från allmänheten. Säkerligen skulle sådan i stor utsträckning komma att bestå av kommunala och andra allmänna medel, som i stora poster skulle tillfälligt insättas. I varje fall syntes det erforderligt, att inlåning å checkräkning begränsades till relativt ringa belopp, exempelvis 5,000 kronor. Framhållas borde den starka fluktuation i inlåningen, som checkräkningssystemet otvivelaktigt komme att medföra, och därav följande svårigheter för centralkassorna att uppehålla balans mellan sin in- och utlåning.

Svenska jordbrukskreditkassan, som i övrigt icke haft något att erinra mot utredningens förslag i denna del, har framhållit att, därest man utginge från herr Adlers förslag i fråga om storleken av centralkassornas grundfonder, den föreslagna maximigränsen för inlåningen bleve väl knapp. Med hänsyn till de goda säkerheter av olika art, varöver kasserörelsen förfogade, syntes en höjning av maximigränsen, utöver vad herr Adler föreslagit, icke behöva möta betänkligheter. Jordbrukskreditkassan ville för sin del förorda en sådan begränsning, att centralkassans inlåning icke finge utan Kungl. Maj:ts tillstånd överskrida ett belopp, motsvarande fyra gånger det belopp, vartill centralkassans grundfond och reserv-(säkerhets-)fond, de till kassan anslutna jordbrukskassornas reservfonder samt de belopp, varmed centralkassans medlemmar vore ansvariga för kassans förbindelser, sammanlagt uppginge.

Liknande synpunkter uttalas av fem centralkassor i deras yttranden till jordbrukskreditkassan; en höjning till fem gånger förenämnda sammanlagda belopp förordas av en annan centralkassa.

Departements-
chefen.

Inlåningen å bankmässiga räkningar synes sakta öka. Enligt inhämtade uppgifter utgjorde inlåningen sålunda vid 1935 års utgång cirka 23 miljoner kronor. Huvuddelen av de för kassornas kreditgivning erforderliga medlen måste dock alltjämt anskaffas genom upplåning. Inlåningen är ju emellertid den utan all tvekan billigaste och alltså gynnsammaste formen för kapitalanskaffning. Skall därför kasserörelsen inom rimlig tid kunna vinna en självständig och självförsörjande ställning, synes det angeläget att lossa på de band, som för närvarande inskränka centralkassornas inlåningsrätt. De åtgärder, som därvid kunna komma i fråga, synas vara dels att medgiva centralkassorna rätt till inlåning från allmänheten på sådana räkningar, som av bank allmänligen begagnas, utan annan begränsning än att inlåningsrätten å sparkasseräkning maximeras till 4,000 kronor, dels att medgiva centralkassorna rätt att mottaga omyndigas ävensom kommunala

medel, dels ock att genom ökning av maximigränsen för centralkassas inlåning ävensom genom bättre avvägning av den för kassan ställda statliga garantien bereda kassan ökade möjligheter att mottaga inlåningsmedel.

Vad till en början angår frågan om rätt för centralkassorna att inlåna medel å bankmässiga räkningar torde med hänsyn till den stadga, kasserörelsen numera vunnit, och under förutsättning att sådan inspektion över kasserörelsen anordnas, som jag i det följande kommer att tillstyrka, hinder icke möta vare sig att medgiva centralkassorna laglig rätt att mottaga medel å sparkasse-, depositions- och kapitalräkning eller att borttaga nu gällande maximeringsföreskrifter i fråga om depositions- och kapitalräkning. Mera tveksamt torde det vara, om centralkassa bör medgivas rätt till inlåning å checkräkning. För kasserörelsens utveckling vore det naturligtvis önskvärt, att dylik inlåningsrätt kunde inrymmas åt dem. Något direkt hinder däremot synes mig icke heller föreligga, dock under den givna förutsättningen att sådana föreskrifter meddelas, vilka garantera en god likviditetsställning hos kassorna. Vad utredningen föreslagit angående den kassareserv, som centralkassa skulle vara skyldig hålla, kan jag emellertid ur berörda synpunkt icke finna tillfredsställande. Såsom riksgäldsfullmäktige framhållit, böra bankmässiga former med avseende å inlåningen motsvaras av en lika bankmässig likviditet. I överensstämmelse med vad i lagen om bankrörelse är för bankerna stadgat, torde alltså för centralkassorna böra föreskrivas skyldighet att i tillgångar, vilka kunna med lätthet förvandlas i penningar, redovisa kassareserv till belopp, som tillsammans med inneliggande kassa motsvarar minst 25 procent av centralkassans avista-förbindelser. Det torde tillkomma den föreslagna inspektionsmyndigheten att utfärda närmare föreskrifter angående vilka tillgångar, som må såsom kassareserv godkännas. Här må endast tilläggas, att frågan, huruvida viss tillgång är godtagbar såsom kassareserv eller icke, synes böra besvaras efter enahanda principer, som nu tillämpas i fråga om bankerna. De tillgångar, som därvidlag bruka godkännas, äro svenska guldkantade obligationer och svenska kommunalobligationer, lätt säljbara utländska statspapper, inhemska obligationer, som noteras å utländsk börs, ävensom in- och utländska obligationer, som noteras i den allmänna marknaden. Ett gott bevis för obligationers användbarhet som kassareserv för bank anses vara, att de äro belåningsbara i riksbanken. — Jag får alltså tillstyrka utredningens förslag i fråga om centralkassas inlåningsrätt å bankmässiga räkningar, med de ändringar i fråga om bestämmelserna angående kassareserv, som av det anförda framgå. I enlighet med vad jag sålunda anført, torde §§ 29 och 30 förordningen om jordbrukets kreditkassor böra omarbetas, i samband varmed § 7 andra stycket förordningen angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor torde böra såsom överflödigt upphävas.

Vidare torde det av jordbrukskreditutredningen återgivna, i 1915 års lag innefattande vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit upptagna stadgandet om centralkassas inlåningsrätt böra ändras i överensstäm-

melse med vad utredningen föreslagit. Samtidigt härmed synas — i anslutning till utredningens förslag — böra meddelas bestämmelser angående motbok och annat av centralkassa utfärdat bevis om insättning av medel hos kassan ävensom angående insatta medel, som tillhöra omyndig. Till frågan om centralkassas inlåning av sistnämnda slag av medel återkommer jag närmare i det följande. Med hänsyn till omfattningen av de sålunda föreslagna ändringarna torde det vara lämpligast att, såsom utredningen föreslagit, helt ny författning i ämnet utfärdas. I 1915 års lag upptagen definition på centralkassa synes böra bibehållas i den nya lagen. Att så sker torde vara motiverat ej minst därav, att gällande lagar om bankrörelse och sparbanker inledas med bestämmelser, vari begreppen bankrörelse respektive sparbank definieras. I övrigt torde jordbrukskreditutredningens förslag kunna godtagas, därvid dock — i motsvarighet till vad som föreslagits i proposition (nr 2) till innevarande års riksdag beträffande sparbanker — för vinnande av likställighet mellan dylik bank och centralkassa i lagen torde böra upptagas ett stadgande av innebörd, att centralkassa icke må beträffande sparkassemotbok träffa förbehåll, som skulle medföra att betalning till annan än rätt innehavare av motboken kunde åberopas av kassan. Jordbrukskreditutredningen har föreslagit införande av en erinran, att i fråga om efterlysning och dödande av förkommen motbok skall gälla vad därom är särskilt stadgat. Med anledning av detta förslag, mot vilket jag ej har något att invända, må framhållas att i nyssnämnda proposition bland annat föreslagits sådan ändring i lagen den 8 april 1927 (nr 85) om dödande av förkommen handling, att förkommen motbok rörande tillgodohavande, icke överstigande 5,000 kronor, »hos annan bank än postsparbanken» må kunna, i stället för att i vanlig ordning dödas, efterlysas genom bankstyrelsens försorg. Uti en i samma proposition föreslagen lag om skuldebrev har förklarats, att i sistnämnda lag med bank förstås »envar som äger driva bankrörelse». Då det lär vara avsett, att begreppet bank skall i nämnda båda lagar hava samma innebörd, och centralkassa för jordbrukskredit, enligt vad nu föreslås, äger driva bankrörelse, torde av centralkassa utfärdade motböcker falla under nyssnämnda bestämmelse i mortifikationslagen.

Vad angår frågan om centralkassas rätt att mottaga omyndigas ävensom kommunala medel, torde något bärande skäl att vägra centralkassorna berörda rätt icke numera — under förutsättning att den föreslagna inspektionen kommer till stånd — kunna åberopas. Vid sådant förhållande och då det torde vara obestriddigt, att kasserörelsen lider men av de nuvarande inskränkande bestämmelserna, synas desamma böra ändras. I enlighet härmed torde i 8 kap. 4 § lagen om förmynderskap böra intagas föreskrift därom att med bank avses jämväl centralkassa för jordbrukskredit. Vidare förordar jag efter samråd med chefen för socialdepartementet, att motsvarande jämkningar ske i 58 § lagen om kommunalstyrelse på landet, 53 § lagen om kommunalstyrelse i stad och 54 § lagen om församlingsstyrelse.

Jag delar utredningens mening, att man — i samband med att de restriktiva bestämmelser, som hittills begränsat inlåningen, ändras — också bör hö-

ja gränsen för centralkassas maximala inlåningsrätt. Inlåningsmaximum synes mig alltså böra höjas från nuvarande två till tre gånger den ansvarighet, som de till centralkassan anslutna jordbrukskassorna sammanlagt hava för centralkassans förbindelser, med rätt för Kungl. Maj:t att i särskilt fall medgiva, att maximum må utgöra fyra gånger nämnda ansvarighet. Bestämmelserna i § 31 förordningen om jordbrukets kreditkassor torde böra ändras i överensstämmelse härmed.

Därest en dylik ändring av bestämmelserna om maximum för centralkassornas inlåning kommer till stånd, torde även en höjning av det maximibelopp, som gäller för de statsobligationer, vilka överlämnats såsom pant för envar centralkassas förbindelser, böra ifrågakomma. Jag förordar, att maximibeloppet höjes från nuvarande 750,000 kronor till 1 miljon kronor. Det torde emellertid här böra utsägas, att ytterligare höjning icke är att i framtiden påräkna. När centralkassas inlåning vuxit till 5 miljoner kronor och panten sålunda stigit till sitt maximibelopp, 1 miljon kronor, torde man nämligen kunna utgå från att centralkassan nått en sådan ställning, att dess ytterligare utveckling kan äga rum utan nya tillskott från statens sida.

Statlig kontroll.

I *betänkandet* har härom anförts följande:

För närvarande vore centralkassorna och jordbrukskassorna underkastade övervakning från det allmännas sida genom särskilda av länsstyrelserna förordnade ombud. Dessa ombud borde givetvis förväntas övervaka, att kassorna icke avlägsnade sig från de riktlinjer, som statsmakterna uppdragit för deras verksamhet. Erfarenheten från olika områden av vårt bankväsen gäve dock vid handen, att dylika ombuds förmåga därutinnan ofta vore ganska begränsad och att deras verksamhet i ingen mån kunde ersätta den kontroll, som av en statlig central inspektionsmyndighet utövades. Samma skäl, som föranlett tillkomsten av bank- och sparbanksinspektionerna, syntes motivera, att även för jordbrukskasserörelsen en central inspektionsmyndighet inrättades. Såsom ytterligare anledning för det allmänna att sörja för en effektiv övervakning av jordbrukskasserörelsen torde böra hänvisas till statens omfattande ansvarighet för rörelsens förbindelser. Icke minst önskvärd borde emellertid åtgärden vara ur jordbrukskasserörelsens egen synpunkt. Det borde vara ägnat att väsentligt stärka allmänhetens förtroende för rörelsen, om denna vore ställd under sakkunnig tillsyn. Vidare borde rörelsens olika organ kunna draga fördel av den rådgivande verksamhet, som inspektionsmyndigheten komme att utöva. Slutligen borde uppmärksammas, att denna myndighet icke skulle såsom de allmänna ombuden övervaka endast centralkassorna och jordbrukskassorna utan självfallet ägna tillsyn även åt jordbrukskreditkassan. Därigenom bleve inspektionen i olikhet med de allmänna ombuden i tillfälle att överblicka rörelsen i dess helhet och samarbetet mellan dennas särskilda delar.

Enligt utredningens mening finnes icke tillräckliga skäl för att, om en central inspektion inrättades, bibehålla de allmänna ombuden. Visserligen borde den kännedom, som dessa finge förutsättas äga i fråga om kassornas lokalt begränsade verksamhet, vara till fördel ur inspektionssynpunkt, och

det skulle med hänsyn därtill kunna övertäckas, om icke jordbrukskassainspektionen borde äga att utse särskilda ombud för centralkassorna med till dem anslutna jordbrukskassor. Då det emellertid borde förväntas, att inspektionen efter hand skulle förvärva sig sådan kännedom om de lokala förhållanden, som erfordrades för verksamhetens bedömning, och då inspektionen självfallet borde äga att vända sig till länsstyrelserna för upplysningar i olika hänseenden, ansågo sig utredningen böra förordna, att de allmänna ombuden indroges.

Vad anginge organiserandet av inspektionen har jordbrukskreditutredningen föreslagit, att denna anordnades som en särskild myndighet, sidosittande med men fristående från de redan förefintliga bank- och sparbanksinspektionerna. Utredningen anför härom vidare:

Mot en dylik fortsatt splittring av tillsynen över kreditinrättningarna kunde visserligen anföras vissa skäl. En mera rationell ordning skulle vara, att ett gemensamt verk inrättades för all inspektion av ifrågavarande art. Till förmån därför talade behovet av en enhetlig överblick över hela kreditväsendet, vilken bland annat skulle vara till fördel med hänsyn till att kredittagarna ofta hade sina krediter, mer eller mindre dolt, fördelade på kreditinstitut av olika slag. Emellertid skulle ett förslag med nu antydd innebörd antagligen möta gensagor från olika håll, varigenom risk komme att uppstå för ett fördröjande av inspektionens tillkomst. Även ett förläggande av jordbrukskassainspektionen till endera av de två existerande inspektionsmyndigheterna skulle säkerligen giva anledning till meningsskiljaktigheter. Att jordbrukskreditutredningen förordade inrättandet av en särskild inspektionsmyndighet för jordbrukskasserörelsen vore dock icke väsentligen beroende av hänsynen till de svårigheter, som ett förslag enligt någotdera av de båda andra alternativen skulle kunna antagas framkalla, utan föranleddes ej minst därav, att förhållandena med avseende å jordbrukskasserörelsen vore så egenartade, att det syntes sakligt motiverat, att den inspektion, som här borde inrättas, gäves i viss mån en annan skapnad än de två andra inspektionernas. Bankinspektionen övervakade ett trettiotal helt fristående banker. Sparbanksinspektionen övervakade närmare femhundra helt fristående sparbanker. Det vore vid sådant förhållande naturligt, att dessa inspektioner inrättats såsom ämbetsverk, som stode helt utanför de kreditinstitut, som de övervakade. I nu ifrågavarande fall vore läget i viss mån ett annat. Inspektionen skulle avse en enda organisation, visserligen med ett mycket stort antal i olika hänseenden av varandra oberoende förgreningar, vilka dock samtidigt vore med varandra sammanbundna. Detta förhållande syntes kunna motivera en inspektion, vilken icke så mycket som de tvenne andra stode utanför den organisation, som med inspektionens verksamhet avsåges, utan vore på ett närmare sätt anknuten till densamma.

Jordbrukskassainspektionen torde kunna givas en ganska begränsad organisation. Endast två inspektörer torde vara erforderliga, båda förordnade av Kungl. Maj:t, av vilka den ene borde vara inspektionens chef. Inom inspektionen borde finnas företrädare såväl bankmässig erfarenhet som juridiska kunskaper. Utan att i lönefrågorna göra något bestämt förslag ville det förefalla utredningen antagligt, att avlöningen till inspektionens chef icke borde understiga den lägsta avlöning, som i avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen funnes upptagen för ämbetsmän i chefsställning (lönegrad A1, å G-ort 13,020 kronor för år). Det kunde erinras, att chefen för sparbanksinspektionen åtnjöt lön av 15,000 kronor. Den andre inspektören syntes böra erhålla samma lön som byråinspektör hos nyssnämnda inspektion. Vid uppskattandet av kostnaderna för jordbrukskassainspektionen

borde räknas med avlöning åt kontorsbiträde ävensom kostnader för inspektörernas resor samt hyra och övriga expenser. Sammanlagt torde årskostnaderna kunna beräknas till 45,000 à 50,000 kronor. Medan kostnaderna för bank- och sparbanksinspektionerna ersattes av bankerna respektive sparbankerna, torde kostnaden för jordbrukskasseinspektionen tills vidare böra bestridas av staten.

I anslutning till vad sålunda anförts har jordbrukskreditutredningen i sitt förslag till förordning om jordbrukets kreditkassor intagit vissa med förebild från motsvarande bestämmelser i bank- och sparbankslagarna avfattade föreskrifter rörande den föreslagna jordbrukskasseinspektionens åligganden och befogenheter m. m. I specialmotivering till förslaget anför utredningen bland annat:

De särskilda bestämmelserna i förslaget torde icke påkalla någon motivering utöver den allmänna som lämnats. Dock kunde påpekas, att, såsom ett uttryck för den i jämförelse med de övriga inspektionerna närmare kontakt mellan inspektionen och kreditinrättningen, som här syntes böra och kunna anordnas, i förslaget stadgades, att ledamot av jordbrukskasseinspektionen skulle äga vara tillstädes vid sammanträdena med styrelsen för jordbrukskreditkassan med befogenhet att yttra sig och erhålla sin mening antecknad till protokollet men utan rätt att deltaga i beslutsfattande. Det torde icke minst vara lämpligt, att inspektionen vore företrädd vid sådant styrelsesammanträde, där fråga förekomme om meddelande av mera avsevärd kredit till centralkassa.

Slutligen finge erinras, att tillkomsten av den nya inspektionen borde föranleda ändring i tryckfrihetsförordningen för åstadkommande av samma skydd för inspektionens handlingar, som åtnjötes av de övriga inspektionerna.

Herrar *Brolén och Dahlberg* hava, såsom förut nämnts, med hänsyn till omfattningen av jordbrukskasserörelsen föreslagit, att åt inspektionen skulle beredas möjlighet att till sitt biträde förordna allmänna ombud vid de central-kassor, beträffande vilka behov därav framträdde. Reservanterna hava även framhållit, att anordningen med allmänna ombud tack vare den därav följande minskningen av dyrbara resor för inspektionens befattningshavare sannolikt icke skulle föranleda ökade kostnader för inspektionsverksamheten. Vidare hava reservanterna framhållit, att man i detta sammanhang borde till övervägande upptaga frågan om ett intimt samarbete mellan samtliga inspektionsmyndigheterna.

Av de myndigheter och sammanslutningar, som avgivit *yttrande* över betänkandet, har endast *sparbanksinspektionen* ställt sig tveksam till lämpligheten av att anordna en central, statlig inspektion över kasserörelsen. Sparbanksinspektionen har därvid anført, bland annat:

Jordbrukskasseinspektionen skulle jämlikt utredningens förslag erhålla en ganska egenartad ställning. Sålunda skulle denna nya statliga myndighet hava att utöva tillsyn över en rörelse, i vars ledning staten redan vore starkt representerad. Icke minst på denna grund skulle inspektionen, nyskapad och bestående av endast två inspektörer, sannolikt finna det svårt att inför jordbrukskreditkassan hävda sin auktoritet. Inspektionens ställning skulle på ett betänkligt sätt kunna komma att påverkas därigenom att inspektörerna genom närvaro vid jordbrukskreditkassans sammanträden kunde bliva mer

eller mindre bundna i ställningstagandet till kassans åtgärder. Om sparbanksinspektionen sålunda ur nu antydda synpunkter funne tvivelaktigt, om den föreslagna inspektionen skulle kunna komma att göra sin vilja gällande emot jordbrukskasserörelsens ledande organ, funne sparbanksinspektionen å andra sidan det även kunna ifrågasättas, om jordbrukskasseinspektionen skulle erhålla någon självständig uppgift i vad anginge tillsynen över rörelsens övriga organ, d. v. s. centralkassar och jordbrukskassar. Erinras borde, att jordbrukskreditkassan redan genom en särskild revisionsavdelning utövade tillsyn över nyssnämnda kassar. Gränserna mellan denna redan bestående institution samt den tillämnade inspektionens arbetsuppgifter skulle sannolikt bliva tämligen flytande. På grund av det nu sagda ansåge sparbanksinspektionen det vara att förorda, att, om den nuvarande revisionsavdelningen icke ansåges vara i stånd att på ett tillfyllestgörande sätt sörja för tillsynen över centralkassorna och jordbrukskassorna, denna revisionsavdelning utbyggdes så att den förmådde att på ett effektivt sätt fylla den avsedda uppgiften.

I övrigt har förslaget, i vad detsamma avser anordnandet av en central, statlig inspektion över kasserörelsen, tillstyrkts av *statskontoret, lantbruksstyrelsen, riksgäldsfullmäktige, riksbanksfullmäktige, svenska jordbrukskreditkassan, Sveriges allmänna lantbrukssällskap, svenska bankföreningen, svenska mejeriernas riksförening u. p. a.* och *Sveriges slakteriförbund.*

De *länsstyrelser*, som i sina yttranden direkt berört frågan om anordnandet av en statlig inspektion, eller länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län, hava alla tillstyrkt anordnandet av en dylik inspektion.

I fråga om vissa organisatoriska detaljer hava däremot skilda meningar gjort sig gällande i remissyttrandena.

Sålunda har *statskontoret* förklarat sig vilja ifrågasätta, huruvida tillräckliga skäl föreläge att för inspektionsverksamheten inrätta en särskild myndighet; för sin del ville statskontoret hålla före, att det ur olika synpunkter vore lämpligare att överlåta inspektionen åt bank- eller sparbanksinspektionen, därvid inspektionsmyndigheten i fråga givetvis borde förstärkas med för ändamålet erforderliga arbetskrafter.

Sparbanksinspektionen har härutinnan anført.

Om tillsyn över jordbrukskasserörelsen ansåges böra utövas av en statlig inspektionsmyndighet, uppställde sig frågan, om denna borde, såsom utredningen föreslagit, organiseras såsom en gentemot bank- och sparbanksinspektionerna fristående myndighet eller inordnas i någon av dessa redan bestående inspektionsmyndigheter. Två av utredningens ledamöter hade understrukt angelägenheten av att ett samarbete komme till stånd mellan bank- och sparbanksinspektionerna och den tillämnade jordbrukskasseinspektionen. Principiellt vore enligt sparbanksinspektionens förmenande en gemensam inspektion för samtliga kreditinstitut det ur vissa synpunkter mest ändamålsenliga. I varje fall syntes det sparbanksinspektionen uppenbart, att en ny fristående inspektionsmyndighet icke borde komma till stånd, utan att en eventuell inspektion över jordbrukskassorna borde förläggas till en av de bestående inspektionerna. Bland annat med hänsyn till att bankinspektionen handhade tillsynen över jordbrukarbanken, syntes det vara att förorda, att även tillsynen över jordbrukskasserörelsen förlades till denna myndighet.

Riksbanksfullmäktige hava framfört liknande synpunkter som sparbanksinspektionen, dock att riksbanksfullmäktige icke gjort något uttalande om, till vilken av de båda bestående inspektionsmyndigheterna den nya inspektionen borde anslutas.

Riksgäldsfullmäktige hava framhållit, att med hänsyn till möjligheten av en framtida koncentration av den statliga inspektionen över landets kreditanstalter den föreslagna nya inspektionen syntes böra erhålla endast provisorisk karaktär.

Likaså hava skilda meningar kommit till synes vidkommande frågan om allmänna ombud fortfarande borde få förordnas vid sådana central-kassor, där behov av dylikt ombud föreläge.

Riksgäldsfullmäktige hava härom anfört, att med hänsyn till den arbetsbörda, som komme att åvila kasseinspektionen, man antingen borde utöka personalen utöver vad i betänkandet föreslagits eller också bibehålla systemet med allmänna ombud; dessa borde i så fall förordnas av länsstyrelserna i samförstånd med inspektionen.

Svenska bankföreningen har framhållit, att, därest inspektionen skulle kunna utan orimliga kostnader utöva en tillsyn, som i skälig mån motsvarade dess syfte, befogenhet måste beredas åt inspektionen att i mån av behov för sin verksamhet anlita lokala, av inspektionen utsedda ombud. Bankföreningen har vidare framhållit, att den hitintills godtagna principen, att kostnaden för tillsyn av en viss grupp kreditföretag skulle bäras av företagen själva, borde tillämpas även för jordbrukskassornas del.

Jämväl *länsstyrelserna* i Uppsala, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Älvsborgs, Skaraborgs, Gävleborgs och Västernorrlands län hava förordnat, att allmänna ombud måtte få förordnas vid centralkassor, där så befunnes erforderligt. Länsstyrelsen i Kristianstads län har därvid — gentemot vad i betänkandet anförts därom att inspektionen borde äga att vända sig till länsstyrelserna för upplysningar i olika hänseenden — framhållit, att länsstyrelserna själva vunne sin kunskap om förhållandena inom kasserörelsen just genom de allmänna ombuden. Länsstyrelsen i Kalmar län har ifrågasatt, om icke ombuden lämpligen borde förordnas av vederbörande länsstyrelse.

Även jag finner det uppenbart, att anordnandet av en central, statlig in-*Departements-*spektion över kasserörelsen skulle lända rörelsen till fördel. Med hänsyn *chefen.* till att staten är ekonomiskt engagerad i kasserörelsen torde det även få anses vara ett statligt intresse, att en dylik inspektion kommer till stånd. I fråga om lämpligheten av att anordna en statlig inspektion är jag sålunda ense med utredningen. Däremot kan jag icke dela utredningens mening, att inspektionen borde anordnas som en fristående myndighet. Flera olika skäl tala häremot. Ett önskemål torde väl vara, att ytterligare splittring av den statliga inspektionsverksamheten rörande olika kreditorgan undvikas. Vid sådant förhållande kan det icke vara lämpligt att nu inrätta en tredje fristående inspektionsmyndighet. Vidare skulle, såsom sparbanksinspektio-

nen i sitt remissyttrande anfört, en sådan nyskapad självständig inspektion, som i betänkandet föreslagits, måhända få svårt att i önskvärd utsträckning hävda sin auktoritet gentemot kasseorganisationen. Det torde också i övrigt kunna antagas, att tillsynen över kassorna blir mera effektiv och att det allmännas intresse kan bättre iakttagas, därest uppgiften anförtros någon av de redan bestående inspektionerna. Slutligen synes det sannolikt, att kostnaderna för inspektionsverksamheten därigenom kunna i viss mån nedbringas.

Vad angår frågan, till vilken av de båda redan bestående inspektionsmyndigheterna kasseinspektionen skall förläggas, har jag efter samråd med chefen för finansdepartementet stannat för att i detta hänseende förorda bank- och fondinspektionen. Till den förstärkning av bank- och fondinspektionens arbetskrafter m. m., som av denna anledning kan erfordras, återkommer jag i det följande.

Den av utredningens majoritet förfäktade meningen, att den föreslagna inspektionsmyndigheten skulle göra de allmänna ombuden helt överflödiga, kan jag ej dela. På skäl, som av herrar Brolén och Dahlberg i deras reservation anförts, synes det önskvärdt, att inspektionsmyndigheten beredes möjlighet att förordna dylikt ombud vid sådan centralkassa, där behov av ombud framträder. Den skyldighet att för centralkassa förordna ombud, vilken för närvarande åvilar länsstyrelserna, torde sålunda böra utbytas mot en befogenhet i angivna hänseende för bank- och fondinspektionen.

Den föreslagna inspektionen synes icke böra erhålla närmare anslutning till kassorna än vad som för närvarande gäller i fråga om bank- och fondsamt sparbanksinspektionernas anslutning till de av dem kontrollerade kreditinrättningarna. Den av utredningen föreslagna bestämmelsen om rätt för ledamot av inspektionen att närvara vid sammanträdena med styrelsen för jordbrukskreditkassan synes alltså böra utbytas mot bestämmelser av enahanda innebörd, som enligt 232 § banklagen och 60 b § sparbankslagen gälla för banker och sparbanker.

I enlighet med vad jag sålunda anfört torde i förordningen om jordbrukets kreditkassor böra infogas ett nytt kapitel med rubrik »Om tillsyn», upptagande för inspektionsanordningen erforderliga föreskrifter. Dessa torde, med de ändringar som betingas av vad jag här anfört, kunna utformas i anslutning till utredningens efter mönster av bank- och sparbankslagarna avfattade förslag. Härtill torde böra fogas vissa bestämmelser angående inspektionsmyndighetens befogenheter under kassas likvidation.

Ytterligare bestämmelser angående inspektionen torde i den mån så finnes nödigt få i sinom tid meddelas av Kungl. Maj:t.

I samband med införandet av nyssnämnda föreskrifter i förordningen torde § 35, som reglerar de nuvarande allmänna ombudens befogenheter, böra upphävas. Vidare torde i §§ 36 och 55 böra göras vissa, av tillkomsten av den nya inspektionen betingade tillägg. I detta sammanhang må nämnas, att i sistnämnda paragraf synes böra införas bestämmelse om skyldighet för länsstyrelse att, då godkännande för jordbrukskassa återkallats, där-

om lämna underrättelse till ej blott bank- och fondinspektionen utan även vederbörande centralkassa.

Den av jordbrukskreditutredningen berörda frågan om viss av kasseinspektionen föranledd ändring i tryckfrihetsförordningen torde icke i detta sammanhang behöva upptagas till avgörande.

Övriga ändringsförslag.

Under denna avdelning kommer jag att behandla en del av utredningen framlagda förslag, avseende a) frågan om vem som äger vara medlem i jordbrukskassa, b) beräkningen av delaktighetsunderlaget och bestämmandet av lånerättens omfång, c) formerna för kassornas kreditgivning, d) sättet för kungörandet av medlems avgång ur jordbrukskassa, e) jordbruksekonomiska föreningars lånerätt samt f) övergångsbestämmelser. Av utredningen i övrigt upptagna frågor om ändring av gällande författningar angående kasse rörelsen — beträffande vilka ändringsförslag jag torde få hänvisa till betänkandet — har jag i anslutning till min tidigare meddelade principiella inställning till förevarande spörsmål, enligt vilken en fullständig omarbetning av nuvarande bestämmelser på området icke torde böra genomföras, funnit mig kunna förbigå.

Rätten till medlemskap i jordbrukskassa.

I *betänkandet* har i denna fråga anförts, bland annat, att det förekommit att hustrur och barn till jordbrukare samt tjänstefolk tillåtits ingå såsom medlemmar i jordbrukskassa, ävensom att statliga förvaltningsbidrag uppburits jämväl för sådana medlemmar. Enligt jordbrukskreditutredningens mening borde emellertid — förutom jordbruksidkande aktiebolag — icke andra personer få vara medlemmar av jordbrukskassa än sådana, som själva ägde eller brukade jordbruksfastighet eller därmed i förevarande hänseende likställd fastighet; dock att ledamot eller suppleant i kassans styrelse, så ock föreståndaren eller direktören för vederbörande centralkassa kunde vara medlem av jordbrukskassan, ändå att han icke ägde eller brukade sådan fastighet, som nyss sagts.

Det av utredningen framlagda författningsförslaget har avfattats i enlighet med denna utredningens mening.

I det övervägande antalet *yttranden* har denna detaljfråga icke direkt berörts.

Svenska jordbrukskreditkassan har emellertid anført dels att det kunde vara av vikt för jordbrukskassa att få behålla sina nuvarande intresserade medlemmar, även om dessa icke i varje fall skulle vara ägare eller brukare av jordbruksfastighet, dels ock att det syntes obilligt mot medlemmar, som ägnat kassan omsorg och arbete, att utesluta dem från medlemskap allenast därför att de icke vore jordbrukare; även nytillkommande jordbrukare borde

beredas möjlighet att kvarstå i kassan efter det de upphört med jordbruk. Därest det gjordes gällande, att medlemsantalet på detta sätt icke komme att utgöra en riktig beräkningsgrund för det statliga förvaltningsbidraget, ville jordbrukskreditkassan framhålla, att ifrågavarande bidrag vore av tillfällig karaktär, varför denna synpunkt icke borde tillmätas större vikt.

Mellersta Sveriges och Skaraborgs läns centralkassor hava framfört liknande synpunkter; sistnämnda centralkassa har som en möjlig utväg framhållit, att man icke ändrade nu gällande regler om rätt att vinna inträde i kassa, men däremot föreskreve, att statligt förvaltningsbidrag utginge allenast för sådana medlemmar, som ägde eller brukade jordbruksfastighet.

Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har i sitt yttrande till lantbruksstyrelsen intagit en liknande ståndpunkt.

Departements-
chefen.

Ett förfarande sådant som det av utredningen antydda eller att jordbrukskassamedlemmar låta intaga familjemedlemmar och tjänstefolk i kassan i mer eller mindre direkt syfte att därigenom erhålla ökat förvaltningsbidrag måste givetvis betecknas såsom olämpligt och åtgärder till stävande av ett dylikt missbruk böra vidtagas. Att, på sätt utredningen föreslagit, såsom villkor för fortsatt medlemskap i kassan fordra, att vederbörande alltjämt är ägare eller brukare av fastighet, torde däremot vara att gå för långt. Det måste betecknas såsom stötande, att den, vilken såsom jordbrukare vunnit inträde i en kassa och ägnat densamma ett kanske mångårigt arbete, skulle utslutas ur kassan den dag, han sålde sin fastighet, och detta oaktat han alltjämt vore intresserad för kassan och villig att arbeta för densamma. En annan sak är, att statligt förvaltningsbidrag icke torde böra utgå för andra medlemmar än sådana, som äro ägare eller brukare av jordbruksfastighet eller därmed likställd fastighet.

Det synes mig som om en ändamålsenlig och rättvis lösning av frågan skulle vinnas genom en föreskrift, att till medlem icke får — förutom jordbruksidkande aktiebolag — antagas annan än jordbrukare. Genom en dylik formulering torde möjlighet beredas dels för alla nuvarande icke-jordbrukande medlemmar att kvarstå, dels ock för sådan jordbrukare, som här-efter vinner inträde, att kvarstå även efter det han upphört att vara jordbrukare. Förutom jordbrukare böra, såsom utredningen föreslagit, kassefunktionärer få vinna inträde, även om de icke äro jordbrukare. Bestämmelser av nu angivet innehåll torde böra upptagas i § 42 förordningen om jordbrukets kreditkassor. Bestämmelserna torde böra kompletteras med sådan ändring i kungörelsen den 13 februari 1931 angående förvaltningsbidrag åt jordbrukets kreditkassor, att dylikt bidrag icke må utgå till andra medlemmar än jordbrukare. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att, om erinran från riksdagens sida ej möter, vidtaga sistberörda ändring.

Delaktighetsunderlag och lånerätt i jordbrukskassa.

I *betänkandet* har härom anförts i huvudsak följande.

Jordbrukskreditutredningen hade tagit under övervägande, huruvida icke vid bestämmandet av medlems delaktighetsunderlag och jämväl vid fast-

ställande av primärlåns belopp hänsyn även borde tagas till fastighets skogsvärde. Såvitt utredningen kunde finna, vore det till fördel för skogsägare att hava tillgång till kredit hos jordbrukskassorna. Å andra sidan måste för jordbrukskassornas del en given förutsättning för dylikt medgivande vara, att skogsbelåningen icke medförde avsevärda risker. Därvid borde ihågkommas, att det icke vore fråga om någon medlemmarnas rättighet att erhålla andelskredit respektive primärlån. Huruvida eller till vilket belopp lån i det särskilda fallet skulle utlämnas, bleve självfallet beroende av om vederbörande kassa funne den erbjudna säkerheten betryggande.

I stort sett torde det kunna göras gällande, att skogsvärdet sett på längre sikt vore fullt så konstant som jordbruksvärdet och att skogen överhuvud taget erbjöde en säkerhet, som icke i och för sig borde anses överlägsen säkerhet i jordbruksegendom. Det kunde här erinras om att hypoteksföreningarna enligt år 1930 vidtagna ändringar i grunderna för deras verksamhet ägde utlämna hypotekslån mot säkerhet i skogsegendom. För säkerställande av hypoteksföreningarnas skogsbelåning hade emellertid särskild lagstiftningsåtgärd ansetts erforderlig; lagen den 6 juni 1930 om begränsning av rätten att avverka skog å in-tecknad fastighet hade för ändamålet utfärdats. Det skulle kunna ifrågasättas, om icke ett medgivande av skogsbelåning inom jordbrukskasserörelsen borde förutsätta en liknande åtgärd till förebyggande av att kreditgivarens rätt bleve satt i fara genom en alltför omfattande avverkning å den belånade skogsegendomen. Därvid vore likväl att märka, att, medan hypoteksföreningarnas utlåning vore långfristig, de inom jordbrukskasserörelsen utlämnade lånen enligt utredningens förslag alltid skulle vara ställda på relativt kort tid eller på kort tids uppsägning. Med hänsyn till den möjlighet, centralkassorna och jordbrukskassorna sålunda komme att äga att i förekommande fall fordra återbetalning av eller avbetalning å lån, syntes det icke vara erforderligt att, därest nämnda kassor erhöle rätt till belåning av skog, utsträcka lagstiftningen om begränsning av rätten att avverka skog å in-tecknad fastighet till att jämväl avse jordbrukskasserörelsens utlåning. I detta sammanhang finge därjämte betonas betydelsen av att de i jordbrukskasserörelsen förekommande låne-reverserna och kreditkontrakten alltid, såsom hittills plägat vara förhållandet, avfattades med vederbörande kassa förbehållen rätt till omedelbar uppsägning av krediten, för den händelse säkerheten för densamma skulle enligt kassans mening undergå försämring.

Vid bedömandet av de olika på förevarande spörsmål inverkan omständigheterna hade jordbrukskreditutredningen kommit till uppfattningen, att övervägande skäl talade för att egendoms skogsvärde borde få medräknas vid bestämmande av medlems delaktighetsunderlag liksom vid utlämnande av primärlån.

Enligt de nuvarande föreskrifterna om fastställande av delaktighetsunderlag och om grunderna för utlämnande av primärlån vore såsom jordbruksfastighet även att anse fastighet, vara, utan samband med jordbruk, trädgårdsskötsel, hönsskötsel, fiskodling eller annan därmed jämförlig verksamhet bedrevs såsom självständig näring. Bestämmelse med samma innebörd upptoges jämväl i utredningens förslag. Med jordbruksfastighet likställdes emellertid i förslaget dessutom sådan mindre fastighet, som användes av hantverkare eller annan arbetare, vilken bereddes sin väsentliga sysselsättning av idkare av jordbruk eller därmed jämförlig verksamhet. Det syntes utredningen naturligt, att en yrkesidkare på landsbygden, som i sin yrkesutövning väsentligen anlätades av traktens jordbrukare och vilkens intressen ägde stark anknytning till jordbruket, borde, om han vore fastighetsägare, få ingå såsom delägare i ortens jordbrukskassa och kunna erhålla lån

från denna. Det torde icke heller ur risksynpunkt möta några betänkligheter att medgiva jordbrukskassa att utlämna lån mot säkerhet i sådan mindre fastighet, varom nu vore fråga. Emellertid ansåge sig utredningen böra betona, att den givna förutsättningen för de undantagsbestämmelser, för vilka nu redogjorts, måste vara, att desamma vid tillämpningen icke tillätes överskrida den begränsning, som skäligen borde anses vara för dem avsedd. Sålunda borde den omständigheten, att ett industriföretag, exempelvis ett kraftverk eller ett tegelbruk, kunde anses drivas till mer eller mindre direkt gagn för jordbruket, icke få föranleda till att rörelsen i här ifrågavarande avseende bedömdes såsom en med jordbruket jämförlig verksamhet.

Slutligen borde nämnas, att bestämmelsen i utredningens förslag om undantag från stadgandet, att medlem av jordbrukskassa skulle vara ägare eller brukare av fastighet, föranlett den föreskrift att medlem, som med undantaget avsåges, icke finge vara delaktig i kassan med mera än en andel.

Beträffande frågan om primärbelåningen överhuvud taget har jordbrukskreditutredningen anfört följande.

Det syntes kunna ifrågasättas, om icke den av jordbrukskasserörelsen utövade primärbelåningen kommit att taga större omfattning än som varit avsett eller kunde vara lämpligt. Såsom grund för en sådan erinran kunde åberopas, att rörelsen i första hand tillkommit för tillgodoseende av jordbrukets behov av driftkredit och att anlitaandet av tillgängliga rörelsemedel för utlämnande av primärlån kunde försvåra huvuduppgiftens fullgörande. Vidare kunde hänvisas till att primärkredit i jordbruksegendom ställdes till förfogande av andra kreditinstitutioner, främst hypoteksföreningarna, och att anledning icke funnes för jordbrukskasserörelsen att konkurrera med hypoteksföreningarna på förevarande område. Jordbrukskreditutredningen ansåge det vara uppenbart, att jordbrukskasserörelsen icke borde utöva primärbelåning i sådan omfattning, att utlämnandet av driftkredit därigenom försvårades. Å andra sidan syntes det icke böra förmenas rörelsen att, om det funnes med hänsyn till penningläget eller ur likviditetssynpunkt förmånligt, belåna primärsäkerhet till skäligt belopp. Att därvid en viss konkurrens med övriga kreditinstitutioner uppstode torde knappast kunna undvikas. Vad särskilt anginge konkurrensen med hypoteksföreningarna vore likväl att märka, att dessa hade till uppgift att utlämna långfristig kredit, medan jordbrukskasserörelsens organ endast borde hava rätt att bevilja kredit på kort tid eller med förbehåll om kort tids uppsägning. Jordbrukskreditutredningen, som ansett sig böra framhålla dessa synpunkter, hade emellertid icke funnit tillräckliga skäl föreligga att föreslå, att åt dem gäves uttryck i författningen.

I vissa av de inkomna *yttrandena* hava uttalats betänkligheter mot att skogsvärdet skulle få medräknas vid bestämmande av delaktighetsunderlaget och medlems rätt till primärlån.

Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott — vars yttrande *länsstyrelsen* i länet åberopat såsom eget yttrande — har sålunda framhållit, att man icke borde underskatta den risk, som därigenom infördes i lånerörelsen. Skogsvärdet växlade nämligen starkt efter det allmänna marknadsläget. Därtill komme, att skogsbelåningen förutsatte en effektiv övervakning av de belånade fastigheterna, vilken knappast kunde fullgöras av kassorna.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har i denna del åberopat ett av allmänna

ombudet för mellersta Norrlands centralkassa avgivet yttrande, däri framhålls, bland annat, att medräknandet av skogsvärdet vid utlämnandet av primärlån skulle i all synnerhet för Norrlands vidkommande medföra en högst avsevärd stegring av förlustrisken; i allt fall torde en bestämmelse om rätt till dylik skogsbelåning böra kompletteras av stadganden, varigenom rätten att avverka skog å den intecknade fastigheten begränsades.

I övriga remissyttranden har det nu ifrågavarande spörsmålet icke direkt berörts.

Såsom redan i annat sammanhang omnämnts, hava *bank- och fondinspektionen*, *svenska sparbanksföreningen* och *svenska bankföreningen* givit uttryck åt den uppfattningen, att kasserörelsens primärbelåning borde inskränkas. Samma mening har hävdats av *riksbanksfullmäktige* och av *länsstyrelsen i Västmanlands län*.

Det är en naturlig strävan hos varje kreditgivare att i görligaste mån behärska sina kredittagares hela kredit. Detta bör givetvis icke få leda till en osund konkurrens kreditorganen emellan. Jag delar emellertid utredningens mening, att denna fråga icke bör regleras genom lagstadganden. Departement-
chefen.

Vidkommande därefter spörsmålet om skogsvärdet må medräknas såsom delaktighetsunderlag och vid primärbelåning kan jag icke biträda utredningens förslag härutinnan. Det synes för kasserörelsens egen skull bäst, om den mera riskfyllda skogsbelåningen icke indrages under kassornas verksamhet. I varje fall torde det vara nödvändigt, att, om skogsbelåning skulle tillåtas, avverkningsrätten till intecknad fastighet genom lagbud begränsades.

Däremot delar jag utredningens uppfattning, att med jordbruksfastighet bör uti ifrågavarande hänseenden likställas jämväl sådan såsom annan fastighet taxerad mindre fastighet, vilken användes av hantverkare eller annan arbetare, som beredes sin väsentliga sysselsättning av idkare av jordbruk eller därmed jämförlig verksamhet.

Likaså tillstyrker jag förslaget, att sådan medlem av jordbrukskassa, som icke äger eller brukar jordbruksfastighet eller därmed likställd fastighet, icke bör få vara delaktig i kassan med mera än en andel.

Bifall till vad jag här tillstyrkt föranleder vissa ändringar i § 27 och § 43 förordningen om jordbrukets kreditkassor.

Formerna för kassornas kreditgivning.

I § 26 gällande förordning om jordbrukets kreditkassor regleras formerna för centralkassas kreditgivning. Sedan i paragrafen angivits de olika låneformer, som må ifrågakomma — d. v. s. reverslån, kredit i räkning och växeldiskontering — lämnas vissa föreskrifter, avseende att förhindra att mer än en viss mindre del av kassans medel utlämnas i mera långfristiga lån.

I *betänkandet* har framhållits, att all av kassa lämnad kredit borde vara kortfristig, antingen beviljad för viss begränsad tid eller beviljad att löpa

tillsvidare med viss kort uppsägningstid. Samtidigt har emellertid påpekats, att krediter kunde förekomma, vilka i realiteten vore långfristiga, men att rätt till uppsägning från kassans sida eller skyldighet till omsättning från låntagarens sida efter viss begränsad tid alltid måste finnas. I enlighet med denna sin uppfattning har utredningen utarbetat vissa detaljerade föreskrifter angående de olika låneformerna, i stort sett överensstämmande med vad som redan i praktiken tillämpas och erhållit uttryck i av jordbrukskreditkassan till centralkassorna meddelade anvisningar. Enligt förslaget må sålunda av centralkassa reverslån beviljas på högst ett år eller på viss tids, högst tre månaders, uppsägning, kredit i räkning beviljas på högst ett år och växel diskonteras på högst sex månader. Omsättning av kredit må kunna medgivas.

I samband med förenämnda ändringsförslag har utredningen vidare framlagt förslag till motsvarande ändringar i de bestämmelser, som reglera jordbrukskassornas utlåning och som nu återfinnas i § 49 förordningen.

Departements-
chefen.

Jag delar utredningens mening, att i princip all av kassa lämnad kredit bör vara kortfristig. De av utredningen föreslagna detaljföreskrifterna för de olika låneformerna synas vara ändamålsenliga. Dock torde, i anslutning till av svenska jordbrukskreditkassan i dess remissyttrande framlagt förslag, kredit i räkning böra kunna beviljas — förutom på viss tid, högst ett år — även på viss tids, högst tre månaders, uppsägning. Vidare torde — jämväl i överensstämmelse med förslag av svenska jordbrukskreditkassan — av jordbrukskassa beviljad kredit i räkning böra dragas å räkning, som vederbörande centralkassa öppnar med den låntagande jordbrukskassemedlemmen. Den nu omnämnda kreditformen har enligt uppgift redan praktiserats av flera centralkassor utan att olägenheter förmärkts och synes vara av betydelse för att anpassa kreditsystemet efter rådande behov. I enlighet med vad jag nu anfört torde ändringar böra vidtagas i §§ 26 och 49 förordningen om jordbrukets kreditkassor.

Sättet för kungörande av medlems avgång.

När medlem av jordbrukskassa avgått ur kassan, skall, enligt 68 § lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar, genom styrelsens försorg avgången ofördröjligen kungöras såväl i allmänna tidningarna som i tidning inom orten.

I förenämnda skrivelse den 13 december 1933 har *styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan* hemställt, bland annat, att jordbrukskassa måtte befrias från skyldighet att annonsera om utträdande medlemmar. Styrelsen har härom anfört i huvudsak följande.

Föreskriften om skyldighet att kungöra medlems avgång i vissa tidningar torde hava intagits i lagen för att förenings kreditvärdighet — i den mån denna vore beroende av medlemmarnas stadgeenliga ansvar — ej skulle genom medlemmars för utomstående okontrollerbara utträde försvagas och borgenärernas intressen därigenom skadas. Om således kungörelseförfarandet torde vara nödvändigt för föreningar, som hade eller kunde hava flera

kreditgivare, vilka icke finge förutsättas hava möjlighet att på annat sätt hålla sig underrättade om föreningsmedlemmars utträde, vore förhållandet vad jordbrukskassorna beträffade numera helt annorlunda. Enligt 1930 års författning ägde jordbrukskassa icke rätt vare sig att driva egen inlåning eller att utan centralkassans medgivande förskaffa sig kredit i annan kreditinrättning. Med den ingående revision, som centralkassa utövade beträffande avslutna jordbrukskassor, kontrollerade centralkassan jordbrukskassemedlemmarnas avgång på ett enklare och vida effektivare sätt än genom granskning av tidningars annonspalter. Om därför centralkassa förpliktigades att i de fall, då jordbrukskassa hade annan kreditgivare än centralkassan, underrätta sådan kreditgivare om en eventuell avgång, borde jordbrukskassorna kunna befrias från skyldighet att annonsera medlems avgång.

I *betänkandet* har härom anförts bland annat:

Enligt vad jordbrukskreditutredningen inhämtat hade omförmälda kungörelseförfarande inom jordbrukskasserörelsen funnits så besvärande, att jordbrukskassorna under de senare åren merendels underlåtit att iakttaga föreskriften om kungörelseskyldighet.

Medan enligt § 53 gällande förordning om jordbrukets kreditkassor jordbrukskassa icke finge utan medgivande av centralkassans styrelse förskaffa sig kredit i annan kreditinrättning, föresloge jordbrukskreditutredningen, att denna bestämmelse skulle utsträckas till att avse kredit hos en var annan än centralkassan.

Utredningen ansåge det vara skäligt, att en anordning söktes, som vore ägnad att utan men för fordringsägareintresset tillgodose styrelsens för jordbrukskreditkassan önskemål. För åstadkommande av det erforderliga underlaget för en dylik anordning föresloge utredningen, att till föreskriften i 68 § tredje stycket föreningslagen angående kungörelseskyldigheten fogades ett tillägg, enligt vilket Kungl. Maj:t bemyndigades att i fråga om förening, som vunnit godkännande såsom jordbrukskassa, föreskriva, att, i stället för genom kungörande, underrättelse om medlems avgång skulle genom försorg av föreningens styrelse meddelas i annan, för fordringsägarna betryggande ordning. Tillägget föranledde vissa jämkningar jämväl i fjärde stycket av samma paragraf ävensom i lagens 69 och 85 §§.

Med hänsyn till beskaffenheten av jordbrukskassornas kreditförhållanden hölle utredningen före, att deras fordringsägares intresse borde bliva nöjaktigt tillgodosett genom att Kungl. Maj:t med begagnande av sitt i lagen sålunda givna bemyndigande föreskreve dels, att, då medlem av jordbrukskassa avgått, styrelsen för kassan skulle, i stället för att om avgången utfärda kungörelse på sätt i lagen förmäldes, ofördröjligen till centralkassan göra skriftlig anmälan om avgången, dels ock att sådana anmälningar skulle av styrelsen för centralkassan samlas och ordnas samt hållas tillgängliga för en var, som ville taga kännedom om dem. Dessa föreskrifter skulle enligt utredningens förslag infogas i förordningen om jordbrukets kreditkassor.

Genom att föreskrifterna sålunda bleve meddelade i den allmänna för jordbrukskassorna gällande författningen torde det få anses vara på tillräckligt betryggande sätt sörjt för att kassornas fordringsägare om dem ägde eller kunde förskaffa sig kännedom. I den mån jordbrukskassa hade annan fordringsägare än centralkassan, borde det således för denne vara klart, att han icke hade att förvänta något kungörande om avgång av kassans medlemmar, men att han, när helst han så önskade, genom hänvändelse till centralkassan kunde erhålla upplysning om varje sådan avgång, som inträffat. Anordningen borde anses för fordringsägaren i så måtto vara till särskild båt-

nad, som han tack vare densamma sattes i tillfälle att, då han så funne erforderligt, på en gång erhålla en samlad överblick av de försiggångna utträdena.

I *yttrandena* hava erinringar mot det av utredningen sålunda föreslagna förfarings sättet icke framförts.

Departements-
chefen.

Då kungörelseförfarandet för kasserörelsen syntes så på en gång obehövt och besvärande, att man merendels uraktlåtitt att efterleva gällande lagbestämmelser därom, torde man, därest absoluta hinder icke ur andra synpunkter möta, böra söka tillmötesgå kasserörelsens krav på ändring av de gällande bestämmelserna.

Enligt gällande författning är, såsom jordbrukskreditutredningen erinrat, jordbrukskassa förhindrad att utan medgivande av centralkassans styrelse förskaffa sig kredit i annan kreditinrättning. Därest detta förbud, på sätt utredningen föreslagit, utsträcker att gälla kredit över huvud taget, synes det mig som om det nuvarande kungörelseförfarandet skulle kunna, utan att eventuella borgenärs intressen trädde för nära, utbytas mot ett underrätelseförfarande i enlighet med vad utredningen föreslagit. Att föreskrifter därvid böra meddelas om skyldighet för centralkassa att samla anmälningarna och hålla dem tillgängliga för allmänheten, torde vara uppenbart. Jag får alltså, under förutsättning att nyssnämnda ändring vidtages i fråga om jordbrukskassas rätt att begagna kredit, tillstyrka utredningens ifrågavarande förslag.

På sätt utredningen framhållit fordras härför vissa jämkningar i 68, 69 och 85 §§ lagen om ekonomiska föreningar. Därutöver synes motsvarande jämkning böra vidtagas jämväl av 70 § andra stycket omförmälda lag.

I enlighet med vad jag sålunda anfört torde vidare dels stadgandet i § 53 förordningen om jordbrukets kreditkassor angående rätt för jordbrukskassa att erhålla kredit hos annan än centralkassa böra ändras, dels ock till sagda förordning böra fogas två nya paragrafer, innefattande bestämmelser angående jordbrukskassas skyldighet att anmäla medlems avgång och centralkassas skyldighet att samla dylika anmälningar, vilka paragrafer torde böra betecknas § 33 a och § 54 a.

Jordbruksekonomiska föreningars lånerätt.

I sin skrivelse den 13 december 1933 har *styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan* hemställt *dels* att jordbruksekonomisk förening måtte beredas möjlighet att mot tecknandet av en andel i centralkassa erhålla primärlån till högst 60 procent av gällande taxeringsvärde å föreningen tillhörig fastighet, *dels ock* om sådan ändring av gällande förordning, att centralkassas utlåning till jordbruksekonomiska föreningar finge utgöra $\frac{1}{5}$ i stället för $\frac{1}{10}$ av det sammanlagda lånemaximum, som gäller för medlemmarna i de till centralkassan anslutna jordbrukskassorna. Till stöd för sistnämnda hemställan har anförts, att svårigheter uppstått att med nu gällande bestämmelser i skäligen utsträckning tillgodose föreningarnas kreditbehov.

I *betänkandet* har angående den ifrågasatta rätten till primärbelåning anförts:

Jordbrukskreditutredningen ansåge skäligt, att de jordbruksekonomiska föreningarna icke utestängdes från den möjlighet att utöver andelskrediten erhålla primärlån i jordbruksfastighet, vilken för närvarande tillkomme jordbrukskassorna. Huruvida en sådan fastighet tillhörde en enskild jordbrukare eller en jordbruksekonomisk förening syntes icke böra i och för sig hava någon avgörande betydelse i kreditavseende. I likhet med jordbrukskassa borde därför enligt utredningens förslag jordbruksekonomisk förening kunna komma i åtnjutande av primärkredit inom sex tiondelar av belånad jordbruksfastighets värde. Då emellertid ifrågavarande krediter kunde antagas ofta vara jämförelsevis stora och det även ur andra synpunkter kunde vara lämpligt, att jordbrukskreditkassan erhöle en viss överblick av denna utlåning, föresloge utredningen, att centralkassa skulle vara skyldig att inhämta medgivande av styrelsen för jordbrukskreditkassan, innan primärlån utlämnades till jordbruksekonomisk förening.

Från de jordbruksekonomiska föreningarnas sida torde det emellertid även och främst vara ett önskemål, att möjlighet bereddessa föreningar att erhålla primärlån mot säkerhet i andra fastigheter än jordbruksfastigheter. Därvid ifrågakomme fastigheter, i vilka vore inrymda mejerier, slakterier eller andra anläggningar av industriell karaktär. De större föreningskrediterna, exempelvis till centralföreningar, vore av sådan omfattning och natur, att de icke lämpligen hörde hemma i jordbrukskasserörelsen. Där emot syntes förhållandevis mindre krediter till lokala föreningar väl kunna omhänderhavas av denna rörelse. Emellertid torde det vara otvivelaktigt, att kreditgivning mot säkerhet av inteckning i här ifrågavarande slag av fastigheter i allmänhet vore förenad med större risker än utlåning mot säkerhet i jordbruksfastigheter. Sådana fastigheter, som här avsåges, vore särskilt inrättade för sitt ändamål, och om de överhuvud taget skulle kunna användas på annat sätt, erfordrades ombyggnadsåtgärder med därav följande kostnader. Med hänsyn därtill och då marknaden för dylika fastigheter av naturliga skäl vore ytterst begränsad, måste särskild försiktighet iakttagas vid långivning mot säkerhet i dem. I jordbrukskreditutredningens förslag inskränktes därför centralkassas rätt att till jordbruksekonomisk förening utöver andelskredit bevilja lån mot primärinteckning i annan fastighet än jordbruksfastighet till att avse högst fyra tiondelar av fastighetens taxeringsvärde.

I fråga om den tillåtna storleken av centralkassas sammanlagda utlåning till jordbruksekonomiska föreningar har i *betänkandet* anförts, att centralkassornas första hands uppgift att tjäna som långivare till jordbrukskassorna borde i författningen erhålla uttryck därigenom, att utlåningen till jordbruksekonomiska föreningar begränsades inom en i förhållande till övrig utlåning tämligen trång ram. Var gränsen skulle dragas, vore givetvis en lämplighetsfråga. Det syntes dock utredningen, som om centralkassas utlåning till jordbruksekonomiska föreningar borde kunna utsträckas till $\frac{1}{5}$ av de anslutna jordbrukskassornas lånemaximum.

Herr *Adler* har i sitt reservationsvis framförda yttrande funnit det icke möta betänkligheter att, till båtнад för de jordbruksekonomiska föreningarnas kreditförsörjning, medgiva en belåning intill $\frac{5}{10}$ av egendomsvärdet be-

träffande andra fastigheter än jordbruksfastigheter. Reservanten har funnit den föreslagna bestämmelsen, att belåningen skulle vara beroende av medgivande från styrelsen för jordbrukskreditkassan, utgöra en garanti för att utlåningen likväl icke skulle sträckas längre än som kunde anses motsvaras av betryggande säkerhet. Därtill komme, att ifrågavarande fastigheter finge antagas erhålla en varaktig användning för sina respektive ändamål och hava ett tämligen bestående värde.

I *yttrandena* har beträffande jordbruksföreningarnas primärbelåning svenska jordbrukskreditkassan tillstyrkt herr Adlers reservation; liksom hava *mellersta Sveriges, Skaraborgs läns, Östergötlands, Gävleborgs läns* och *övre Norrlands centralkassor* i yttranden till jordbrukskreditkassan tillstyrkt reservationen, därvid den förstnämnda centralkassan t. o. m. ifrågasatt, om icke gränsen kunde sättas vid $\frac{6}{10}$ av taxeringsvärdet.

Även *Sveriges allmänna lantbrukssällskap*, i vars yttrande svenska mejeriernas riksförening u. p. a. och Sveriges slakteriförbund instämt, har förordat en höjning av belåningsgränsen till $\frac{5}{10}$ av taxeringsvärdet.

Vad angår frågan om den sammanlagda utlåningen till jordbruksekonomiska föreningar hava *riksbanksfullmäktige* framhållit, att ifrågavarande utlåningsrörelse, i varje fall till större jordbruksekonomiska föreningar, vore mindre lämplig för jordbrukskasserörelsen; föreningarnas kreditbehov vore väl tillgodosett på andra sätt, därvid i första hand kunde hänvisas till aktiebolaget jordbrukarbankens utlåning till dylika föreningar.

Aktiebolaget jordbrukarbanken har i denna del anfört i huvudsak följande.

Kasserörelsens uppgift vore att tillgodose det mindre jordbrukets behov av driftkredit. Även bankens uppgift vore att sörja för jordbrukets kreditbehov. Den ojämförligt största delen av bankens utlåning till jordbruket fölle på den jordbruksekonomiska föreningsrörelsen. Kasserörelsens under de senare åren framträdande tendens att i allt högre grad tillföra sig kreditgivningen till föreningsrörelsen hade lett till en konkurrens mellan kasserörelsen och banken, en konkurrens som vore så mycket mera anmärkningsvärd, som banken ägdes av staten och kasserörelsen vore starkt statsunderstödd. De sammanhållande och ledande enheterna i andelsorganisationerna inom de olika områdena av jordbrukets ekonomiska liv vore regelmässigt av den utpräglad kommersiella eller industriella karaktär och av den storleksordning, att deras kreditbehov varken borde eller ens kunde tillgodoses genom jordbrukskasseorganisationen. Gentemot kasserörelsens omhänderhavande av krediterna till de mindre, lokala föreningarna kunde måhända icke andragas samma avgörande skäl. Emellertid ville banken ifrågasätta lämpligheten av att kreditgivningen till vissa led inom en sammanslutning handhades av ett kreditinstitut, till andra led inom samma sammanslutning av ett annat. Den överblick över sammanslutningens ekonomiska utveckling, som för kreditgivaren vore erforderlig för dennas ledande i rätt riktning, bleve därigenom äventyrad. Det borde även påpekas, att kassornas övertagande av föreningskrediterna innebure ett avsteg från den riskfördelningsprincip, som ansetts vara kassornas styrka. Om en enda till kassa ansluten större jordbruksekonomisk förening skulle komma på obestånd, kunde kassans medlemmar

på detta enda engagemang få vidkännas högst betydande personliga uppföringar. Banken avstyrkte därför utredningens förslag i nu förevarande del.

Jag delar utredningens mening, att även jordbruksekonomiska föreningar Departements-
chefen. böra beredas möjlighet att hos centralkassa erhålla, utöver det fastställda lånemaximum å 200 kronor per andel, jämväl primär inteckningskredit. Beträffande frågan om kredit mot säkerhet av inteckning i fastighet, taxerad såsom annan fastighet, skall få beviljas intill $\frac{4}{10}$ eller $\frac{5}{10}$ av taxeringsvärdet, torde böra beaktas, att primärbelåning av andra fastigheter än jordbruksfastigheter i och för sig innebär en nyhet för kasserörelsen, ett förhållande, som givetvis manar till försiktighet vid fixerandet av gränserna för belåningen. Det torde böra understrykas, att primärbelåning av andra fastigheter än jordbruksfastigheter — även om dylik belåning nu av speciella skäl tillåtes för de jordbruksekonomiska föreningarnas vidkommande — dock faller utom kasserörelsens egentliga program. På grund härav får jag tillstyrka majoritetens förslag om $\frac{4}{10}$ av taxeringsvärdet såsom lånegräns vid primärbelåning av fastighet, taxerad som annan fastighet.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts torde visst tillägg böra göras till § 6 förordningen angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor.

Antalet till jordbrukskasserörelsen anslutna jordbruksekonomiska föreningar har de senare åren ökat i rask takt. Medan antalet anslutna sådana föreningar ännu vid 1931 års utgång utgjorde allenast 16, hade antalet vid 1935 års utgång stigit till 251. Jag delar jordbrukskreditutredningens mening, att kasserörelsens utlåning till de jordbruksekonomiska föreningarna bör begränsas inom en i förhållande till övrig utlåning tämligen trång ram. Vad jordbrukarbanken i denna del anfört, synes mig även värt beaktande. För kasserörelsen, vars svåraste problem torde vara övervinnandet av sparkapitalets misstroende mot densamma, är det ett livsvillkor att undvika alla mera riskfyllda eller svårbedömbara engagemang. Den väsentliga utvidgning av föreningskrediterna, som skulle följa därest man godtog utredningens förslag om höjning av lånemaximum för centralkassas utlåning till jordbruksekonomiska föreningar från $\frac{1}{10}$ till $\frac{1}{5}$ av de anslutna jordbrukskassornas lånemaximum, synes mig därför icke önskvärd. Med hänsyn till vad jag sålunda anfört avstyrker jag förslaget i denna del.

Övergångsbestämmelser.

I *betänkandet* anföres:

Därest utredningens förslag till nya bestämmelser för jordbrukskasserörelsen förelades 1936 års riksdag och bleve antagna, torde bestämmelserna kunna träda i kraft redan den 1 juli 1936. För att desamma skulle bli tillämpliga å centralkassorna och jordbrukskassorna erfordrades emellertid även, att dessa kassors stadgar ändrades till överensstämmelse med de nya föreskrifterna. Enligt lagen om ekonomiska föreningar gällde såsom villkor för giltigt beslut om ändring i sådan förenings stadgar, att samtliga röstberättigade förenat sig om beslutet eller detta fattats å två på varandra följande

föreningssammanträden, varav minst ett ordinarie, och å det sammanträde, som sist hållits, biträts av en kvalificerad majoritet av de röstande. Antagligen borde det i regel icke möta svårigheter för centralkassorna och måhända ej heller för många av jordbrukskassorna att tämligen snart efter de nya bestämmelsernas utfärdande erhålla sina medlemmars godkännande av därav påkallade stadgeändringar, så att dessa kunde bli tillämpliga redan kort efter den 1 juli 1936. Under alla förhållanden skulle desamma underställas vederbörande länsstyrelser före den 1 juli 1937. Till förhindrande av olägenhet, för den händelse i något fall godkännande av de nya stadgarna skulle finnas icke kunna meddelas på grund av någon förelupen felaktighet, hade i utredningens förslag en bestämmelse upptagits om rätt för Kungl. Maj:t att beträffande särskild kassa meddela utsträckning av den föreskrivna tiden.

Departements-
chefen.

Mot vad utredningen sålunda anfört angående tidpunkten för ikraftträdandet av de föreslagna bestämmelserna samt om erforderliga övergångsstadganden har jag ej något att erinra.

Anslagsfrågor.

Å riksstaten för innevarande budgetår är till Jordbrukets kreditkassor: Revision av jordbrukskasserörelsen m. m. upptaget ett reservationsanslag av 50,000 kronor. Anslaget avses skola lämna bidrag till kostnader för revision samt för upplysnings-, instruktions- och organisationsverksamhet inom rörelsen. Vidare utgå från anslaget resekostnads- och traktamentsersättning samt arvode till de allmänna ombud, som enligt förordningen om jordbrukets kreditkassor utses av länsstyrelserna för tillsyn över centralkassornas och jordbrukskassornas verksamhet.

I skrivelse den 29 augusti 1935 har *styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan* hemställt, att anslag för angivna ändamål måtte för budgetåret 1936/1937 anvisas med 60,000 kronor. Till stöd härför har styrelsen anfört, att den revisionsverksamhet, som åvilade jordbrukskreditkassan, samt det arbete, som utfördes i samband med organiserandet av nya central- och jordbrukskassor, utbildning av föreståndare för jordbrukskassorna samt spridande av upplysning om jordbrukskasserörelsen m. m., beräknades för år 1935 draga en kostnad av 85,000 kronor. Detta innebure en ökning från föregående år med omkring 15,000 kronor, främst beroende på med rörelsens tillväxt följande ökat revisionsarbete. Då jordbrukskreditkassans upplåning till en väsentlig del vore bunden vid en jämförelsevis hög räntesats, medan kassan vid sin utlåning till centralkassorna måste i möjligaste mån söka anpassa räntan efter det allmänna låga ränteläget, syntes det ej möjligt att genom räntepålägg å ifrågavarande utlåning täcka mer än en mindre del av nyssberörda kostnader.

Statskontoret har i avgivet remissyttrande den 26 oktober 1935, i betraktande av det betydande statsunderstöd, som redan utginge till jordbrukskassorganisationen, icke funnit tillräcklig anledning föreligga att tillstyrka bifall till framställningen.

Jag erinrar, att Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition under nionde huvudtiteln, punkt 108, föreslagit riksdagen att till Jordbrukets kreditkassor: Revision av jordbrukskasserörelsen m. m. beräkna ett reservationsanslag av 100,000 kronor. Härvid har avsetts, att anslaget skulle förslå jämväl till bestridande av kostnaderna för den av jordbrukskreditutredningen föreslagna statliga inspektionsmyndigheten över kasserörelsen.

Med anledning av de överväganden, som senare ägt rum i ärendet, har jag anmodat bank- och fondinspektionen att verkställa utredning och upprätta förslag till de ändringar i inspektionens stat, som kunde föranledas därav, att inspektionens arbetsuppgifter utvidgades till att omfatta även tillsyn över jordbrukskasserörelsen på sätt i det föregående anförts. I utlåtande den 7 februari 1936 har *bank- och fondinspektionen* härutinnan anfört följande.

Inspektionen utginge från, att den ifrågasatta tillsynen skulle avse jordbrukskasserörelsen i dess helhet, sålunda såväl jordbrukskassor och centralkassor som rörelsens topporgan, svenska jordbrukskreditkassan, samt att tillsynsverksamheten skulle ordnas i huvudsak efter de linjer, som angivits av jordbrukskreditutredningen i dess betänkande.

Den tekniska personal, med vilken bank- och fondinspektionen borde utrustas vid denna tillsyns förläggning till ämbetsverket, syntes tillsvidare kunna inskränkas till två befattningshavare: en förste byråinspektör och en byråinspektör. Därjämte erfordrades utökning av den kvinnliga arbetskraften. Då det med hänsyn till arbetsområdets omfattning syntes vara av vikt, att den tekniska personalen kunde för arbetets underlättande beredas biträde icke blott med rent skrivarbete utan i förekommande fall även i annat avseende, exempelvis med bearbetning av inkomna ställningsöversikter och andra uppgifter, syntes lämpligen en kanslibiträdesbefattning böra inrättas.

En utökning av inspektionens personal på sätt sålunda angivits medförde utöver avlöningar, provisoriska dyrtidstillägg, dyrtidstillägg och pensionskostnader vissa andra ändringar i den för inspektionen nu gällande staten. I likhet med vad som vore fallet i fråga om inspektionens båda nuvarande huvudavdelningar borde för den nya tillsynsverksamheten under rubriken »3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal» upptagas ett belopp av 100 kronor. Vidare borde omkostnadsposten för reseersättningar ökas med 6,000 kronor samt posten för expenser med likaledes 6,000 kronor. De ökningar i inspektionens stat, som sålunda påkallades och som medförde höjning av statens slutsumma med 42,900 kronor, framginge närmare av följande uppställning.

Avlöningar.

1. Avlöningar till tjänstemän, upptagna å personalförteckningen:

1 Förste byråinspektör	12,000
1 Byråinspektör	10,980
1 Kanslibiträde.....	3,300

26,280 avrundat 26,300

2. Arvoden, bestämda av Kungl. Maj:t

—

3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.....

100

4. Särskilda löneförhöjningar (provisoriskt dyrtidstillägg)

600

5. Dyrtidstillägg

3,000

30,000

Pensionskostnader.

1. Pensionsavdrag motsvarande belopp, att tillföras civila pensionsfonden	900	
2. Pensioner	—	900

Omkostnader.

1. Reseersättningar	6,000	
2. Expenser	6,000	
3. Publikationstryck	—	
4. Övriga utgifter: lokalhyra motsvarande belopp, att tillföras statens allmänna fastighetsfond	—	12,000
		<u>Kronor 42,900.</u>

Inspektionen ville emellertid framhålla, att den nya grenen av inspektionens verksamhet även betingade kostnader utöver vad själva ökningen av statens slutsumma angåve. Inspektionen åsyftade därvid, att för ämbetsverket i dess helhet gemensamma kostnader borde med viss andel läggas å den nya verksamhetsgrenen. Dessa gemensamma kostnader hänförde sig för närvarande bland annat till avlöningar m. m. åt bankinspektören, byråchefen, kansliskrivaren, ett kanslibitråde och expeditionsvakten samt till kostnader för lokalhyra. Dessa kostnader fördelades enligt nu gällande föreskrifter på sådant sätt, att hälften bestredes av bidrag till bankinspektionen och hälften av bidrag till fondinspektionen. Den ifrågasatta utvidgnigen av inspektionens ämbetsverksamhet syntes påkalla en uppdelning efter nya grunder, och med hänsyn till vissa förhållanden, som enligt inspektionens mening borde påkalla en minskning av fondinspektionens andel i de gemensamma kostnaderna, hade inspektionen därvid ansett sig böra utgå från, att hälften av dessa kostnader borde hänföras till bankinspektionen, en fjärdedel till fondinspektionen och återstående fjärdedel till tillsynen över jordbrukskasserörelsen. Samtidigt syntes från dessa kostnader böra avföras och till enbart bankinspektionen hänföras kostnaderna för ett kanslibitråde. Då någon särskild biträdande ledamot för jordbrukskasseärenden icke upptagits i inspektionens förslag till ändringar i ämbetsverkets stat, hade inspektionen åsyftat, att den biträdande ledamoten för bankärenden skulle i förekommande fall kunna tillkallas även vid behandling av jordbrukskasseärenden, något som syntes böra påkalla, att kostnaderna för denne biträdande ledamot till någon del hänfördes till tillsynen över jordbrukskasserörelsen.

Med en sådan ändring i sammansättningen av de gemensamma kostnaderna och med den förut angivna fördelningsgrunden skulle av dessa kostnader komma att på tillsynen över jordbrukskasserörelsen falla i runt tal 15,500 kronor.

Det borde här framhållas, att inspektionen vid beräkandet av höjningen av statens omkostnadspost för expenser hade, frånsett fondstämpelgranskningens särskilda andel, utgått från samma fördelningsgrund som nyss angivits.

Bank- och fondinspektionen har sålunda ansett, att, enär den av jordbrukskassetillsynen föranledda direkta ökningen av inspektionens stat — i detta sammanhang frånsett pensionskostnader, vilka täcktes genom avdrag å utgående avlöningar — skulle komma att belöpa sig till 42,000 kronor och denna tillsynsgrens andel i gemensamma kostnader för ämbetsverket till 15,500 kronor, förläggningen av tillsynen över jordbrukskasserörelsen till

bank- och fondinspektionen komme att, såvitt inspektionen nu kunde bedöma och frånsatt kostnader för ombud hos centralkassor, draga en årlig kostnad av i runt tal 57,500 kronor.

Såsom tidigare angivits, läser den tillsyn över jordbrukskasserörelsen, som enligt vad jag föreslagit skulle ankomma på bank- och fondinspektionen, medföra behov av ökade arbetskrafter samt jämväl i övrigt föranleda ökade utgifter för inspektionen. Enligt förut omförmälda av mig tillstyrkta förslag till ändringar i förordningen om jordbrukets kreditkassor, skulle — liksom enligt banklagstiftningen gäller beträffande bank- och fondinspektionen med avseende å dess uppgifter enligt denna lagstiftning — Kungl. Maj:t äga förordna om inspektionens organisation och verksamhet i och för den tillsyn, som av inspektionen skulle utövas över jordbrukskasserörelsen. Efter samråd med chefen för finansdepartementet finner jag de beräkningar rörande erforderlig personalförstärkning samt kostnader för reseersättningar och expenser, som framlagts av bank- och fondinspektionen, såvitt för närvarande kan bedömas ej giva anledning till annan erinran än att för nästkommande budgetår kostnaderna för expenser och reseersättningar knappast torde behöva överstiga ett totalbelopp av 10,000 kronor. Enär kasserörelsen blir underkastad de nya bestämmelserna först i den mån erforderliga ändringar hinna genomföras i de för kassorna gällande stadgarna, torde nämligen inspektionens verksamhet beträffande kassorna under nästa budgetår ej hinna genomföras i full omfattning. Vid sådant förhållande lära totalkostnaderna för tillsynen för nästa budgetår kunna uppskattas till i runt tal 40,000 kronor. Att, på sätt bank- och fondinspektionen ifrågasatt, på kasseverksamheten lägga jämväl viss del av för inspektionen i dess helhet gemensamma kostnader, såsom avlöning åt bankinspektören och byråchefen m. fl., synes åtminstone tills vidare ej vara erforderligt.

De kostnader, som enligt vad nu beräknats skulle uppstå för bank- och fondinspektionens tillsyn över jordbrukskasserörelsen, böra, i anslutning till vad som gäller i fråga om utgifterna för tillsynen över bankväsendet, gäldas av de kontrollerade institutionerna själva. Erforderligt belopp för täckande av tillsynskostnaderna bör med den budgettekniska anordning, som tillämpas beträffande finansieringen av bank- och fondinspektionen, redovisas under inkomsttiteln »Bidrag till bankinspektionen» samt över det å sjunde huvudtiteln uppförda anslaget »Avsättning till bankinspektionens fond» tillföras denna fond, från vilken kostnaderna sedermera få bestridas. I samband med beslut om erforderliga ändringar i staten för bank- och fondinspektionen torde Kungl. Maj:t böra vidtaga de ändringar i nuvarande regler för belastningen av bankinspektionens fond, som påkallas av den förordade anordningen.

I anledning av vad nu föreslagits synes höjning böra ske av nyssnämnda inkomsttitel och avsättningsanslag. Frågan härom torde i annat sammanhang komma att upptagas av chefen för finansdepartementet.

Rätteligen borde det för täckande av tillsynskostnaderna erforderliga be-

*Departements-
chefen.*

loppet uttagas av de olika jordbrukskreditkassorna i förhållande till omfattningen av deras verksamhet. Då emellertid grunderna för kassornas andel i tillsynskostnaderna ej kunna bestämmas utan en närmare utredning, torde tillsvidare en annan utväg böra sökas, så mycket mer som uttagandet av dessa andelar för närvarande sannolikt skulle förutsätta en ökning av kassornas förvaltningsbidrag med därav föranledd omläggning av grunderna för detta bidrag. Jag vill med hänsyn härtill förorda, att hela beloppet gäldas av jordbrukskasserörelsens gemensamma centralorgan, svenska jordbrukskreditkassan. För möjliggörande härav torde för nästkommande budgetår böra vidtagas en motsvarande höjning av det belopp, som från reservationsanslaget till revision av jordbrukskasserörelsen m. m. ställes till kassans disposition.

I anslutning till vad sålunda förordats och då jag ej vill motsätta mig, att medel för revisions-, instruktions- och organisationsverksamhet inom jordbrukskasserörelsen anvisas till det belopp av 60,000 kronor, som styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan föreslagit, tillstyrker jag att förutnämnda reservationsanslag för nästkommande budgetår bestämmas till (60,000 + 40,000) 100,000 kronor. Jag förutsätter härvid, att till de ombud för tillsyn å centralkassornas verksamhet, som må komma att förordnas av bank- och fondinspektionen, får från detta anslag utgå ersättning i överensstämmelse med vad för närvarande gäller beträffande de av länsstyrelserna förordnade allmänna ombuden.

Erforderliga närmare bestämmelser rörande anslaget disposition torde få meddelas av Kungl. Maj:t.

I anslutning till vad i det föregående anförts hava inom jordbruksdepartementet utarbetats förslag till *dels* lag med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit, *dels* förordning angående vissa ändringar i förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor, *dels* förordning om ändrad lydelse av §§ 6 och 7 förordningen den 3 juni 1932 (nr 165) angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor, *dels* lag angående ändrad lydelse av 58 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, *dels* lag angående ändrad lydelse av 53 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad, *dels* ock lag angående ändrad lydelse av 54 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse. Förslagen, vilka torde få såsom *bilaga*¹ fogas till statsrådsprotokollet, böra föreläggas riksdagen för antagande, förstnämnda förslag dock först efter det lagrådets utlåtanden däröver enligt § 87 regeringsformen inhämtats.

I det föregående hava föreslagits jämväl vissa andra lagstiftningsåtgärder av beskaffenhet att böra vidtagas i den ordning, varom förmåles i § 87 regeringsformen. Jag syftar härvid på de föreslagna ändringarna i lagarna om

¹ Förslagen, med undantag av förslaget till lag med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit, äro lika lydande med de vid propositionen fogade författningsförslagen och hava därför här uteslutits.

förmynderskap och om ekonomiska föreningar. Dessa lagförslag torde emellertid bero på föredragning av chefen för justitiedepartementet.

Med slutligt beslut i ämnet torde böra anstå till dess de av förslagen, över vilka enligt vad nu sagts lagrådets utlåtande bör inhämtas, hunnit undergå vederbörlig granskning i lagrådet. Jag anhåller alltså att få ånyo upptaga ärendet sedan nämnda granskning avslutats.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över det inom jordbruksdepartementet utarbetade förslaget till lag med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit måtte för det i § 87 regeringsformen omnämnda ändamål inhämtas genom utdrag av detta protokoll.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Hugo Nordlander.

Bilaga.

Förslag
till
Lag
med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Ekonomisk förening, som utgör sammanslutning för ett eller flera län av ekonomiska föreningar med ändamål att var inom sin ort bereda driftkredit åt idkare av mindre jordbruk, må, enligt de bestämmelser Konungen meddelar, kunna vinna godkännande såsom centralkassa för jordbrukskredit.

2 §.

Centralkassa äger, under iakttagande av de villkor och föreskrifter som Konungen finner skäligt meddela, från allmänheten mottaga inlåning på sådana räkningar som av bank allmänligen begagnas.

3 §.

Varda penningar hos centralkassa insatta att där innestå viss tid, mot eller utan ränta, skall motbok eller annat bevis som kassan därom utfärdar ställas till viss man och innehålla, att överlåtelse må ske endast till viss man samt att överlåtelsen bör till nye ägarens säkerhet anmälas hos kassan.

Till den, som hos centralkassa innehar sparkasseräkning, skall motbok utlämnas. Motbok må ock utlämnas till innehavaren av annan räkning, från vilken kassan är skyldig utbetala medel först viss tid efter uppsägning. Då medel insättas eller lyftas å räkning för vilken motbok är utfärdad, skall i motboken göras anteckning därom. Ej må kassan träffa förbehåll, som skulle medföra att betalning till annan än rätt innehavare av motbok rörande insättning å sparkasseräkning kunde av kassan åberopas.

I fråga om efterlysning och dödande av förkommen motbok gälle vad därom är särskilt stadgat.

4 §.

Omyndig må utan särskild tillåtelse av förmyndaren förfoga över medel, som den omyndige efter det han fyllt sexton år själv insatt hos centralkassa. Sådana medel må ej av kassan utbetalas till förmyndaren utan den omyndiges samtycke. Har förmyndaren erhållit överförmyndarens tillstånd att omhändertaga medlen och därom hos kassan företett bevis, äge dock för-

myndaren ensam förfoga över medlen. I fall varom nu är sagt skall anteckning att förmyndaren äger ensam förfoga över innestående medel verkställas å bevis eller i motbok, som av kassan utlämnats när beviset eller motboken företes hos kassan.

I fråga om medel som stå under förvaltning av förmyndare eller god man efter vad i lagen om förmyndarskap är stadgat, må hos kassan förbehåll när som helst göras att medlen ej må uttagas utan överförmyndarens tillstånd. Har förbehåll gjorts, skall anteckning därom verkställas å bevis som utfärdas om insättningen eller i motbok som utlämnas av kassan. Då med överförmyndarens tillstånd uttagning av medel skett, skall ock anmärkning om tillståndet göras. Förmyndare och god man äge på begäran erhålla bevis om beloppet av de medel som insättas eller innestå under sådant förbehåll, så ock, om meddelat tillstånd icke blivit använt, intyg därom.

Utän hinder därav att motbok rörande insättning å sparkasseräkning förut utfärdats, må ny motbok utfärdas för den, till vilkens förmån medel insatts med förbehåll i avseende å medlens utbetalning, så ock för omyndig som fyllt sexton år, för vilken utfärdats motbok å medel varöver den omyndige ej äger själv förfoga. Har i fråga om medel, som stå under förvaltning av förmyndare eller god man, förbehåll gjorts varom i andra stycket sägs, äge jämväl förmyndaren eller gode mannen för insättning av medel utan sådant förbehåll utfå annan motbok.

5 §.

Har centralkassa råkat i konkurstillstånd, skola i avseende å dess konkurs, utöver vad som i allmänhet gäller i fråga om ekonomisk förenings konkurs, de särskilda bestämmelser som äro meddelade beträffande sparbanks konkurs äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1936, från och med vilken dag lagen den 18 juni 1915 (nr 231) innefattande vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit skall upphöra att gälla.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 27 april 1936.

Närvarande:

justitierådet AFZELIUS,
regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GEIJER,
ALSÉN.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokoll över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 21 februari 1936, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Rolf Dahlgren.

Lagrådet lämnade förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 april 1936.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, LEVINSON, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anför efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och finansdepartementen:

Den 21 februari 1936 anmälde jag för Kungl. Maj:t vissa frågor beträffande jordbrukskasserörelsen, däribland ett inom jordbruksdepartementet utarbetat förslag till lag med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit jämte andra därmed sammanhängande inom departementet upprättade författningsförslag. Jag erinrade emellertid därvid om att med slutligt beslut i ämnet borde anstå till dess lagrådet hunnit granska dels förstnämnda lagförslag dels ock vissa på föredragning av chefen för justitiedepartementet beroende lagförslag. Sedan denna granskning nu slutförts, torde jag ånyo få anmäla ärendet.

Det förstnämnda lagförslaget har av lagrådet enligt utlåtande den 27 april 1936 lämnats utan anmärkning, och icke heller vid granskningen av de utav chefen för justitiedepartementet framlagda förslagen har — såsom framgår av protokollsutdrag, återgivet i Kungl. Maj:ts proposition nr 250 — något förekommit, som utgör hinder för fullföljande av de av mig anmälda frågorna på sätt jag tidigare tillstyrkt. Förslaget till lag med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit har emellertid inom jordbruksdepartementet underkastats vissa redaktionella jämkningar, för vilka närmare redogörelse icke torde behöva lämnas.

Under åberopande av vad jag förut i skilda hänseenden anført och under framhållande av att proposition i ärendet jämlikt § 54 riksdagsordningen lär kunna avlåtas utan hinder av att den för propositioners avlåtande till riksdagen i allmänhet stadgade tid gått till ända hemställer jag,

dels att omförmälda inom jordbruksdepartementet utarbetade författningsförslag — förslaget till lag med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit jämlikt § 87 regeringsformen — måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande,

dels ock att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att

1) medgiva, att tiden för återställandet till riksgäldskontoret av de svenska statens obligationer till nominellt belopp av sammanlagt 20,000,000 kronor, vilka enligt riksdagens medgivande överlämnats till svenska jordbrukskreditkassan för pantförskrivning såsom säkerhet för lån hos riksbanken, må utsträckas beträffande hälften av obligationerna till den 30 juni 1941 och beträffande återstående hälften till den 30 juni 1946;

2) besluta den ändring i gällande bestämmelser angående överlämnandet till riksbanken av svenska statens obligationer såsom pant för envar centralkassas för jordbrukskredit förbindelser, att nuvarande maximibeloppet för obligationer höjes från 750,000 till 1,000,000 kronor;

3) till *Jordbrukets kreditkassor: Revision av jordbrukskasserörelsen m. m.* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av kronor 100,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Allan Tigerschiöld.